

MINISTERUL
EDUCAȚIEI, CULTURII
ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Учебник за 2. клас

ИВАНИЧКА ДИМИТРОВА
ЕКАТЕРИНА ДЕРИВОЛКОВА

СНЕЖАНА НИКИФОРЦЕВА
ВЕСЕЛИНА ДАМАСКОВА

ȘTIINȚA

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Учебник за 2. клас

ИВАНИЧКА ДИМИТРОВА | СНЕЖАНА НИКИФОРЦЕВА
ЕКАТЕРИНА ДЕРИВОЛКОВА | ВЕСЕЛИНА ДАМАСКОВА

Știința, 2019

Manualul școlar a fost aprobat prin Ordinul ministrului educației, culturii și cercetării nr. 1381 din 30.10.2019 în urma evaluării metodicо-științifice și este realizat în conformitate cu Curriculumul școlar aprobat prin Ordinul ministrului educației, culturii și cercetării nr. 1124 din 20 iulie 2018.

Comisia de evaluare: *Zinaida Neagu*, prof. școlar, grad did. unu, IP Liceul Teoretic „N. Mihai”, com. Ciobalaccia, rn. Cantemir; *Ludmila Popova*, prof. școlar, grad did. superior, Gimnaziul Tvardița, rn. Taraclia; *Maria Gradinar*, prof. școlar, grad did. unu, IP Liceul Teoretic „Ivan Vazov”, or. Taraclia

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova.

Școala				
Manualul nr.				
Anul de folosire	Numele de familie și prenumele elevului	Anul școlar	Aspectul manualului	
			la primire	la restituire
1				
2				
3				
4				
5				

- ✓ Dirigințele verifică dacă numele elevului este scris corect.
- ✓ Elevul nu trebuie să facă niciun fel de însemnări în manual.
- ✓ Aspectul manualului (la primire și la restituire) se va aprecia folosind termenii: *nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător.*

ÎNȚREPRINDEREA
EDITORIAL-POLIGRAFICĂ

ȘTIINȚA

str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova
tel.: (+373 22) 73-96-16; fax: (+373 22) 73-96-27
e-mail: prini_stiinta@yahoo.com
www.editurastiinta.md

Responsabil de ediție: Larisa Dohotaru

Corector: Mariana Belenciuc

Redactor tehnic: Nina Duduciuc

Machetare computerizată: Vitalie Ichim

Desene: Daniela Spănu, Liliana Pogolșa, Vitaliu Pogolșa, Irina Oleinic, Vitalie Ichim

Copertă: Octavian Curoșu

Ilustrații web: J.J. Grandville, Sir John Tenniel, Walt Disney, Stoian Anastasov, Margeaux Davis

Surse fotografice: <http://www.freepik.com>; lenagold.ru

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Български език и литература: Учебник за 2. клас/Иваничка Димитрова, Екатерина Дериволкова, Снежана Никифорцева [и др.]; Comisia de evaluare: Zinaida Neagu [et al.]; Min. Educației, Culturii și Cercetării al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.P. Știința, 2019 (Tipogr. Bons Offices SRL). – 176 p.
ISBN 978–9975–85–190–9
811.163.2+821.163.2.09(075.2)

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Училищно звънче звъни. Обичам те, българска реч!

Първият учебен ден. <i>Елисавета Багряна</i>	8
Най-големият ми приятел. <i>Димитър Боримечков</i>	8
Видове реч	9
Чудната врата. <i>Веселин Ханчев</i>	10
Диалог. Монолог	11
Читанката на Славето. <i>Ангел Каралийчев</i>	12
Текст	13
Най-хубавото. <i>Българска народна приказка</i>	14
Изречение	15
Къде. <i>Елин Пелин</i>	16
Изречение. Упражнение	17
Патиланско училище. <i>Ран Босилек</i>	18
Изречение и словосъчетание	19
Книжко моя. <i>Асен Босев</i>	20
Дума. Значение на думата	21
Песничка. <i>Недялко Йорданов</i>	22
Звук. Буква. Българската азбука	23
Из «Алиса в страната на чудесата». <i>Луис Карол</i>	24
Българската азбука. Речници	25

II. Човекът и природата. Звуковете и техните букви

Есента откри изложба. <i>Асен Босев</i>	27
Гласни и съгласни звукове	28
Карнавал в гората. <i>Леда Милева</i>	29
Ударени и неударени срички	30
Художници. <i>Ана Александрова</i>	31
Ударени и неударени срички. Упражнение	32
Тъжна есен. <i>Николае Рошка</i>	33
Правопис на неударени гласни в думите	34
Зимен пейзаж. <i>Валери Петров</i>	35
Правопис на неударени гласни в думите. Упражнение	36
В зимната гора. <i>Владимир Калоянов</i>	37
Най-добрият художник. <i>Димитър Боримечков</i>	37
Пренасяне на части от думата на нов ред	38
Новата шейна. <i>Георге Георгиу</i>	39
Пренасяне на части от думата на нов ред. Упражнение	40
Бяла приказка. <i>Валери Петров</i>	41
Урок по речева учтивост. Как да благодаря на български език	43
Думи с я, ю, щ, ъ	44
Приятели. <i>Валери Петров</i>	45
Писане на думи с я, ю	46
Тополата. <i>Елисавета Багряна</i>	47
Писане на думи с я, ю. Упражнение	48

Дядо Коледа. <i>Трайко Симеонов</i>	49
Писане на думи с ъо, йо	50
Приказка. <i>Елисавета Багряна</i>	51
Писане на думи с дж, дз	52
Нова година. <i>Венко Евтимов</i>	53
Сурва, сурва година... <i>Трайко Симеонов</i>	53
Самостоятелна работа	54
Урок по речева учтивост. Тема: Поздрав	55
Звучни и беззвучни съгласни звукове	56
Снежният човек и врабчето. <i>Светослав Минков</i>	57
Правопис на звучни съгласни в края на думата	58
Къщичка под снега. <i>Емилиян Станев</i>	59
Правопис на звучни съгласни пред беззвучни съгласни	60
Зимата, пролетта и детето. <i>Елисавета Багряна</i>	61
Изговор и правопис на звучните и беззвучните съгласни.	
Обобщение	62
Самостоятелна работа	63
Урок по речева учтивост. Тема: Молба	64
Да играем	65
Кокиче. <i>Николай Райнов</i>	66
Как да правя преразказ	68

III. Мъдростта на вековете. Думите в българския език

Мечката и лошата дума. <i>Българска народна приказка</i>	70
Думи. Какво се назовава с тях	71
Сънят на врабчето. <i>Ангел Каралийчев</i>	72
Думи. Какво се назовава с тях. Упражнение	73
Трите хубави думички. <i>Таня Касабова</i>	74
Урок по речева учтивост. Тема: Изразяване на извинение	75
Мързелан и орач. <i>Ран Босилек</i>	76
Хвалил ми се Данчо. <i>Асен Босев</i>	76
Опознаване на ключови (опорни) думи в текста	77
Чучулиги. <i>Спиридон Вангели</i>	78
Опознаване на текст и опорни думи. Упражнение	79
Дядо и внуче. <i>Българска народна приказка</i>	80
Съществително име. Неодушевени и одушевени	
съществителни имена	81
Любопитната трохичка. <i>Ран Босилек</i>	82
Единствено и множествено число на съществителното име	83
Четири желания. <i>Константин Ушински</i>	84
Род на съществителното име	85
Трудът на село. <i>Елисавета Багряна</i>	86
Съществително име. Число и род. Упражнение	87
През южната степ. <i>Иван Вълков</i>	88
Съществителни собствени и съществителни нарицателни имена	89
Баба Меца и Зайо Байо. <i>Ран Босилек</i>	90

Съществително собствено и съществително нарицателно име. Упражнение	92
Славейчето. <i>Украинска народна приказка</i>	93
Кои съществителни имена са умалителни. Защо се употребяват	94
Горделивото борче. <i>Георги Караславов</i>	95
Съществително име. Обобщение	96
Тест (I група)	97
Тест (II група)	98
Най-хубавите ръце. <i>Българска народна приказка</i>	99
Прилагателно име. Защо се употребява	100
Иска ми се. <i>Иван Вазов</i>	102
Използване на прилагателните имена. Упражнение	103
Оттука почва обичта. <i>Христо Радевски</i>	104
Род и число на прилагателните имена	105
Левски. <i>Иван Вазов</i>	106
Песен за Апостола. <i>Асен Босев</i>	106
Съгласуване на прилагателни и съществителни имена.	
Словосъчетание	107
Описание на любима играчка	108
Писане на описание	109
Тобулток. <i>Молдовска легенда</i>	110
Правопис на прилагателното име	111
Гатанки	112
Правопис на прилагателните имена. Упражнение	113
Народните будители	114
Прилагателно име. Упражнение	115
Мама ми я оплете. <i>Ран Босилек</i>	116
Четене с разбиране	117
Тест (I група)	118
Тест (II група)	119
На какво ни учат басните. Орел, рак и щука. Петко Р. Славейков	120
Два съда. <i>Петко Славейков</i>	121
Паун и врана. <i>Петко Славейков</i>	122
Глагол	123
Гълъбицата и мравката. <i>Лафонтен</i>	124
Глагол. Упражнение	125
Три умни глави. <i>Елин Пелин</i>	126
Единствено и множествено число на глаголите	127
Отишла баба за дренки. <i>Българска народна приказка</i>	128
Как изговарям и пиша глаголите	129
Животворна пролет е дошла. <i>Молдовска легенда</i>	131
Глагол. Обобщение	132
Излет. <i>Ран Босилек</i>	133
Тест (I група)	135
Тест (II група)	136
Венци. У Недини слънце грее. <i>Български народни песни</i>	137

Народна песен	138
Вълшебното дърво. <i>Английска народна приказка</i>	139
Определяне и вярно записване на предлози	140
Братче до прозорчето. <i>Спиридон Вангели</i>	141
Брезичка. <i>Дора Габе</i>	141
Определяне и вярно записване на предлози	142
Лазарка. <i>Дора Габе</i>	143
Великденски борец. <i>Лъчезар Станчев</i>	143
Съществително име. Прилагателно име. Глагол. Обобщение	144
Великденска свещица. <i>Йордан Стубел</i>	145
Самостоятелна работа	146
Захарното петле. <i>Константин Константинов</i>	147

IV. Пътуване в страната на доброто

Изречение – съставна част на текста

Изречение	149
Слънцето и облакът. По <i>Джани Родари</i>	150
Разпознавам съобщителни изречения	151
Защо усмихват се... <i>Йордан Друмников</i>	152
Разпознавам въпросителни изречения	153
Двете приятелки. <i>Димитър Никленов</i>	154
Разпознавам възклицателни изречения	155
Изреченията при общуване	156
Изречение. Тест	157
Книжка-пъструшка. <i>Калина Малина</i>	158
Текст. Тема на текста. Заглавие на текста	159
Един лист от читанка. <i>Радой Киров</i>	160
Врана и лисица	161
Ключови (опорни) думи. Упражнение	162
Тема на текста. Заглавие на текста. Ключови думи. Упражнение	163
Съчиняване на приказка с предложени герои	164
Как се прави съчинение	165
Двама братя. <i>Молдовска народна приказка</i>	166
Как се прави план на текст	167
Лятно утро. <i>Георги Барбаров</i>	168
Лято е. <i>Надя Кехлибарева</i>	168
Текст. Обобщение	169
Светите братя. <i>Николай Райнов</i>	170
Текст. Тест	171
Ваканция. <i>Георги Авгарски</i>	172

Годишен преговор

Какво научих във втори клас	173
Думите в българския език. Какво ново научих за тях	174
Изречение. Текст	175
Изходяща диагностика. Тест	176

УСЛОВНИ ОБОЗНАЧЕНИЯ

За вашия речник

Чета

Пиша

Изводи и обяснения

Слушам

Говоря

**Обобщаващо
правило**

Занимателни
задачи

Тестове,
контролни задачи

4

Основна задача

Подзадача

4

С повишена трудност

С повишена трудност

За любознателните

УЧИЛИЩНО ЗВЪНЧЕ ЗВЪНИ ОБИЧАМ ТЕ, БЪЛГАРСКА РЕЧ!

За вашия речник

орляк – ято

роёни – пълни

ёкот – ехтеж, кънтеж

Първият учебен ден

Отново за учебната година
разкри училището днес врати.
Звъни звънец из цялата родина –
в села и градове, навред кънти.

И ние, хилядите ученици,
към този звън летим като орляк
и с бодрите си, весели редици
изпълваме училището пак.

А класните ни стаи приветливи
отново срещат ни с «добре дошли»
и забръмчават в утрото щастливи
като роени кошери с пчели.

Изпълнен с този екот многогласен,
от септемврийско слънце озарен,
начало на живота ни прекрасен –
как радостен си, пръв учебен ден!

Елисавета Багряна

Най – големият ми приятел

Аз съм второкласник. Решавам задачи, обичам да чета разказчета на български език. За мене е голяма радост всеки ден да отивам на училище. Чантата ми е пълна с книжки и тетрадки. И всеки ден се връщам вкъщи весел и с хубаво настроение, научил нещо от своята много добра и много внимателна учителка. Тя ни учи втора година и още две учебни години ние, двадесет деца-палавничета, ще бъдем нейни ученици. Ученици в експерименталния български клас.

Освен четенето на български книжки обичам да говоря, да пиша на майчиния си език, на който говорим в семейството и на който общувам с приятелите си от улицата...

Димитър Боримечков

На роден език пишат писатели и поети от България и от Молдова. Бесарабски автори са: Нико Стоянов, Георги Барбаров, Тодор Стоянов, Димитър Боримечков, Петър Бурлак-Вълканов, Владимир Калоянов, Таня Танасова и други.

Видове реч

Когато говорим, нашата реч е устна реч. Когато слушаме, слушаме устна реч.

Когато пишем, нашата реч е писмена реч.

Когато четем, ние четем писмена реч.

1 Каква е речта на:

- учителя, когато преподава урока?
- децата, когато четат в библиотеката?
- секретарката, която печата на компютъра?
- ученика, който пише съчинение?

2 Разгледай картините. Каква реч се използва на всяка от тях? Обясни устно.

3 Разпределете се по екипи. Всеки екип съставя писмено поздравление за:

- а) рожден ден на приятел или приятелка;
 - б) за победа в спортно състезание на съученик или съученичка;
 - в) за Нова година на върастен познат.
- Измислете свои варианти на случаи за поздравления.

Чудната врата

Тук ще ви разкажа в стих
случка най-забавна:
как света за миг открих,
как света обиколих,
без дори да шавна.

Как? С ракета? На балон?
На хвърчило ново?
С кон? На кораб? На файтон?

През вратичка от картон
влязох и – готово!
Влязох и се озовах
в Африка гореща,
в джунглите опасни бях,
зърнах слон да крачи в тях,
с тигър имах среща.

После като водолаз
слязох в океана

в прерията подир час
яздох със ловците аз,
жив мустанг да хвана.
А оттам – в тайгата, сам,
на шейна с елени...
Подир миг – далеч оттам,
покорявах връх голям
в Алпите студени.
Где не бях? В коя страна
по света не скитах?
С колко много племена
и страни ме запозна
таз врата открита?
Най-далечните места
мога в миг да стигам,
щом си имам към света
тази шарена врата,
тази чудна книга!

Веселин Ханчев

За вашия речник

файтoн – карета

● Коя е чудната врата? Защо?

● Реши картинния ребус. За да го прочетеш, махни толкова букви от всяко название на предмета, колкото са запетайте пред или след рисунката. Прочети го.

Диалог. Монолог

Разгледай картината. Между кого се води разговорът? Опитай се да допълниш отговорите на двамата герои.

Иван и Ана се запознават

Иван:

- Здравей!
- Аз се казвам Иван.
А ти как се казваш?
- В кой клас се учиш?
- И аз съм ученик във втори клас.
Обичаш ли интересни книги?
- А аз ...
- ...!

Ана:

- ...
- ...
- Ученичка съм във втори клас. А ти?
- Да! Сега чета книгата с приказки
от Ран Босилек.
- ...!

Когато двама човека разговарят, това е **диалог**.

Съставете по двойки диалози. Кажете ги пред класа.

Когато герой от произведение говори (споделя мислите си) това е **монолог**.

Стихотворението «Чудната врата» е:
А. диалог Б. монолог

Читанката на Славето

Славето имаше нова читанка. С цветни корици, с бяла като сняг хартия и хубави картинки... Какво ли нямаше в нея: рой птичета, пръснати по страниците, две мечки, една стара вятърна мелница с криле, ...градини, реки, мостове, къщи, а най-накрая стои изписано с вирнати уши и ококорени очи едно зайче-байче мустакато.

...Славето почна да прехвърля страниците. Искаше изведнъж да види всичките картинки. Стигна пак до зайчето. «Ох, че е мустакато!» – помисли малкият ученик и грабна от прозореца ножицата. Почна да реже. Читанката писна:

– Олеле, майчице! Боли! Не ми режи зайчето! Ти си разбойник!

Ала Славето... не я чу! Тогава читанката, като разбра, че Славето няма да има милост към нея, разпери кориците си като криле, размаха ги и изхвъркна през отворения прозорец навън. Полетя към гората.

Щом стигна в гората, читанката падна на мекия мъх под един стар дъб, направи с кориците си колибка и започна уморено да диша. Мигом затрептяха над нея рояк синигерчета.

– Откъде идеш? – попитаха я те.

– Бягам от едно зло момче.

– Ами защо бягаш?

– Защото ми реже с ножица дечицата.

Синигерчетата взеха да се смеят. Записукаха:

– Ти нямаш глава, нито опашка, нито крака. Ти не можеш да снесяш яйца и да мътиш пиленца. За какви дечица бълнуваш?

– Имам си аз всичко – отвърна читанката, – имам си цяла дружинка гадинки, само зайчето ми го няма. Милото мустакато зайче! Хайде, идете си! Не писукайте, защото искам да подремна.

Синигерчетата се дигнаха, а читанката задряма, затоплена в златния дъбов мъх...

Ангел Каралийчев

1 Разбра ли кои са дечицата на читанката?

2 Одобряваш ли постъпката на Славето? Защо?

3 Опитай се да продължиш приказката.

● Кой дойде при читанката?

● Какво се случи?

За вашия речник

вирнати – вдигнати нагоре

ококорени – широко отворени

Текст

1 Отговори на всички въпроси с едно или няколко изречения.

Постави заглавие.

Кой е твоят роден език?

Къде чуваш родната реч?

Каква е родната реч?

Какви чувства изпитваш към родния български език?

● Запиши отговорите в тетрадката си.

Това, което разказа на своите другари и записа в тетрадката, се нарича текст.

● Текст е и стихотворението.

Есен

Тревичките са пожълтели.

Слана е паднала в леса.

Дърветата са оголели.

Дошла е вече есента.

Иваничка Димитрова

За вашия речник

оголели – останали са без листа (голи)

● От колко изречения се състои текстът?

● Първото изречение се състои от три думи. А четвъртото?

● Думата **слана** се състои от пет звука. А думите **леса**, **есента**, **дърветата** от колко звука се състоят?

Текстът се състои от изречения.

Изреченията образуват текст, когато са свързани по смисъл.

Изречението се състои от думи.

Думите в определен ред образуват изречение, когато с тях се изказва мисъл.

Думата се състои от звукове.

Звуковете в определен ред образуват дума.

2 Отговори на въпросите.

- Текст ли е «Читанката на Славето»? А. да Б. не.
- Защо мислиш така?
А. Защото се състои от изречения.
Б. Защото се състои от изречения, свързани по смисъл.

3 Прочети диалога в «Читанката на Славето». Кои разговарят?

Най-хубавото

Имало едно време прочут мъдрец. Той си имал едничко момиченце.

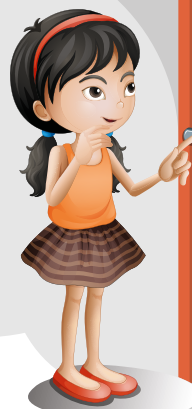
Хубава била къщата на мъдреца – висока, светла, с много стаи, с цветна градина. Играело си малкото момиченце в градината, тичало из хубавата къща, обикаляло всички стаи. Само в една стая не влизало. Тя била винаги заключена.

Един път момиченцето се помолило на мъдреца:

– Пусни ме, татко, да вляза в заключената стая! Тя ще е най-хубавата.

– Наистина – отвърнал бащата – там е заключено най-хубавото. Но ти си мъничка още за него. Като пораснеш, ще го получиш и ще му се радваш, докато си жива.

Расло девойчето, порасло.

Дал му мъдрецът златен ключ от заключената стая. Припнало то, отключило вратата. Но що да види – хурка, вретено и разтворена книга. Нищо друго!

Отишло девойчето при татко си и му рекло през сълзи:

– Ти ми казваше, татко, че в заключената стая било най-хубавото, пък аз намерих там само хурка, вретено и книга.

– Но това, дъще, е най-хубавото – рекъл мъдрецът.
– Хурката и вретеното са трудът, а книгата – учението. От тях няма нищо по-хубаво на тоя свят. Всичко добро е постигнато с труд и знания.

Българска народна приказка

- Кои са героите в приказката?
- Какво открило девойчето в заключената стая?
- С какво се постига най-хубавото на тоя свят?
- Прочетете приказката по роли. Колко деца ще четат?

Изречение

1 На кой ред е написано изречение? Препиши го.

златен ключ дал
Дал му мъдрецът златния ключ.
Мъдрецът ключ дал

С изречението се изразява завършена мисъл. Състои се от думи, свързани по смисъл.

2 Прочети първото изречение от приказката «Най-хубавото». Какво научаваш от него?

Изречението, с което се съобщава нещо, е съобщително. Завършва с точка (.).

3 Кое изречение се крие в лентата?

днесходихмєнаразходкавгората

- Запиши изречението. Какво по вид е то?
Защо?

4 Прочети: Хубава ли била къщата на мъдреца?

- Това изречение е въпросително. С него се задава въпрос.
- Завършва с въпросителен знак (?).

5 Състави съобщителни и въпросителни изречения по картинката. Запиши ги.

Къде

– Къде, къде с вик жален,
о, жерави, летите
в небесни синини?
– Към южните страни!
– А ти с такава грижа
къде се стягаш, мила,
ти, лястовичке лека?
– Към Африка далека!
– Ти, щърко дългокраки,
загдe се готвиш ти?
– И аз на юг, там, гдето
реката Нил блести!
– А ти, дете, къде така
си рано подранило?
– Отивам да се уча
в училището мило!

Елин Пелин

За вашия речник

жа́лен – тъ́жен

небе́сни синини – си́нью небе́

загдé – закъ́дe

- С кого разговаря детето?
- Защо стихотворението се казва «Къде»?
- Прочетете по роли стихотворението. Колко деца трябва да четат?

Изречение

Упражнение

- 1 Прочети изреченията. Задай въпроси към тях.
 Детето разговаря с прелетните птици.
 Те отлитат в топлите страни.
 Детето отива на училище.

- Какви са изреченията, които прочете?
- Какви са изреченията, които ти състави?

Въпросителните изречения се образуват с въпросителните думи: **ли, къде, кога, защо, как, какво** и други.

- 2 Съставете диалог.
 Какви изречения използвахте?

- 3 Допълни изреченията с въпросителни думи.

_____ ходи вчера?
 _____ е твоята родина?
 _____ е твоят роден език?
 _____ изглежда твоята майка?

Къде?

Кой?

Коя?

Как?

- 4 Открий разликата между двете изречения.

Птиците отлетяха.
 Птиците отлетяха?

Патиланско училище

Драги ми Смахурко,

Един ден аз казах на моите хора:

– Патиланци верни! Нашите другари в училище ходят, за да се научат да четат, да пишат, глави да напълнят с познания разни. Една светла мисъл душата ми блазни – ние да открием училище ново. Да прогърми в него патиланско слово! Весел смях и песни! И игри, и смешки! Лудории волни и шеги чудесни. Мало и голямо тамо да изпитва радости младежки!

– Добре си намислил, Патиланчо Данчо! – обади се Дана. – Аз редом със тебе учителка мога по смеха да стана.

После се обади Патиланчо Панчо:

– Аз пък ще ги уча как се пущат смешки и как се устройват игрите лудешки.

– Аз пък ще им кажа как се с радост срещат глъчки и несрети – намеси се Ганчо.

– Аз ще ги науча как се съчиняват весели куплети – обади се Гана.

– Аз искам звънеца всеки ден да бия! – изпъчи се Панчо.

– Таз работа лека – на мен остави я! – запъна се Мика.

– Звънеца не давам!

– Добре, добре, перчо! – разсърди се Мика. – Аз ще си остана учителка само със черна престилка.

Тогаз се намесих:

– Оставете ваште звънци и престилки. Ние ще открием училище ново! Там млади и стари ще бггат другари. Звънци не ще има. Кой когато иска и където иска, уроци ще взима. Кой какво желае, това ще си учи.

Стекоха се хора и млади, и стари. Ученето почна. Моите другари със смях и сладкодумство омаяха всички.

Поздрав най-сърдечен!

Твой приятел вечен: Патиланчо Данчо

Ран Босилек. Из «Патиланци»

За вашия речник

блázня – изкушáвам

глъчка – врява

несрета – нещáстие

стобор – ограда (дървена)

● Какво научи за новото училище на Патиланци?

● Харесва ли ти Патиланското училище? Защо?

Изречение и словосъчетание

- Открий разликите на написаното в двете колонки.

Ние ще открием училище ново.
Там млади и стари ще бъдат другари.
Нашите другари на училище ходят.
Да се научат да четат и пишат.

- ново училище
- млади и стари другари
- нашите другари
- урок по четене

Изречения

Словосъчетания

- Образувай словосъчетания с думите от двете колонки. Към всяко словосъчетание подбери дума-действие и състави изречение. Запиши.

умно	приказка
интересна	дете
прелетни	ден
есенен	птици

чета

отлетяха

настъпи

- Определи границите на изреченията в текста.

Изнизаха се летните дни дойде
златна есен сладкопойните птици от-
летяха на юг какво се чува в далечината
звъни училищното звънче днес е пър-
вият учебен ден.

- Припомни си:

Буквите трябва да се пишат:

– еднакво високи;	– на едно и също разстояние
– еднакво широки;	една от друга.
– с еднакъв наклон;	

За вашия речник

изни́звам се – изми́навам

- Постави необходимите знаци в края на всяко изречение.
- Препиши текста вярно и красиво.
- Напиши пет словосъчетания от текста.

Краснопис – пиша четливо и красиво!

Книжко моя

Книжко моя сладкодумна,
моя обична сестра,
колко много си разумна,
как си нежна и добра!
И в училище, и вкъщи
ти си неразделно с мен.
С твоите крила могъщи
аз израствам окрилен.
Ти ме водиш през морета,
през гори и планини
и с очите на поета
виждам приказни страни!
Затова те аз обичам
като майка и сестра.
Мила дружка те наричам,
моя книжчице добра!

Асен Босев

За вашия речник

сладкодумна – която интересно разказва

разумна – умна

окрилен – който е изпълнен със сила, смелост и надежда

- Как героят нарича книжката? Защо?
- Какво научава детето от книжката?
- Подготви се да прочетеш стихотворението на своите съученици така, че да предадеш обичта на детето към книжката.

За да разберат слушателите правилно текста и чувствата, които са изразени в него, трябва да четеш гладко, точно и изразително.

Трябва да четем:

Гладко, с подходящ тон, правилно, изразително.

Да четем така, че този, който ни слуша да разбира прочетеното и да му е приятно.

Дума. Значение на думата

- Колко са думите в последното изречение на стихотворението?

1 Допълни изреченията с подходяща дума.

Обичам да чета книжки с ...
Те ме отвеждат в приказни ...
Разказват интересни ...

2 Промени една буква в думите и получи нова дума.

вейка – песен – капка – коса –
коса – ръб – сам – орел –

3 Какво е това? Запиши.

- С него пишем и рисуваме. Започва с «м».

- Красива, сладка, украсена.

- Аз я бия, тя не плаче, а весело под-
скача.

4 Открой думата със същото значе- ние като **компютър**.

А. игра Б. лаптоп В. колело

5 Състави и запиши изречения по картината.

**истории
страни
приказки**
Всяка дума
има свое
значение.

Песничка

Здравей, приятелю чудесен.
И ти здравей, и ти здравей!
Не може на света без песен
и затова със нас запей.

Какво за песента е нужно:
да се запее, първо, дружно
и второ – в песента да има
мелодия със стих и рима.

Май става песента любима
на двама, после и на трима –
със теб сме вече четирима,
със теб – петима, с теб – шестима.
Без песничка човек е беден –
ела при нас да станем седем.
А ти защо си тъй ядосан!
Ела при нас да станем осем.
Ела и ти с гласа си весел
да станем девет, после десет.
И да запеем тази песен,
която има припев лесен:
здравей, приятелю чудесен!...

Недялко Йорданов

- Какво е нужно за песента? Прочети.
- Открий думата, която се повтаря в стиховете.
- Какво настроение създава стихотворението?

В стихотворенията се изразяват чувствата на поета чрез литературния герой.

Поет – автор на стихотворение.

6

Препиши скоропоговорките. Прочети ги няколко пъти последователно все по-бързо. Старай се да не допускаш грешки при произнасянето на звуковете.

- Шепа шипки в шапка сбрах. Шипки с шипчета по тях.
- Русо прасе просо пасе.

Звук. Буква. Българската азбука

1 Направи звуков модел на думите, изобразени на картинките. Кои от тях съдържат шест звука?

2 Кои са думите, които имат различен брой на буквите и звуковете?

3 Прочети и отгатни гатанката.

Лист отбрулен хвъркна из гората.

Где са птичите ята?

Над гнездата духа хладен вятър.

Тук пристигна – ... (есента)

Лъчезар Станчев

За вашия речник

отбрулен – откъснат от вятъра

● Колко звука съдържа отговорът на гатанката?

● Изговори всеки звук.

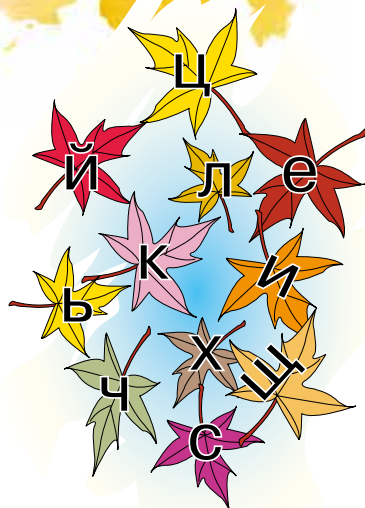
● Запиши буквите. Прочети думата.

Звукът се изговаря и се чува.

Буквата се пише и чете.

Буквата е писмен знак на звука.

4 Коя от буквите на картинката няма звук? ...съдържа два звука?

5 Образувай думи от буквите, които съдържат звук.

6 Запиши думи, които започват с първата буква на твоето име.

7 Кои са последните две букви от азбуката? Кога те съдържат един и кога два звука?

Из «Алиса в страната на чудесата»

– Когато бяхме малки – добави Лигавата Костенурка, – ходехме на училище в морето. Учителка ни беше една стара Костенурка. Наричахме я Ученурка... Ние получавахме отлично образование.

– Какви предмети имахте? – попита Алиса.

– Чешене и пискане, разбира се. Те бяха най-важните – отговори Лигавата Костенурка. – И сетне... различните подразделения на аритметиката – съдиране, изваждане...

– Какво друго имахте?

– Ами... имахме лудория – отговори Лигавата Костенурка. – Стара и нова лудория и мореография. Сетне... краснописане и бесуване. Учителката ни по бесуване беше една голяма змия, идеше един път в седмицата. Тя ни преподаваше въртеж на кръгове.

Луис Карол

За вашия речник

лигав – 1) който отделя гъста и обилна слюнка;
2) неприятно любезен човек, който се държи неестествено
подразделение – част, дял от цялото

- С кого води разговор Алиса?
- Какво е учила Костенурката?
- Какво учите вие?
- Ученурката е била:
а) змия б) костенурка в) жена
- Кое е невероятното в тази чудновата история?

Ако ти е интересно да се срещнеш с героите на приказката и да разбереш за техните невероятни приключения, потърси книгите на Луис Карол «Алиса в страната на чудесата» и «Алиса в огледалния свят».

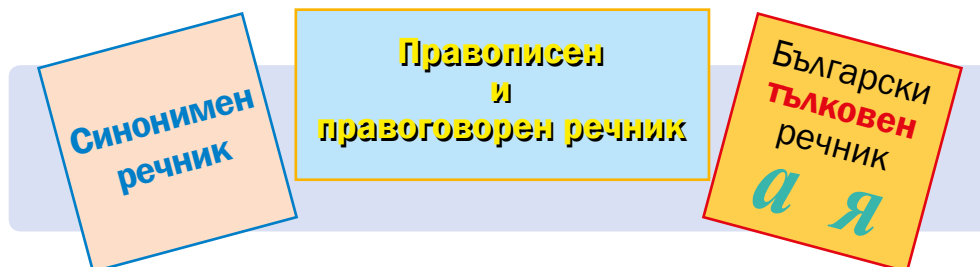
Българската азбука. Речници

- 1 Знаеш ли българската азбука? Кажй я на своите приятели.
- 2 Опитай се да запишеш всички букви от българската азбука. Колко са те?

Българската азбука има 30 букви.
Всяка буква има точно определено място.
Редът на буквите в азбуката се нарича азбучен ред.

- 3 Подреди думите по азбучен ред и ги запиши:
родина, България, език, книжка, Молдова, тетрадка, учебник.

В речниците думите са подредени по азбучен ред.
С тях лесно и бързо проверяваме правописа и значението на думите.

- 4 Правилно ли са подредени думите по азбучен ред? Защо мисиш така?

петел
пиле
поща
пръст

Димитър
Васил
Екатерина
Иванка

Ако думите започват с една и съща буква,
те се подреждат по азбучен ред по
втората буква. Ако и вторите са еднакви –
по-третата и т.н.

- 5 Прочети стиховете.

Тези букви, които
сега ти говорят
за далечни страни и народи,

преди много години
на славянските хора
са ги дали Кирил и Методий.

Михаил Лъкатник

● Препиши от текста думите, които започват с една и съща буква. Подреди ги по азбучен ред.

● Подреди буквите на последната дума в стихотворението по азбучен ред.

6 Кой са твоите най-добри приятели? Подреди имената им по азбучен ред.

7 Прочети скоропоговорките.

Жабата на жабчето си «жубче» му казва.

Всеки ден гост – кисел грозд.

Здравка на Здравко здравец и здраве носи.

● Опитай се да ги произнесеш правилно.

● Научи една от скоропоговорките наизуст.

8 Думите от последната скоропоговорка подреди по азбучен ред. Внимавай!

9 Опознай България! Подреди имената на 5 града (по избор) по азбучен ред.

ЧОВЕКЪТ И ПРИРОДАТА

ЗВУКОВЕТЕ И ТЕХНИТЕ БУКВИ

Есента откри изложба

Новина се вред разнесе
по села, поля, гори:
– Хей, художничката Есен
тук изложба си откри!

Вред нашари чудни шарки
с чудна четка Есента.
По рида шевици ярки
са цветистите листа.

Колко хубави картини!
Всяка гледка те зове.
Долу в селските градини
пламенят плодове.

Зад гората пъстропола
гасне залезът червен.
Затрептялата топола
рони листец позлатен.

Медни круши, жълти дюли
като рой звезди блестят.
Момък орехите брули,
пълни кошове пращят.

И обагрен облак плува
над Балкана синкав наш.
Как е дивно нарисуван
този есенен пейзаж!

Тук една дружинка носи
гроздови свесла на прът,
там девойки русокоси
сочни ябълки берат.

Ех, че хубава изложба
е открила Есента!
Всяка гледка – нейна рожба,
всяко кътче – красота!

Асен Босев

За вашия речник

дружинка – тук: група деца

свесло – грозд, откъснат заедно с пръчка

рид – хълм

дивно – красиво

изложба – поставяне на предмети на показ

обагрен – оцветен

- Прочети тези стихове, които според теб разкриват красотата на есента.
- Нарисувай една от картините, описана от поета.

Гласни и съгласни звукове

1 Припомни си:

Кои са гласните звукове в българския език? Произнеси ги!

Какво се чува?

Кои са съгласните звукове в българския език? Изговори ги!

Какво се чува?

Запиши буквите на гласните и съгласните звукове.

Гласните звукове съдържат само глас.

Съгласните звукове съдържат шум или шум и глас.

2 Препиши последния куплет от стихотворението «Есента откри изложба». Огради буквите на гласните звукове с червено.

Стих – всеки ред в стихотворение
Куплет – четири или повече стиха

3 Раздели думите на срички.

дом домашен есен есенни
лист листо картина

Кои думи са едносрични?

Кои думи са трисрични?

Напиши думи, с които да опишеш есента. Колко срички съдържат?

Колкото гласни,
толкова срички

4 Да поиграем!

Една буквичка махни, шум рима зелен

нова дума получи! влак лято елха

Буква прибави, н • ица • игли к • он

нова дума получи! • есен • дар • ръст

5 Във всяка записана дума се крие още по една. Коя е тя ще разбереш, като махнеш един звук. Напиши новите думи. Състави две изречения с тях.

Коса - клетва - граница - мрак - гумен - врана -

Карнавал в гората

Есента боядиса листата
на брезата.
После ветровете –
през лятото спали –
се разбудиха
и надуха кавали.
Те свиреха тъй весело,
че листата се засмяха
и заиграха.
Песента на кавалите беше звънка,
а дръжката на всяко листо бе тънка!
Листата се отрониха
и политнаха с ветровете.
– Какво ще правим, кажете? –
питаха листата
на брезата.
– Ду-ду-ду-у-у! – пищяха ветровете
с кавали.
Не сте ли разбрали?
Днес ще има голям карнавал.
Вижте върбите –
позлатили са си косите.
Вижте младия бук –
облякъл червен ямурлук.
Дори шипката си е наметнала шал.
Да вървим! Карнавал, карнавал!
Тъй свиреха ветровете.
А листата на брезата
се въртяха,
танцуваха,
летяха.
И кой би ги спрял?
Бяха канени на карнавал.

Леда Милева

За вашия речник

боядиса – оцвети, обагри

кавал – музикален инструмент

ямурлук – вълнена пелерина

- Как дърветата и листата се подготвят за карнавала?
- Ако си есенно листо, каква премяна ще избереш за карнавала?

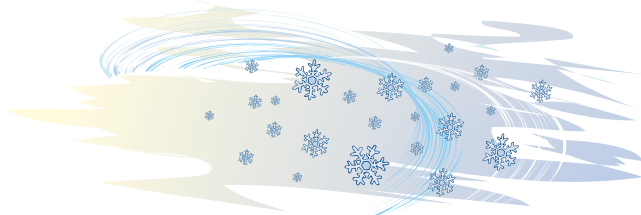

Ударени и неударени срички

1 Припомни си:

Хвъркат белите снежинки,
махат ми с крила:
– Ний сме весели и луди,
вън при нас ела!

- Какво е настроението на снежинките? Защо мислиш така?

2 Прочети отделно всяка дума от текста.

- Определи коя сричка в нея се изговоря с по-голяма сила на гласа?
- Изговори гласната на тази сричка удължено. Например: хвъ-ъ-ъ-ркат, бе-е-е-лите, снежи-и-и-нки.
- В коя дума от текста с по-голяма сила на гласа се изговоря първата сричка? А втората?
- Намисли дума, в която с по-голяма сила на гласа се изговоря третата сричка. Помогни си с въпроса «Какви са снежинките?».

С по-голяма сила на гласа може да се изговори:
първата сричка: бели, хвъркат;
втората сричка: снежинки, крила;
третата сричка: лекокрила, пъстроцветна.

Ударение – изговор на сричка с по-голяма сила на гласа.
Ударена сричка – сричката, върху която пада ударението.
Неударена сричка – сричка, върху която не пада ударението.
При изговор гласната на ударената сричка може да се удължи.

3 Определи ударените и неударените срички в думите:

зима	дърво	ветрове
люта	земята	снегове

- Състави и запиши изречения с някои от тези думи. Определи ударени и неударени срички и на другите думи в изреченията.
- Постави над ударените срички наклонена чертица (/). Например: зима.

Ударението на думата се означава с наклонена чертица (/): люта, дърво, снегове.

4 Прочети отново стиховете (задача 1).

- *Кои са малките думи в тях?*
- *Как са написани те – слято или разделно?*
- *Как се изговарят – слято или отделно?*

**Малките думи нямат ударение. Те се четат и изговарят слято с думите с ударение.
Винаги се пишат отделно от тях.**

Художници

Кой поиска да ни слиса
и нашари, и изписа
пъстролистата градина
като истинска картина?

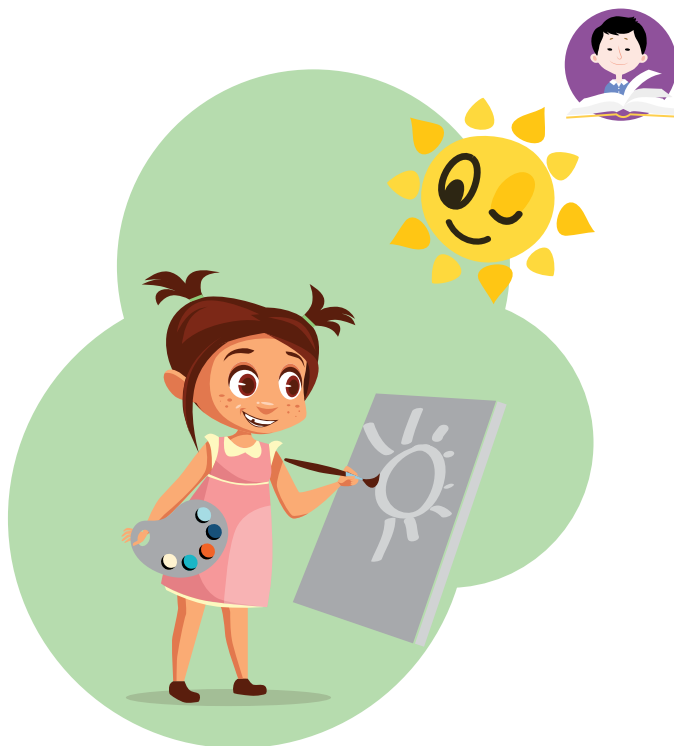
Хей, художнико, къде си?
Подскажи ми как размеси
пъстри багри от дъгата
с тая пламнала позлата.

Габвам молив и боички:
ето – моите ръчички,
ето – блока нов и чист,
ето – първия му лист!

И размесвам вдъхновено
жълто, мораво, червено...
Ала нещо не достига!
Слънчо весело ми смига:

– Чисто злато липсва там!
Лъч – помощник ще ти дам,
а портрета си чудесен
наречи: ХУДОЖНИК – ЕСЕН!

Ана Александрова

- *Кой говори в стихотворението?*
- *Кой е художникът в стихотворението?*
- *Какви са цветовете на есента? Кой е «златният» цвят?*
- *Защо Слънчо помага на детето?*
- *Разкажи за картината, която е нарисувало детето.*

Ударени и неударени срички

Упражнение

- 1** Прочети изреченията. Определи ударените срички.

Детето рисува есенна картина.
Използва различни цветове.

- 2** Препиши първия куплет от стихотворението «Художници».

- Постави ударенията на последните думи от всеки стих (ред).
- Кои двойки думи звучат почти еднакво?

Думите, в които звуковете и сричките са близки или еднакви, се наричат римувани.

навалял – бял равнини – пелени

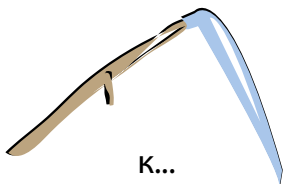
Запомни!

рима

римушка

римувам

- 3** Напиши названията на предметите.

К...

М...

В...

- Свържи последователно ударените срички на думите. Ако правилно си работил(а), от ударените срички ще получиш нова дума. Запиши я. Опитай се да измислиш рима към нея.

- 4** Опитай се да намериш най-точните думи, които да се римуват в стиховете.

Мечо си облече
новото...
С крушки във торбата
тръгна към...

- 5** Ако решиш ребуса, ще прочетеш пословица.

Без „

“

“

НЯ

“

““

ПО

““

.”

- Запиши пословицата.

- Постави ударение на втората и четвъртата дума.
- Кои думи са римувани? Защо?
- Знаеш ли други пословици за науката? Запиши.

Тъжна есен

...Минаха седмици, откакто бе дошла есента. И ето веднъж тя стана тъжна, като никога. Ситните дъждовни капчици една след друга се сипеха от небето, дните потъмняха, облаците се спуснаха на покривите на къщите и съвсем скриха слънцето. А от кодрите долетя студеният вятър.

«Защо тъжи есента? – замисли се Денуц. – Кой я обиди?»

Той питаше Думитрица и другите деца, но никой не можа да му отговори.

Разхождайки се из градината, Денуц забеляза, че дърветата също станаха тъжни: вятърът огъваше клоните им чак до земята и от тях се откъсваха тежки студени капки. Дърветата стояха навъсени, мокри и хвърляха наоколо жълти листа.

Големи птици ята се вдигнаха в небето, няколко пъти покръжиха над селските къщи и хвъркнаха към кодрите.

– Какво ли се е случило? – чудеха се децата.

Всички отидоха при дядо Шефан.

– На кого се разсърди есента? Нима на нас и на селото ни?

– Не, есента на никого не се сърди – успокои ги старият човек. – Времето ѝ изтече и тя трябва да си тръгва от селото. Тя дава път на зимата.

Николае Рошка

За вашия речник

кóдри – молдовски гори

Николае Рошка е молдовски писател.

- *Защо е тъжна есента?*
- *На кого тя дава път?*
- *Опиши есенната картина.*

Правопис на неударени гласни в думите

1 Изговори думите и им постави ударение:

ваза море мома мотор

- В коя сричка (ударената или неударената) гласният звук се чува по-ясно?
- При писане на коя сричка може да се допусне грешка?

В ударената сричка гласната се чува ясно и при писане не се допуска грешка.

В неударената сричка гласната се чува неясно. Затова при писане може да се допусне грешка.

2 Изговори думите. В кои от тях може да се допусне грешка при писане? Защо?

тъгъл, наука, калинка, ракета, четат, забравих, училище, палто

- Запиши думите. С някои от тях състави изречения.

За да не допускаш грешки в правописа на гласните, трябва да правиш проверка.

Проверка на правописа на гласните се прави по следните начини:

1. Търси се сродна дума, в която гласната да е под ударение и се чува ясно! Тази дума показва как се пише другата дума.

Например: п.тека – път, пътник

к.ртина – карта

пр.знувам – празник

2. Проверява се правописа на думата в правописния речник.

3 Напиши думите правилно:

а или ъ

ч.совник

д.ждовен

о или у

.чила

.хо

е или и

р.ка

ед.ница.

- Обясни как направи проверка.

4 Допълни стиховете с подходящи думи. Те са: земята, дома, обичам.

Аз ... да пиша писма,

Да ги пращам далеч по ...,

после отговор тук у ...

чакам с трепет от всеки приятел.

Лъчезар Станчев

- Обясни правописа на думите, които добави.

5 Запиши и изговори думите няколко пъти:
Димитър, храбър, остър, сладък, рекъл.

- Определи последната сричка на всяка дума.

Зимен пейзаж

Сняг през нощта
навалял е навън
и цял е света
като гледан насън.
Бели са всички
комини, градини,
толкова бели,
че малко са сини.
Дърветата също,
цели в дантели,
са станали бели,
са станали бели!
И не само дърветата –
всичко е бяло
и всичко така
в белота се е сляло,
че ако вземем
рисувателен лист

и го оставим
почти целия чист
би могло да се каже:
– Това зимен пейзаж е!

Валери Петров

- Прочети думите, с които авторът е описал зимата.
- Защо рисувателният лист е зимен пейзаж?
- Коя дума се повтаря няколко пъти в стихотворението?
- Опитай и ти да нарисуваш описаната зимна картина.

Гатанка

Една предачка подранила
преде, преприда прежда бяла
и пътя ни с платно застила –
как чудно го е изтъкала!
С това платно е надарила
дърветата, земята цяла.
Преде предачката любима,
но как се тя нарича?...
Що е то?

Асен Босев

Правопис на неударени гласни в думите

Упражнение

- Каква грешка може да допуснеш при писане на думи с крайна неударена сричка?

Проверка се прави, като се промени думата. Например:

храбър – храбри

казал – казали

Димитър – Димитре

пумпал – пумпали

остър – остри

кокал – кокали

Ако неударената гласна в крайната затворена сричка изпада при промяна на думата, се пише **Ъ**.

Ако неударената гласна в крайната затворена сричка не изпада при промяна на думата, се пише **А**.

1 Ъ или А? Направи проверка:

Пёт...р

мъд...р

близ...к

рит...л

ка́з...л

ни́с...к

кръ́г...л

бу́х...л

ти́г...р

пи́т...л

Думите **подарък, камък, замък, ремък, пламък** правят изключение от правилото и в променената дума те запазват неудареното **Ъ**: подаръ**к** – подаръ**к**ци.

2 Прочети текста.

Хитар Петар слугувъл у един богат човек, който не му доплатил.

Отишал един ден Хитар Петар у богатия човек да си дири земането.

Почукъл на вратата. Господарят си подал главата от прозореца, съгледъл Хитар Петар и се скрил. И Хитар Петар го съгледъл.

Излязал слугата и го попитъл:

– Кого търсиш, бай Петре?

– Господаря ти.

– Той излезе още тая сутрин.

– А, така ли? Да му кажеш, като излиза друг път, да не си забравя главата на прозореца.

Ран Босилек

- В кои думи откри грешки? Как ще ги поправиш?

- Запиши поправения текст. Оцени работата си.

Броилка

Аз-обичам-студ-и-сняг,
нямам-нужда-от-калпак,
имам-за-шейната-врѣв-
аз-ще бѣда-прѣв.
Който-слуша, -не-говори, –
той-ще бѣде-втори.

Лъчезар Станчев

В зимната гора

Снежните рояци пеперуди
весело примигват и блестят.
О, какви сте вие чудни!
Колко приказен си ти, мой свят!

Заловени на хоро елите,
край поляна ширна се въртят,
кацат им звездички във косите,
озвездените чела искрят.

Владимир Калоянов

Най-добрият художник

Снегът през зимата е най-важният и най-добрият художник. Само той може да променя до неузнаваемост добре познатите ни ъгълчета на нашето градче.

Още по-тъмни станаха стволовете, още по-бели клоните, още по-красиви рекичката и низината.

Бяла пухкава покривка забули улиците, покривите на ниските селски къщи, градинките зад тях. Уморена, земята дреме, за да се наспи до пролетта и да набере сили за в бъдеще.

Димитър Боримечков

За вашия речник

забу́ли – тук: покри

1

Защо поетът сравнява снежинките с пеперуди? А ти с какво ще ги сравниш?

2

Какво настроение създава описанието на зимната картина?

Димитър Биримечков е бесарабски българин от Молдова.

Пренасяне на части от думата на нов ред

1 Прочети първия куплет от стихотворението «В зимната гора».

- Има ли в стиховете думи, които съдържат само един гласен звук? Колко срички имат тези думи? Запиши ги.
- Открий и запиши думи с две срички.
- Открий думи, които имат три срички. Какво ти помогна да ги откриеш?

Колкото са гласните звукове в думата, толкова са сричките:

път

капка

потока

Само гласните звукове образуват сричка.

2 Откриваш ли грешките, които второкласникът е допуснал при пренасяне на нов ред?

Ма-йката на И-рина е болна.
Ирина дад-е на майка си гор-ещо
мляко.

- Запиши правилния текст (като поправиш допуснатите грешки).

**Пренася се само цяла сричка.
Едносрични думи не се пренасят.**

Сама буква не се оставя в края на реда и не се пренася на следващия ред.

3 Раздели думите на части за пренасяне, ако е възможно:
водата, езеро, хълм, пее, град, колеж, арка, опера, язовир.

4 Прочети текста.

Есен

Седнал на един камък край гората, Борето се замисли. Ей ги на, всички отлитат. Всички се готвят за дълъг сън. Никой не помисли за него. Ами с кого ще си играе той? На кого ще се радва? И му се доплака.

Константин Константинов

- Запиши от текста думите, които не се пренасят. Обясни защо.

Новата шейна

В самия край на селото имаше пързалка. От сутрин до вечер от нея се разнасяше детски глъч.

Досега Валерик нямаше шейна. Но не минаваше и ден той да не се пързала. Всеки път някое момче му даваше своята шейна. И се спускаше той надолу като вятър, и се смееше от радост.

Днес децата видяха, че той има нова шейна. Обкръжиха го и с любопитство гледаха новата шейна, боядисана в син цвят.

– Откъде я взе? – попита Петрике.

– Татко ми я донесе – гордо отговори Валерик и тръгна към пързалката.

– Дай да се спусна да видя как върви твоята шейна – помоли Петрике.

– Ти си имаш своя – наду се Валерик. – Моята е нова, ще я счупиш... Не ти я давам...

– А аз как ти давах моята? – разсърди се Петрике.

– Аз тогава нямах шейна, ти беше длъжен да ми дадеш. Нали си ми приятел.

– А ти не си ли ми приятел?

Валерик не отговори. Седна в шейната и се спусна по пързалката.

Изведъж шейната се прекатури и Валерик падна в дълбокия сняг.

Децата почнаха да се смеят:

– Така ти се пада! – викаха те.

Само Петрике побърза към него, вдигна го и го попита:

– Много ли се удари?

Георге Георгу

Пословица

Приятел в нужда се познава.

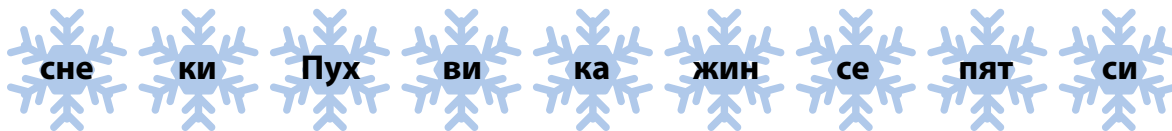
1 Кой е истинският приятел? Защо?

2 Какво е за теб «истински» приятел?

Пренасяне на части от думата на нов ред

Упражнение

1 Образувай думи от сричките. Свържи ги в изречение. Запиши го.

● Една от думите не се пренася. Коя е тя?

2 Напиши всички начини за пренасяне на думите.

зима, виелица, снежно, пухкави, снежинки, комини

3 Запиши думите в таблица. Попълни я.

Дума	Срички	Части за пренасяне
шейна		
пързалка		
сняг		
приятели		
селото		

4 Кой е пренесъл правилно думите?

Симон-
а
монтъ-
ор
и-
рина

Симо-
на
мон-
тбор
ири-
на

Бяла приказка

Високо в бялата планина имало малка метеорологична станция. В нея живеел един стар метеоролог. Той бил съвсем сам и когато му оставало свободно време, си съчинявал разни приказки и стихотворения. Ето и сега, като гледал през прозорчето тихия сняг, който валял навън, той си бил намислил нещо и вече го пишел на машинката си. И това, което си бил намислил, започвало така:

«Над капчука в игли,
сред парцали мъгли,
по заспали ели
сняг вали, сняг вали.

Тук през целия ден
няма никой, освен
един малък елен,
просещ хлебец от мен...»

Но като стигнал до това място, едно малко еленче почукало на стъклото:

– Това за ме-е-е-не ли е?

Метеорологът вдигнал очи:

– За те-е-бе! – казал той и продължил да пише.

– Ама аз не ти прося хлебец! – казало еленчето, малко обидено.

– Зная! – казал метеорологът. – Само че не ми пречи, защото не мога да я донамисля.

– Какво да донамислиш? – попитало еленчето.

– Е, как какво? Приказката!

Като чуло «приказка», еленчето подскокнало от радост:

– Ама и аз искам да играя в нея!

– Че ти вече играеш.

– Ама и ти тогава!

Метеорологът се усмихнал.

– Не, аз съм голям – казал той. – И тъжен.

– Нищо! – настояло еленчето. – Ще играеш голям и тъжен! А пък ние ще те развеселим!

– Малко се съмнявам – казал метеорологът. Но все пак прибавил: – Добре. Бързай надолу, че приказката почва!

– Как почва? – попитало еленчето.

– Ами така, не виждаш ли? Не чуваш ли?

Еленчето се огледало: снегът бил спрял! Ослушало се: отдолу, иззад елхите долитали детски гласове!

– Децата от училището са дошли на ски – казал метеорологът. – Бягай на полянката! Много интересно ще бъде!

Той излязъл навън, за да очисти своите уреди от снега, който ги бил затрупал. Еленчето заприпкало надолу...

И приказката започнала.

Валери Петров

За вашия речник

метеоролог – професия на човек, който изучава промените на времето

уреди – инструменти

заприпкало – затичало

● Кое е приказното в «Бяла приказка»?

● Какво ли се е случило, когато еленчето отишло при децата?
Разкажи.

Урок по речева учтивост

Тема: Как да благодаря на български език

1 Прочети текста.

Защо казват «Благодаря»

По горската пътека вървели двама – дядо и внук. Било горещо, искали им се да пийнат вода.

Пристигнали пътниците до ручей. Тихо бълбукала прохладната вода. Двамата се навели и се напили до насита.

– Благодаря ти, ручей – казал дядото.

Малкият се усмихнал:

– Защо казваш на ручея «благодаря»? Той не е жив, няма да чуе твоето слово и да приеме твоята благодарност.

– Ето защо – отговорил дядото – ако се напие с вода от ручей вълк, той «благодаря» няма да каже. А ние не сме вълци, ние сме хора. Знаеш ли ти за какво хората казват «благодаря»? Помисли кому е нужно това слово? Кого то издига по-високо от другите?

Малкият се замислил. Той имал много време. Пътят през гората бил дълъг.

Василий Сухомлинский

2 За каква нова «вълшебна» дума разказва текстът?

● Кога се използва думата «благодаря»?

● Използваш ли я ти в своята реч?

«Вълшебни» думи и изрази за благодарност:

благодаря благодаря ви (Ви)

благодаря ти много ти благодаря

3 Как ще благодариш на свой съученик, че ти е помогнал да напишеш домашното? А как ще отговори той?

● Как ще благодариш на учителя по същия повод?

● Какво ще отговори той?

4 Запиши примерни диалози по упражнение 3. Спазвай правописните правила.

5 Отиваш на рожден ден у свой приятел. Носиш подарък, който много му харесва. Състави диалог с приятеля си. Използвай «вълшебни» думи и изрази.

6 Запиши пословицата. Обясни устно, как разбираш поуката ѝ.

Блага дума железни врати отваря.

Думи с „я“, „ю“, „щ“, „ъ“

- 1 Запиши от текста «Защо казват „Благодаря“» думи, в които се срещат буквите я, ю, щ.

- Оцвети тези букви.
- Какво знаеш за тях?

Буквата щ съдържа два звука: [ш] и [т].

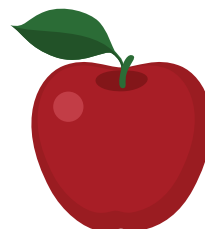
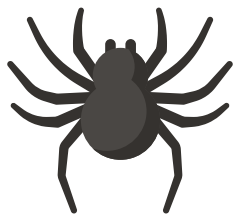
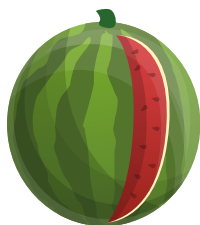
Буквите ю, я означават два звука в началото на думата и след гласен звук.

Буква ь няма звук. Съчетава се с о – ьо.

- 2 Определи броя на буквите и звуковете в думите.

България, ютия, дюля, шофьор, Ваньо, щайга

3

- Запиши названията на нарисуваните предмети.
- Състави с две от тях изречения.

- 4 В картинния ребус е скрито името на града – център на българската култура в Република Молдова. Прочети го.

““““

”””

““““

“

””

””””

- Запиши името на града. С каква начална буква го написа?
- Коя е последната буква на града?
- Определи броя на буквите и звуковете в получената дума.

Приятели

– Вие на какво играете тук? – запитало котето.
– На «ритни-шишарка»! – казало еленчето.
– На «прескочи-пънче»! – казало лисичето.
– И на друго какво? – запитало котето.
– Ами на всичко... на ритни-шишарка – пак казало мечето. Толкова им били игрите в гората.

– Фу! – казало котето. – Вашето «всичко» не е нищо! Аз ще ви науча на дама, на криеница, на стражари и апаши, на кралю-порталю, на рими, на панделки, на топчета, на статуи...

– Иха! – заподскачали от радост горските животинчета.

А мечето извикало:

– Ще бъдем първи приятели с тебе!

Но този път еленчето казало:

– Е да, ама...

– Е, като не щеш, иди си! – казало лисичето.

– Не че не ща – казало еленчето, – но си спомних едно стихотворение. Да го кажа ли?

– Само да не е дълго! – казало котето.

– Не е – казало еленчето.

И издекламираше следното стихотворение:

*Казва се «приятел пръв»,
но защо е той такъв?
Затова, че пръв полита
в огъня да те спаси;
пръв и без да се запита
прав ли си, или не си;
пръв за теб леда пролазва;
пръв за теб пролива кръв –
ето за това се казва,
че приятелят е «пръв»!*

– Браво! Браво! – завикали малките приятели.

Само котето казало:

– Това стихотворение не е детско и не е за животни!

За вашия речник

апаши – разбойници
«Стражари и апаши» –
название на детска игра

Валери Петров, из «Бяла приказка»

- Какви игри знае всеки от героите?
- Какво означава приятелството според теб?
- Научи стихотворението от приказката наизуст.

Писане на думи с Я, Ю

- 1 Открий в заглавието на приказката – стр. 45 буквата, която съдържа два звука.
- 2 В названието на една от игрите на котето има буква ю. Колко звука тя означава?

ю, я – два звука в началото на думата и след гласен

ю, я – един звук след съгласен.

- 3 Определи броя на звуковете и буквите в думите. Запиши.

пюре б.
 зв.

ягода б.
 зв.

приятел б.
 зв.

юфка б.
 зв.

- 4 Прочети стихотворението. Препиши подчертаните думи. Състави с тях изречения и ги запиши.

Предзимен вятър

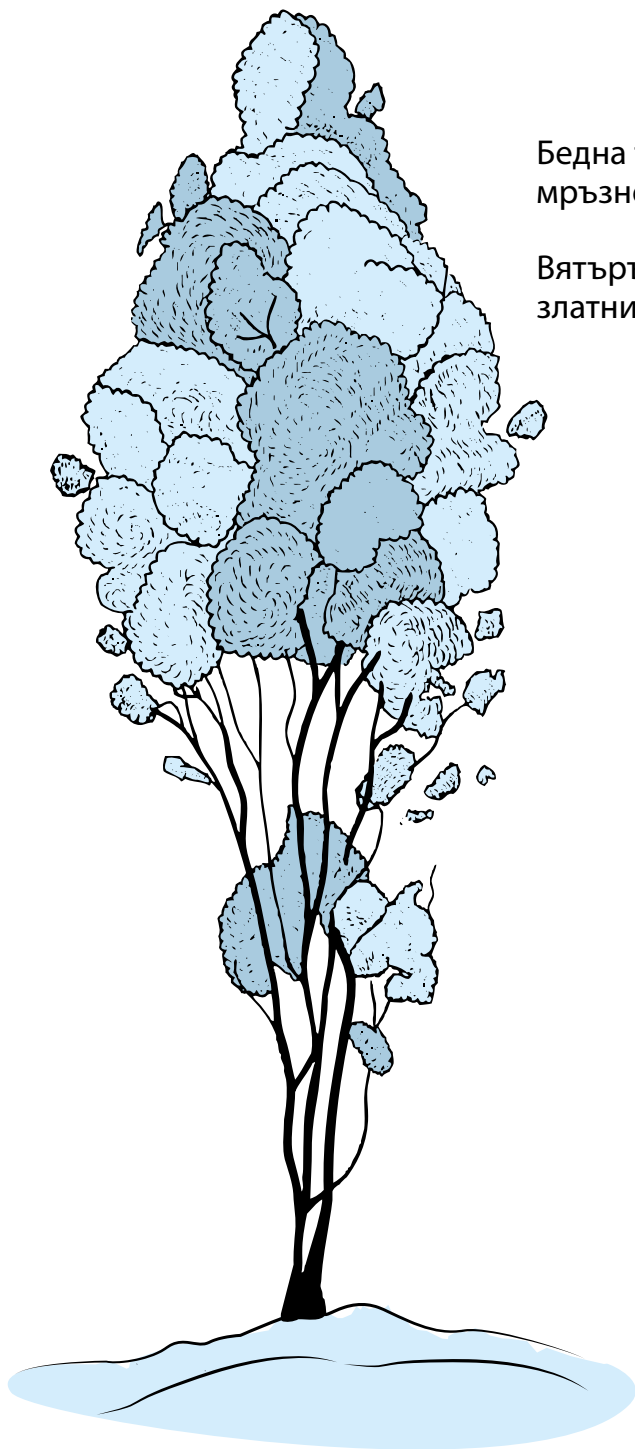
Буен **вятър** шетба шета.
Разфучи се из полето,
литне горе из гората,
па се спусне към селата,
развърти се със метлата
и помита той **нивята**,
та на чисто да разстели
баба Зима черги бели.
Да завие семената,
сладко да си **спят** в **земята**.
Пролет млада щом
пристигне,
бели черги ще раздигне,
ще израснат буйни ниви,
ще разпуснат златни гриви.
Летен вятър щом повее,
едър клас ще **разлюлее!**

Ран Босилек

- 5 Прочети и запиши гатанката. Отговорът се крие в стихотворението от задача 4.

Без криле и без нозе е, а лети бърже, не се стига. Що е то?

Тополата

Бедна топола
мръзне вълка гола!

Вятърът орони
златните ѝ клони,

разпиля листата
долу по земята.

Вихър я превива,
дъжд студен облива,

тя стои, горката,
с корени в земята.

Вкъщи не живее,
с огън се не грее,

дрехи си не шие,
топъл чай не пие...

А за чудо, здрава
зимата минава –

ни се простудява,
ни се разболява, –

пролет пък настане ли,
по-висока станала!

Елисавета Багряна

- За кои сезони се говори в стихотворението?
- Как се променя тополата през сезоните? Прочети.
- Нарисувай тополата, както си я представяш през пролетта.
- Измисли рими към думите: права, рони, листа, пролетта.

Писане на думи с Я, Ю

Упражнение

- 1 Открий думи с Я и Ю. Запиши ги.

ютиябълкаюнилиягодаюлиятокомпютъреян

- 2 Прочети думите. Запиши в две колонки, както е показано.

дядо

Яна

Аня

юли

януари

пясък

Юлия

яйце

Думи с различен
брой букви и звукове

Думи с еднакъв
брой букви и звукове

- 3 Попълни липсващите букви в думите. Препиши краткия текст.

Жив_л_н_кога добър старец. Той имал кокошка, ко_то му снас_ла_йчица.
Д_дото продавал _йцата и така прежив_вал.

- 4 Прочети текста. Препиши го красиво, като спазваш правилата за краснопис.

Дядо Янко мина под сливите и спря под ябълката. Опря тояжката си върху белия дънер. Седна и се загледа в зелените поля и ливади.

- Намери в текста думи, в които звуковете са повече от буквите. Направи модел на звуковия им състав.

- 5 Допълни думите в стихотворението, като си помагаш със звуковите модели. Препиши текста на Елисавета Багряна. Оцени работата си.

На люлката

ми направи

Дядо

от възета здрави.

нея

Погледнете как на

люлка

Смело се

люлея

- 6 Свържи думите по смисъл. Запиши получените словосъчетания. Определи броя на звуковете и буквите в думите.

Юнак, люляк, ягода;

сочна, голям, бял.

Дядо Коледа

– Чук! Чук! Чук! Чук!
– Кой там чука
посред този ранен час?...
– Дядо Коледа е тука –
отворете, ида аз.
Помните ли? – като лани
през гори и през Балкани –
ида, ида отдалече,
цял макар посипан с сняг.
И за всички коледари
нося, нося скъпи дари.
Те са тук във таз торба,
що съм метнал на гърба.
Тя е толкова голяма
и във нея що ли няма?...
И на всички ви ще дам
аз по нещо армаган.

Трайко Симеонов

За вашия речник

ла́ни – миналата година

армага́н – подарък

ха́рни – добри, хубави

Коледарска песен

Ой, Коледо, мой Коледо!
Роди ми се Боже чедо.
Домакини, отворете,
Харни гости посрещнете!

- Разкажи как празнувате Коледа в твоя роден край.
- Научи «Коледарска песен» наизуст.

Писане на думи с ЪО, ЙО

1 Препиши думите в две колонки:

Йоана, майор, треньор, шофьор, Йордан, Жельо
Думи с йо Думи с ъо

ЙО се пише в началото на думата и след гласен звук.
ЪО се пише след съгласен звук.

2 а) Кои от думите са написани правилно и кои – неправилно? Обясни.

Йонка

Стойо

Пенйо

асансьор

ьордан

б) Подреди сричките така, че да получиш думи. Запиши ги.

льо, Ко

Йор, ка, дан

ньо, Ва

йо, ма, за, не

● С две от записаните думи състави изречения.

3 Напиши ЙО или ЪО на мястото на точките в имената.

Кол., Пе., Мит., ..сиф, За.. Ба., Вал., ..нка, Тарл., Пана..т, ..вана.

● Подреди имената по азбучен ред.

4 ЙО или ЪО? Попълни. Препиши изреченията.

В студеното време пия бул__н.

«Омаг__саната гора» е моя любима приказка.

Монт__рът поправи асанс__ра.

Мама отиде на фриз__р.

5 Определи броя на буквите и броя на звуковете във всяка дума и запиши срещу нея (!Помни: ЙО – 2 б., 2 зв.; ЪО – 2 б., 1 зв.).

Пример: район – 5 б., 5 зв.

район, кьнкьор, монтьор, синьо, миньор, йоника, боксьор, гьол, жонг-
льор.

6 Запиши думите в три колонки:

звуковете < буквите

звуковете = буквите

звуковете > буквите

йога, ято, магьосник, съомга, Йовка, режисьор, пейка, ютия, пощальон, йод,
контрольор, юли, сервитьор, пея, замък, Светльо, място, милион, живеея.

● Можеш да работиш в екип. Кой екип най-бързо ще избере думите за своята колонка?

Приказка

Снежна вечер срещу празник.
Баба приказка разказва:

– Там, от севера далечен,
в бял кожух облечен,
два елена хвърковати
впрегнал той в шейната,
кош играчки натоварил
и насам подкарал.
Днеска-утре ще пристигне,
няма шум да вдигне.

Само златните звънчета
с трепетни гласчета
посред нощ и сняг, и вихър
ще прозвъннат тихо.
Той над всеки дом ще мине,
всекиму в комина
дар ще пусне и нататък
ще лети с шейната...

Нийде лампа да не светне,
всички мирно спете –
ще го видите насъне,
щом звънчето звънне.

Елисавета Багряна

- Досещаш ли се кой ще пристигне от «севера далечен»?
- Опиши какво си представяш, когато четеш приказката на бабата.
- Как изглежда главният герой от стихотворението на баба?
- Какъв дар искаш да получиш от него?
- Разкажи какво правят джуджетата на картинката.

Писане на думи с ДЖ, ДЗ

1 Препиши думите, които съдържат ДЖ и ДЗ.

Моето куче се казва Джо.
Мама купи голяма красива тенджера.
Звънчето звънко дзънка.

ДЖ
ДЗ > две букви, един звук

2 Колко букви, колко звука?

Джеремид. б.
зв.

джанкад. б.
зв.

дзъндзикад. б.
зв.

3 Открий думите, в които има ДЖ.

Изследователи на джунглата пътуват с джип.

● Напиши нови изречения с тези думи.

4 Герои от коя приказка са седемте джуджета? Запиши заглавието ѝ.

5 Препиши тези думи, които са собствени имена.

Джоб, джапанки, Тунджа, Странджа, Пазарджик

● Коя от думите е име на река в България?

● Какво е «Странджа»?

● Коя от думите е име на град в България?

6 Прочети текста на Георги Данаилов.

А най-много обичам джуджетата. Веднъж видях едно джудже с такава брада, червена шапка и дървени обуца. То караше велосипед и сигурно отиваше на кино, защото много бързаше. Когато разказах това на татко, той взе да се смее. Не вярваше, че съм видял джудже.

● Препиши изречението, което отговаря на следния модел:

_____, _____.

● Направи звуков модел на думата джудже.

● Състави свое изречение с тая дума.

Нова година

По пътеки незрими
и през преспи от сняг
тази Нова година
е пред нашия праг.

Снежна топка в стъклата
– първи звън, първи тост.
Трепва плахо елхата
– идва новият гост.

Но дали през комина
ще се спусне при нас?
– През ключалка ще мине
във дванайстия час.

Идвай мирна, честита
със един благослов:
във полетата – жито,
във сърцата – любов!

Венко Евтимов

За вашия речник

плáхо – неуверено

благослóв – пожелание

Сурва, сурва година...

Сурва, сурва година,
весела година!
Голям клас на нива,
голям грозд на лозе,
жълт мамул на леса,
пълна къща с коприна,
червена ябълка в градина,
живо-здроаво до година,
до година, до амина!

Трайко Симеонов

- На Нова година децата сурвакат със сурвакници и наричат. Научи «Сурва, сурва година» и се подготви за празника.

Самостоятелна работа

1 Огради отговора Да или Нет в зависимост от това, вярно или не е вярно твърдението:

а) Буквата **Щ** е писмен белег само на един звук:

Да Не

б) Думата **лято** има еднакъв буквен и звуков състав:

Да Не

в) В думата **ютия** звуковете са повече от буквите:

Да Не

г) Гласните звукове в ударената сричка се чуват по-неясно:

Да Не

2 Огради буквата пред верния отговор:

2.1. В кой ред всички букви означават само един звук:

а) а, д, р, щ; б) щ, ю, я, с; в) у, п, е, ш.

2.2. В кой ред всички думи са с различен буквен и звуков състав:

а) ясно, дюля, ято; б) Юлия, щъркел, змия; в) сабя, лютиче, нощ.

2.3. В кой ред всички думи са записани вярно:

а) бухал, църица, убичлив;
б) вятър, ъгъл, храст;
в) бъща, студен, сантиметър.

2.4. Коя дума трябва да използваш, за да провериш правописа на думата р(ъ/а)ка:

а) ръчичка; б) ръчен; в) ръце.

2.5. В кой ред са записани само беззвучни съгласни:

а) м, к, р, т, б; б) с, ф, к, т, ш; в) б, в, г, д, ж.

2.6. В кой ред всички думи са записани вярно:

а) дъфка, лет, слаткиш;
б) отговор, здраф, рипка;
в) лъвче, пъргав, връзка.

2.7. В кой ред думите са подредени по азбучен ред:

а) бреза, дете, мида, мед;
б) звънче, звезда, роза, ягода;
в) радио, радист, радост, ребро.

2.8. В кой ред всички думи са разделени вярно на части за пренасяне:

а) къ-ща, я-года, ну-жен;
б) пъ-тека, обла-ци, сн-яг;
в) поля-на, про-лет, учи-лище.

Урок по речева учтивост

Тема: Поздрав

- 1** Сутрин на автобусната спирка второкласник среща свой връстник и възрастна жена, живееща в съседния блок. На кого детето ще каже: «Здравей!» и на кого: «Добро утро!» Защо?

- 2** Учител среща свой ученик сутринта и го поздравява: «Здравей, Ваньо!» С кои изрази ще отговори детето: «Здравей!», «Добро утро!»

- 3** В училище второкласник поздравява приятеля си: «Привет, Сашо!» С кой израз трябва да отговори приятелят му: «Здравейте!» или «Привет!»? Защо мислиш така?

«Вълшебни» думи за поздрав:

Добро утро!

Добър вечер!

Здравей!

Добър ден!

Здравейте!

Привет!

Избира се подходящият поздрав според часа на срещата и човека, когото поздравяваш.

- 4** Представи си, че отиваш на гости у свой приятел. С какви думи ще поздравиш:

а) майката на приятеля;

в) приятеля си;

б) неговата малка сестричка;

г) всичките заедно.

- 5** Прочети текста на Атанас Душков. Запиши учтиви думи и изрази, които трябва да използваш при общуване.

Кой не знае наш Антон?

В трамвая хич не става,

Цял ден припка като кон.

старите не уважава.

Среща дядо Младен

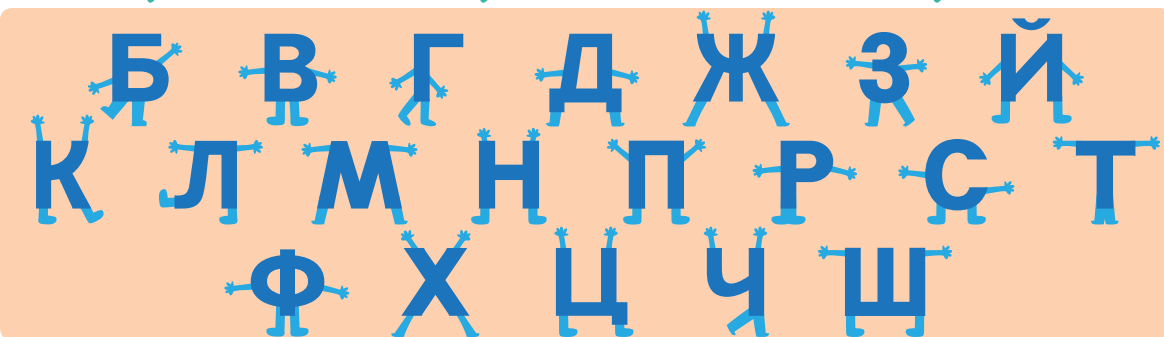
Никога не се умива.

и не казва «Добър ден».

Неподготвен в клас отива.

- Коментирай действията на Антон. Поправи ги!

Звучни и беззвучни съгласни звукове

- 1 Запиши всички букви, които означават съгласни звукове.

Съгласните звукове са звучни и беззвучни.

Звучни съгласни – съдържат шум и глас.

Беззвучни съгласни – съдържат само шум.

Т – Д
С – З
К – Г
П – Б
Ф – В
Ш – Ж
Ч – ДЖ
Ц – ДЗ

- 2 Препиши поговорката. Подчертай буквите на звучните съгласни.

Без труд почивката не е сладка.

- 3 Замени първата буква на звучен съгласен със съответния беззвучен. Кои нови думи получи? Запиши двойките думи:

гора –, вар –, жал –, бор –, зън –, дим –.

- 4 Попълни пропуснатите букви в думите. Кои от тях са звучни, а кои – беззвучни?

ре _ панто _ мра _
пе _ дъ _ кръ _

- 5 Определи вида на всеки съгласен звук в подчертаните думи в текста.

Учете се, мои **птички**, и своята малка **глава**
пишете, четете с **разум** напълнете.

Любен Каравелов

- 6 Допълни изреченията, като използваш думите:

шкафче, покривка, рибка, гълъбче.

В аквариума плува златна Подреждам учебниците си в моето Земята е покрита с бяла снежна Високо в небето хвърчи малко сиво

- 7 Работи в екип. Подберете към картинката думи, които да започват със съгласен звук, образувай с думите изречения и състави кратък текст по картинката. (Например: дъб – В гората растат високи дъбове.)

Снежният човек и врабчето

Малкото врабче стоеше още будно, защото не беше яло от сутринта. Снегът бе засипал ечемичените зрънца, а другаде храна не можеше да се намери. Когато ясният месец изгря на небето, врабчето излезе изпод стряхата и кацна върху рамото на снежния човек.

– Хей, приятелю, я се махай оттук, че ако дигна метлата, знаеш ли! – извика снежният човек и черните въглени на лицето му светнаха също като човешки очи.

– Недей ми се сърди, моля ти се! – изцвъртя гладната птичка. – Аз няма да ти сторя никакво зло. Ще постоя малко на рамото ти и пак ще си хвъркна. Дойдох само да ти се оплача, че днес не съм клъвнало нито трохичка.

Сърцето на снежния човек се сви от болка. Той съжали бедната птичка, която препереше от студ на рамото му, изкашля се тихо и рече:

– Много ли си гладен, врабчо?

– Ох! – въздъхна врабчето. – Умирам от глад!

– Знаеш ли какво? – каза снежният човек. – Я вземи, че си клъвни от носа ми, той е от морков. Все ще се заситиш малко. Само внимавай да не ми изядеш целия нос.

– Колко си добър! – изчурулика радостно гладната птичка и скочи върху дръжката на метлата. Протегна мъничката си главица и закълва лакомо вкусния морков.

– Ех, да знаеш колко хубаво е в небесни висини! – рече замислено снежният човек. – Всички тия снежинки, от които съм направен сега, бяха малки дъждовни капчици.

«Колко сладък морков!» – мислише си врабчето, без да слуша какво му говори снежният човек. То беше изяло вече върха на носа му и продължаваше да кълве нататък, когато изведнъж го сепна писклив глас:

– Ей-ей, какво правиш? Стига ти толкова! Ще ме оставиш без носа!

И малкото врабче престана да яде, целуна снежния човек по челото и кацна отново на рамото му.

– Благодаря ти много! – каза то. – Ако не беше ти, аз щях да умра от глад.

– Хайде, сега върви да спиш! – рече снежният човек.

– Лека нощ! – извика врабчето и отлетя под стряхата.

Така малката сива птичка и снежният човек станаха приятели.

Светослав Минков

Правопис на звучни съгласни в края на думата

- Допълни изречението: Малкото врабче си клъвна вкусен... .
- Изговори думата. Какъв звук чуваш в края ѝ?
- Напиши думата. Направи проверка.

Звучните съгласни звукове в края на думите се чуват като беззвучни. Пишат се буквите на звучните съгласни.

плод

мед

лебед

гараж

враг

лов

- 1** Напиши вярно думите. Направи проверка по показания начин. Запиши.
мраз – мразовит ори. – скре. –

Проверка се прави, като се постави гласен звук след съгласния и се образува нова дума.

- 2** Прочети думите на врабчето:

– Ох! Умирам от глад!

- Коя от думите може да се сгреша? Защо? Направи проверка.
- Състави изречение с думата, с която направи проверка.

- 3** Поправи грешките и препиши текста. Оцени работата си.

В езерото до нашия плаш плува лебет. Реших да го нахраня. Купих хляп. Натроших му трохички. Спасих го от глат.

Къщичка под снега

Дойде есента. Заваляха дъждовете. Задухаха ветровете. Омръзна на заека да студува. Дося му се под покрив да живее. Тръгна из гората да дири подслон.

Стигна до един стар дъб. Почука на кората веднъж, дважд.

Пита:

– Живее ли някой тук? Аз търся дом.

Отвори се вратичка. Показа се главичка. Катеричката каза:

– Постъпи като мен. Направи си в дъба къща. Ще ми станеш съсед. Ще живеем в дружба.

Заекът я послуша. Задраска с нокти, загриза със зъби. Дупка ще дълбае, в дъба ще живее.

Не щеш ли, наблизко кацна сойка. Видя Зая, закрещя. Сто свраки събра. Нападнаха заека. Прогониха го от дъба.

Сняг заваля. Вредом побеля. Остана заекът без подслон. Легна под един трън в полето. Суче мустак, зъзне, размишлява:

– Сега накъде? Разбра се, ще се мре!

Поплака си заекът, па заспа от умора под тръна.

През нощта снегът валя, валя. Затрупа гори, затрупа поля. Навред насипа и тръна засипа. Събуди се заекът. Що да види! В бяла къщица стои. С бели стени и с бял таван, от никого некован. Няма маса, стол, ни печка. Няма дори и вратичка. В нея нито вее, нито духа. Зарадва се Зая, зашета. Направи си под снега врата. Душник в покрива постави. Нищо не забрави. Па се разположи в своя дом. Нощем скита за храна, сутрин се прибира. Следите си крие, никой къщата да не узнае. Така доживя до пролетта на скрито място, де няма зверове, де няма врагове...

По Емилиян Станев

● Какво място търси Зая за дом?

● Опиши новия дом на Зая. Ти харесваш ли го? Защо?

Гатанки за зимата

Бяло покривало цялото поле
застлало.

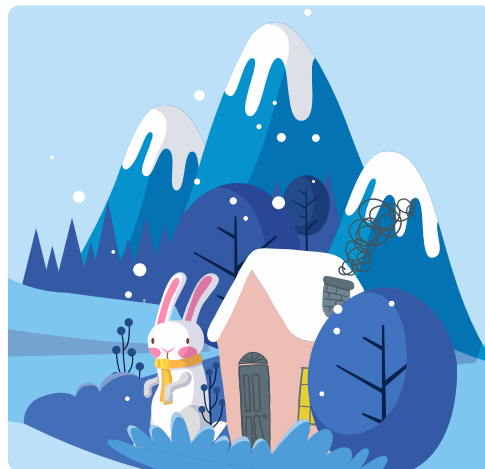
Що е то? (тъгенс)

В огън не гори, във вода
не се дави.

Що е то? (тъдел)

Правопис на звучни съгласни пред беззвучни съгласни

- Прочети изреченията.
Сладко може да се спи.
Ежко се сви на кълбо, покри се с бодли.
Всякакви удобства – постели меки,
килимчета и дюшеци.
- Предположи за кой момент от приказката на Емилиян Станев разказват изреченията?
- Напиши думите от изреченията, при които има разлика между изговор и правопис.

Когато звучните съгласни са пред беззвучни, те се чуват като беззвучни. Пише се буквата на звучните съгласни: **сладко** – **сладък**.

- Как се прави проверка? Разбери сам/а.
Влад**к**о – Влад**д**и те**ж**ка – те**ж**и обу**в**ка – обу**в**а

- 1** Кои от думите са написани правилно? Запиши всичките думи, като поправиш грешките.

книжка прикаска близка раскас почипка зъбче

- 2** Открий пропуснатите букви. Запиши думите.

Сла_ка, ри_ка, Лю_чо, връ_ка, мра_ка.

- 3** В кой ред думите са написани правилно?

А. врапче, мед, рибка;
Б. гъбка, дръвче, блузка;
В. лъвче, мرافка, Здрафка.

- 4** Назови предметите според големината им.

П – Б
Ф – В
К – Г
Ш – Ж
С – З
Т – Д

5

Състави разказче по картинката.

Зимата, пролетта и детето

Зимата

Аз съм люта Баба Зима,
всички плаши мойто име:
дето пратя взор сърдит,
духва вятър мразовит.
Който чуе моя глас,
затреперва цял от мраз.
Щом си веждите намръщя,
всеки бяга в своята къща...

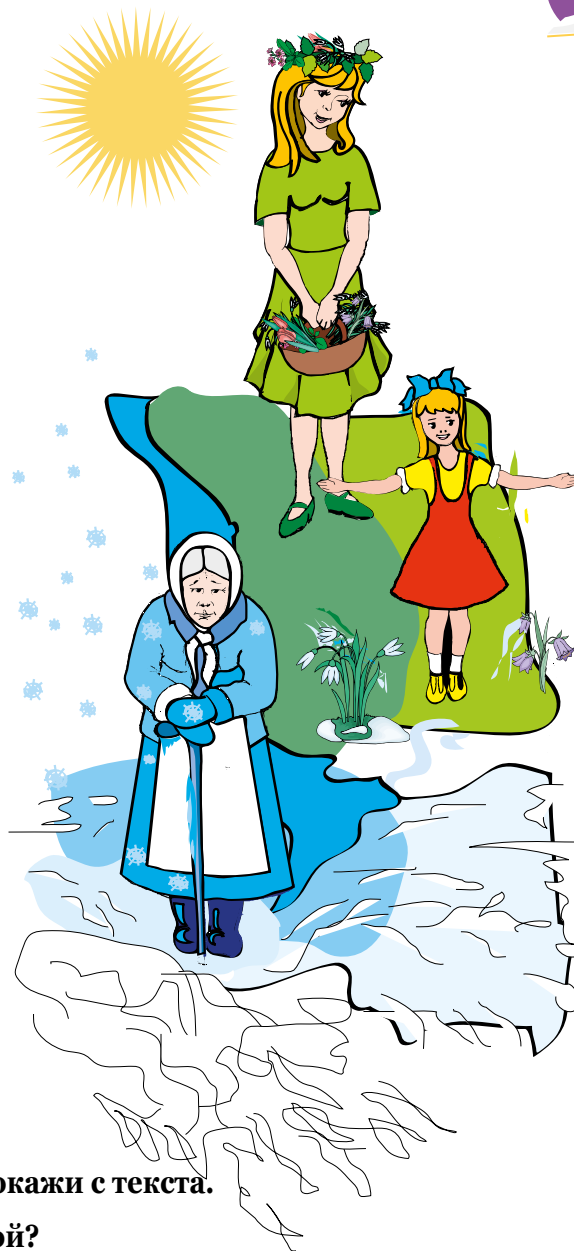
Пролетта

А пък аз съм пролетта.
Нося радост на света:
дето мина – зеленее,
де погледна – слънце грее,
а усмивка дето пратя,
там разцъфват се цветята...

Детето

Не плаши ме, Бабо Зимо,
и във тебе радост има.
Ами славните пързалки
за нас, палавците малки?
Хайде, дайте си ръцете –
аз обичам ви и двете.
Пролет ли е, или зима,
радост за децата има!

Елисавета Багряна

- 1** Кой сезон детето обича повече? Докажи с текста.
- 2** Ти имаш ли любим сезон? Кой е той?
- 3** Прочетете стихотворението по роли. Колко ученици трябва да четат? Разделете се на екипи. Организирайте състезание за най-изразително четене. Спазвайте правила:
 - Чета цялата дума, без да сричам.
 - Изразявам настроението на героите.
 - Спазвам паузите при запетая и в края на изреченията.

Изговор и правопис на звучните и беззвучните съгласни. Обобщение

- 1** Прочети думите в двете колонки:
лед	билет
покрив	картоф
нож	кош
кораб	сляп
миг	мек
кафез	глас

д-т

в-ф

г-к

ж-ш

з-с

б-п

- В коя от колонките има разлика между изговор и правопис на съгласните в края на думите?
- Какви са тези съгласни? А как се изговарят?

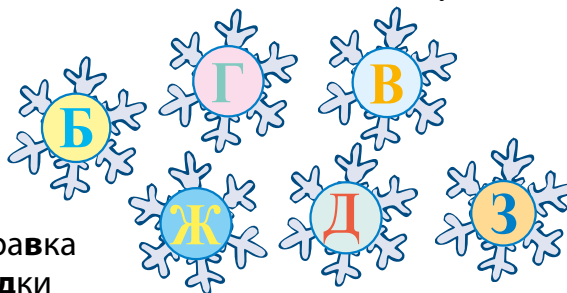

- 2** Запиши правилно думите:
- жера(в/ф); биле(д/т); мра(з/с); фотогра(в/ф); жи(в/ф); тарале(ж/ш); жълъ(д/т); вра(г/к); но(ж/ш); водола(з/с).

- Направи проверка.
- С две от думите и с други думи състави и запиши изречения.

- 3** Свържи по смисъл думите от двете колонки. Запиши двойките думи:

сив	заек
остър	влак
бърз	ръб
малък	нож

- 4** Прочети думите по двойки:
гъба – гъбка	мравуняк – мравка
близък – близка	съседи – съседки
тежък – тежки	рога – рогче

- 5** Докажи с проверка вярно ли са написани думите. Запиши двойките думи.
- гледка – ... , блузка – ... , ножче – ... , почивка – ... , врабче – ... , чашка –

- 6** Допълни изреченията с подходящи думи от скобите (коли·ка, Здра·ко, сли·ка, чо·ка, дръ·чето). Запиши ги правилно. Направи проверка.

Лястовичка носи в ... кал и слама. Само една ... беше останала на направи на кученцето удобна

- 7** Подреди думите в изречение и го запиши.

а) пороен, заваля, дъжд б) дърво, не, всяко, плод, дава

- При писане на кои думи можеш да сгрешиш?

Самостоятелна работа

I група

- 1 В стихотворението «Зимата, пролетта и детето» на с. 61 открий и запиши:
а) три думи, които започват с гласен звук;
б) две двусрични думи.
- 2 Препиши думите, които не могат да се пренасят:
есен, неделя, цвят, модел, зимна, ютия, клас.
- 3 На кой ред всички думи са написани с грешка:
а) сардит, пуле, обич;
б) градче, петле, снежец;
в) чодесно, слифка, почифка.
- 4 Допълни думите с правилната буква. Направи проверка.
Вла $\frac{\text{Д}}{\text{Т}}$ ко $\rightarrow$ усми $\frac{\text{В}}{\text{Ф}}$ ка $\rightarrow$ пра $\frac{\text{Г}}{\text{К}}$ че $\rightarrow$ ри $\frac{\text{З}}{\text{С}}$ ка $\rightarrow$
- 5 Поправи грешките и препиши.
Ешко намери в гурата йагода.
- 6 Напиши изречение с израза **студена зима**.

II група

- 1 В стихотворението «Зимата, пролетта и детето» на с. 61 открий и запиши:
а) три думи, които започват със съгласен звук;
б) две трисрични думи.
- 2 Препиши думите, които не могат да се пренасят:
има, Зайо, мия, мраз, зима, лед, студен.
- 3 На кой ред всички думи са написани правилно:
а) вуда, драг, строен;
б) актьор, лодка, пътека;
в) одари, зъб, дъп.
- 4 Допълни думите с правилната буква. Направи проверка.
Сла $\frac{\text{В}}{\text{Ф}}$ чо $\rightarrow$ хле $\frac{\text{Б}}{\text{П}}$ че $\rightarrow$ кни $\frac{\text{Ж}}{\text{Ш}}$ ка $\rightarrow$ огра $\frac{\text{Д}}{\text{Т}}$ ка $\rightarrow$
- 5 Поправи грешките и препиши.
Таралешко носи йабълка на будлите си.
- 6 Напиши изречение с израза **топла пролет**.

Урок по речева учтивост

Тема: Молба

1 Прочети текста.

Димитър отсъствал няколко дни от училище. Обадил се по телефона на своя съученик Петър:

– Моля те, кажи каква домашна работа ви зададе учителката по български език.

– С удоволствие – отговорил Петър. – Трябва да напишем съчинение «Какви „вълшебни“ думи знаеш».

- Помогни на двете момчета. Какви вълшебни думи знаеш? Кога ги използваш?
- Каква «вълшебна» дума използвал Димитър в разговора с приятеля си?
- В какъв случай се използва тя? Знаеш ли други «вълшебни» думи и изрази за молба?

«Вълшебни» думи и изрази за молба:

моля	ако обичаш
моля те	ако обичате
моля Ви	

2 Как ще се обърнеш с някаква молба към своя учител? Какви думи и изрази ще използваш?

- Заедно със свой съученик състави устен диалог. Изиграйте го пред останалите ученици.

3 Прочети диалога.

В сладкарницата

– ...

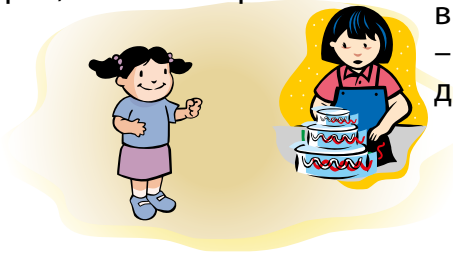
– Дай една торта.

– Дай бързо, че нямам време.

– Добро утро! Какво желаш?

– От кои искаш? Имаме няколко вида.

– Заповядай, но запомни, че трябва да бъдеш учтив!

- Защо продавачката дава такъв съвет на детето?
- Кои «вълшебни» думи не знае то?
- Запиши диалога, като използваш «вълшебните» думи за молба.

Да играем

- Помогни на пчеличката да мине през лабиринта, като прелита последователно само през букви, които ще я отведат удома.

Помисли къде живее пчелата.

Три думички чудесни

Аз знам три думички чудесни
и те на всички са известни.
Едната **моля** се нарича
и нея всеки я обича.
Другарче в нужда ти помага,
кажи **благодаря** веднага.
Сгрешиш ли в нещо, не забравяй,
кажи «Другарче, **извинявай!**»

(Д. Спасов)

- Коя от думите **ЗДРАВЕЙ**, **ИЗВИНЯВАЙ**, **МОЛЯ** ще използваш в следните случаи:

Кокиче

Кокичето, теменужката и лалето живели едно време в една къщица сред гората. Те били сестри. А минзухарът им бил брат. От всички най-пъргаво и ранобудно било кокичето. Щом започвала зимата, то викало:

– Ох, кога ще дойде пролет! Кога ще се стопи снегът, да изляза навън и да видя слънцето!

Не му се стояло въщи. А колибката им била от пръст. Отгоре лежали дебели снежни преспи. Кокичето искало да подаде глава навън. То току подканяло сестриците си:

– Хайде, да излезем за малко навън! Как не ви се стяга душата тук! Теменужката казвала:

– Не ми се излиза още, сестрице. Спи ми се. Рано е. Да почакаме щъркелите. Когато ги видим над гората, ще излезем.

А лалето казвало:

– Какво ли пък ще правите, като излезете? Я стойте тук на топло. Аз не искам, докато не се раззелени хубаво гората.

Тогава кокичето помолило брата си:

– Минзухарче, братче, изведи ме навън от колибата. Слънце ми се иска!

Минзухарът обичал много сестрицата си, но се боял да не я сполети зло, ако я изведе, та рекъл:

– Почакай още, сестрице! Зъл вятър върлува из горите. Кого къде види, обръща го на лед. Страх ме е, че и нас ще вледени, ако ни срещне. Да почакаме.

Ала на кокичето нему се чакало. На другата заран то видяло, че отвън грее слънце и снегът почва да се топи.

– Време е – рекло си то.

И додето брат му и сестрите му спели, то излязло от колибата... Изминало гората, стигнало до едно поле. А полето – цяло в сняг. Кокичето се сепнало и рекло да се върне. Ала изгубило пътя. Накъде сега? Лутало се, лутало се, та цял ден.

А сестрите и братът чакали кокичето да се върне. Но то не се връщало. Смрачило се съвсем. Тогава те си рекли:

– Хайде, да потърсим сестрицата ни. Кой знае къде се е изгубила...

На сутринта минзухарът излязъл да търси сестричката си.

Николай Райнов

1 Текстът «Кокиче» е:

а) разказ;

б) приказка;

в) стихотворение.

● *Защо мислиш така?*

2 Запиши в тетрадката отговора на въпроса:

За кои цветя се говори в текста? Какви са те? Кое цвете излезе навън първото?

3 За какво мечтае кокичето?

а) За пролетта б) За лятото в) За зимата

4 Защо сестрите и братът на кокичето не искат да излязат с него:

а) защото са лоши; б) защото за тях е рано да излизат; в) защото чакат лятото.

5 Защо кокичето не се върнало според теб? Запиши отговора в тетрадката.

6 Намери или измисли гатанка за кокичето.

Как да правя преразказ

Преразказвам – предавам чужд текст със свои думи.

Преразказ – текст, който създавам, когато преразказвам.

Преразказът може да бъде устен или писмен.

1

Кажи на приятелите си стихотворение, което знаеш наизуст.

2

Разкажи как прекара неделния ден. Това преразказ ли е?
Защо мислиш така?

3

Прочети двата текста. Сравни ги.

Кой е по-силен

Слънцето и студеният вятър се препирали веднъж кой от двамата е по-силен.

Минавал пътник, облечен с дебел кожух. Вятърът казал на слънцето:

– Хайде, да видим кой ще свали кожуха на пътника.

И той почнал да духа колкото сила имал. Но колкото по-силно духал, толкова пътникът по-добре се увивал в кожуха си. Вятърът се сърдел, духал, чупел клони, докато се уморил. Не можал да свали кожуха на пътника.

Дошъл редът на слънцето. То се показало засмяно през облаците. Пътникът се стоплил и след малко сам съблякъл кожуха си.

Веднъж слънцето и вятърът започнали да спорят кой от тях е по-силен. Наблизо минавал пътник с дебел кожух. Вятърът и слънцето решили да опитат, кой от двамата ще свали кожуха на пътника.

Вятърът почнал силно да духа, но пътникът не свалил кожуха си, а по-силно се увил в него.

Слънцето се показало засмяно през облаците. Огряло земята. Пътникът се стоплил и съблякъл кожуха си.

- Кой от двата текста е преразказ? По какво разбра?
- Ако ти преразказваш този текст, същите ли думи и изречения ще употребиш?

Как се прави преразказ?

1. Прочита се (слуша се) внимателно текста.

2. Определя се:

– за какво се разказва;

– кои са героите;

– кои са най-важните моменти в текста, в какъв ред са разказани.

3. Определя се кои думи на автора ще се заменят със свои.

4. Текстът се преразказва устно или писмено.

4 Прочети приказката.

Лъвът и мишката

Лъвът спял. Мишката се затекла по тялото му. Той се пробудил и я хванал. Мишката се замолила да я пусне. Тя му рекла:

– Ако ме пуснеш, и аз ще ти направя добро.

Лъвът се засмял, че мишката обещавала да му стори добро. И я пунал.

По-късно ловци хванали лъва и го вързали с въже за едно дърво. Мишката чула лъвския рев, дотърчала, прегризала въжето и казала:

– Помниш ли, ти се смееше, не мислеше, че аз мога да ти сторя добро. А сега виждаш – случва се и от мишка добро.

Лев Толстой

5 Направи устен преразказ на текста. Помогни си със следните думи:

се затекла

се пробудил

се замолила

побягнала

се събудил

се помолила

да стори

хванали

дотърчала

рев

да направи

уловили

дошла бързо

плач

- Внимавай при правописа на:

да я пусне; рев; лъв; по-късно; дърво; засмял; прегризала.

6 Преразкажи думите на мишката:

– Ако ме пуснеш, и аз ще ти направя добро.

МЪДРОСТТА НА ВЕКОВЕТЕ

ДУМИТЕ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Мечката и лошата дума

Докато събирал дърва в гората, един човек дочул жално скимтене от хралака. Надникнал и видял едно малко мече, заплетено в клоните. **Добър човек бил дърварят, освободил мечето, а майка му за благодарност му дала цяла торба круши и голямо гърне с мед от диви пчели.** Така човекът и мечката станали добри приятели. Тя го гощавала в хралупата си, а той я канел вкъщи.

Веднъж, както си седали и разговаряли, човекът рекъл:

– Ех, Мецо! Всичко ти е хубаво, само дето дъхът ти много лошо мирише.

Свило се мечешкото сърце. Извила глава мечката настрани и видяла брадвата зад вратата.

– Вземи тази брадва, приятелю! Удари ме по челото!

– Какво говориш? – ахнал човекът. – Аз съм ти приятел! Не мога да те ударя.

– Удари ме, щом ти казвам! – настояла мечката.

Човекът отказал, но мечката толкова настоявала, че накрая се съгласил. Вдигнал брадвата и я ударил по челото. Мечката изревала от болка и побягнала в гората. Минало лятото, после есента, дошла зимата. Дърварят все ходел в гората, но дълго не срещал мечката. Един ден тъкмо кастрел клоните на едно изсъхнало дърво, от другия край на поляната се задала мечката. Познали се и се зарадвали на срещата.

– Добра среща, Мецано – поздравил човекът. – Ще бъдем ли пак другари, както по-рано?

– От теб зависи – отвърнала му мечката. Разтворила козината на челото си и показала удареното място.

– Ех, приятелко, то дори не се познава, че е имало рана! – зарадвал се човекът.

– Виждаш ли? Раната заздравя и я забравих, но лошата дума, дето ми каза, още не мога да забравя.

Българска народна приказка

За вашия речник

кастрел – подрязвал
тъкмо – точно когато

Народните приказки са създадени от незначителни творци.

Предавали се устно от поколение на поколение. В тях е изразена мъдростта на народа.

● Препиши мъдрите думи, които мечката казала на човека.

● Преразкажи устно думите на мечката.

Думи. Какво се назовава с тях

1 Ти вече знаеш, че с думите се назовават предмети, признаци или действия. Подреди в три колонки думите-предмети, думите-признаци и думите-действия в подчертаното изречение от приказката.

2 Разгледай таблицата.

Какво е това?	→ предмет	→ дърва човек мечка	→ съществително име
какъв? каква? какво? какви?	→ признак	добър лоша малко	→ прилагателно име
какво прави?	→ действие	събирал изревала ударил	→ глагол

● Разбра ли как се наричат думите, с които се назовават предмети, признаци и действия?

3 Прочети думите?

храсталак
мече
сърце
поляна

голямо
диви
мечешко
лошата

събирал
освободил
настоявала
ударил

● Думите от коя колонка откриваш с въпроса **Какво е това?** Как се наричат тези думи?

● Кои от думите означават признак? С кои въпроси ги търсиш?

● Какво означават думите в третата колонка? На кой въпрос отговарят? Как се наричат?

4 Кои са главните герои в приказката?

мечката

мечето

брадвата

дърварят

● Какъв въпрос ще зададеш към всяка дума? Какво назовават?

● Запиши изречения с тези думи.

5 Кои думи според текста се отнасят за човека? За мечката?

хищна

умен

благодарна

скромна

● Какво назовават тези думи? На кои въпроси отговарят те?

Сънят на врабчето

Заспало сивото врабче в гнездото си и сънувало чуден сън.

Пролетна градина. Високи тихи дървета ронят цвят. По белите клони кацат дивни птички. Пъстрокрили, със зелени шийки, златни главици и очи, бистри като елмази. Въздъхнало сиромашкото врабче и си рекло:

– Ех, колко е несправедлив този свят! Тия птички носят дивна премяна, а пък аз ходя в сива просяшка перушина. И аз искам да съм като тях!

Додето изрече тия думи, една невидима ръка нашарила и него.

Полетяло врабчето към кладенчето и се огледало. Сърцето му трепнало, като видяло, че и то е писано и шарено като хубавите птички. Но додето се нарадва, една змия проточила глава и отворила уста да го налапа. Изтръпнало от ужас, врабчето подхвъркнало и кацнало на най-високото клонче. Додето се опомни, дошла друга напаст и писък огласил градината. Всички птици се пръснали. Врабчето погледнало надолу и видяло един ловец.

– Майчице – изпищяло то, – защо ми беше тая шарена премяна! Всеки враг ме вижда отдалеч. Ако си бях с врабешкото кожухче, никой нямаше да ме забележи в шумака!

Вдигнало се да отлети и се стреснало. Като разбрало, че всичко е било само сън, то подскочило и зачуруликало весело.

Ангел Каралийчев

За вашия речник

про́сяшка – дрипава
наша́рила – боядисала
прото́чила – опънала

- 1 **Защо врабчето се събудило доволно?**
- 2 **Разкажи как си представяш пролетната градина. Използвай прилагателните:** бели, дивни, пъстрокрили, бистри.
- 3 **Разкажи приказката от Ангел Каралийчев от името на врабчето.**

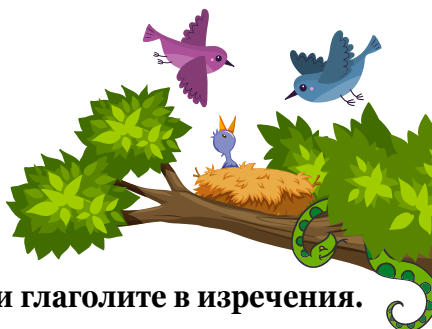
Авторовите приказки са написани от писател. В тях също доброто побеждава злото и се възхваляват скромността, честността, трудолюбието.

- 4 **Открий изречението, което показва, защо врабчето вече не иска шарена премяна. Препиши го.**
- 5 **Открий в интернет «Песен за врабеца». Научи я и я изпей на своите съученици.**

Думи. Какво се назовава с тях

Упражнение

1 Разгледай картината.

- Напиши в три колонки съществителни имена, прилагателни имена и глаголи.
- Състави и запиши изречения по картината.

2 Свържи съществителните, прилагателните и глаголите в изречения.

сивото	дървета	кацат
дивни	врабче	нашарила
тихите	птички	ронят
невидима	ръка	заспало

3 Свържи изреченията от упражнение 2 в кратко разказче. Какво заглавие ще поставиш?

- Представи разказчето устно на свой съученик.

4 Препиши само думите, които отговарят на въпроса:

Първи екип:	Какво е това?	Втори екип:	Какъв? Каква? Какво?	Трети екип:	Какво прави/правят?
	врабче пее		просяшка сиво		ронят носят
	сън змия		шарена сънува		чуден кацат

5 Задай въпроси към подчертаните думи.

сиво <u>врабче</u>	<u>шарена</u> премяна	писък <u>оглушил</u>
хубави <u>птички</u>	<u>врабешко</u> кожухче	напаст <u>дошла</u>

6 Състави изречения с думите от упражнение 5. Помоли свой съученик да провери правописа им.

7 Прочети думите във верижката. Последната буква е начало на следващата дума.

в р а б ч е л м а з м и я с е н а ш а р и л а
 съществителните имена са: 1, 2, 3, 4
 глаголите са: 1, 2, 3, 4
 прилагателните имена са: 1, 2, 3, 4

Игра: Използвай компютър и научи три нови думи, свързани с живота на птиците. Представи ги на съучениците си.

8 Срецу всяка дума напиши дума с противоположно значение.

лято – зима	лек – тежък	тичам – стоя
ден –	дебел –	мързелувам –
добро –	тъмен –	мълча –

Трите хубави думички

Имаше три момиченца – три сестрички. Те винаги бяха заедно, никога не се разделяха. Дойде пролетта. Поникна отново зелена трева, разцъфнаха цветята. Трите момиченца облякоха новите си рокли с бели воланчета и затичаха по полянката.

Заиграха, заскачаха. Не видяха, кога в небето се появиха тъмни облаци, не усетиха, кога задуха студен вятър. Притъмня. Закапаха едри капки. Момиченцата побягнаха уплашени. И отведнъж... Какво е това? В тревата пред тях израсна гъба – голяма-преголяма гъба. А под нея, като под чадър стоеше старче – мъничко, засмяно, със зелена брада, с пушка на рамо.

– Защо бягате, момиченца? – попита то.

– Да не измокрим новите си роклички, дядо!.. Пусни ни под твоя чадър. Много ти се молим!

Старчето се усмихна: «Тия деца са научили много хубава дума. Ще ги пусна: те казват „молим“» ... – И ги покани при себе си.

Трите момиченца се сгушиха под гъбата.

– Благодаря ти, дядо! – зарадва се най-голямото.

– Благодаря ти, дядо! – рече средното.

– Благодаря ти, дядо! – обади се с тънък гласец най-малкото.

Старчето пак се усмихна. «Я виж, тия деца знаят още една хубава дума – те казват „благодаря“. Не съжалявам, че ги пуснах под моя чадър». И попита:

– А вие, момиченца, не се ли досетихте кой съм аз? А? Аз съм дядо Зеленобрадко, пазач на гъбите.

– Не се досетихме, дядо. Извинявай, за пръв път те виждаме!

Старчето ги погледна: «Ето и трета хубава дума – „извинявай“... Тия деца са чудесни!»

Скоро дъждът спря, небето се проясни и слънцето грейна, като голямо златно глухарче.

Сестричките изскочиха изпод гъбата.

– Ох, дядко! – зачуруликаха те, като оправиха белите си роклички. – Ако не беше ни помогнал, целите щяхме да се измокрим!

– Така е. Но вие знаете трите хубави думички: «моля», «благодаря», «извинявай» и сами си помогнахте. Ще се радвам, ако пак се срещнем!

Дядко Зеленобрадко кимна и бързо изчезна, сякаш не го е имало на поляната. А трите момиченца се хванаха за ръце и припнаха към къщи.

Таня Касабова

- Припомни си какви «вълшебни» думи и изрази за благодарност знаеш.
- Защо дядо Зеленобрадко пусна трите сестрички под гъбата?
- Одобряваш ли поведението на момичетата?
- Направи илюстрация по избран от тебе епизод от приказката.

Тема: Изразяване на извинение

- 1** Намери в интернет музиката към песента «Вълшебните думи» . Научи я. Изпей я заедно със съучениците си.

Вълшебните думи

Музика – Хайгашод Агасян,
текст – Татяна Йотова.

Можеш ли да кажеш «извинявай»,
ако не случайно си сгрешил
можеш ли ти грешки да прощаваш
някой некоректен щом е бил
Би ли казал кавалерски «моля».
С цвете или с обич в ръка.
Плува ли в гърдите ти неволя
щедро и добро «благодаря».

«Моля, извини, благодаря ти».
Думи по целебни и от лек
щом отрониш словото крилато
просто ставаш истински човек.
Нека бъдем умни и етични,
за да ни съпътства обичта
думи най-божествени изричай
«моля, извини, благодаря».
Те строшават всяка горделивост
влизат през залостени врати.
Тъжни и обидени разсмиват
с тях приятел можеш ли върни.

Колко лесен би бил животът ни, ако наистина осъзнаем силата на възшебните думи и я прилагаме всеки ден, всеки час, всяка минута.

- ## 2 Изиграй сценките:

А) В кабинета на директора ученикът се извинява за белята, която направил, защото не е хубаво да правиш бели. Общуват лице в лице. Ученикът изразява уважение към директора с думите...

Б) Момиченце се обажда вечер по телефона на своята съученичка, като се извинява за притеснението с думите... Пита я за домашното, защото е болна и не е ходила на училище, изпуснала е много от уроците. Всяка си е в своя дом. Общуват по телефона.

- ### 3 Съгласен ли си с твърдението? Коментирай го.

– Обичам да спазвам правилата, независимо с кого и къде общуваме.

- 4** **Работете по групи.** Всяка група да състави и запише «Златните правила на общуването»: в транспорта; при общуване с приятели; на улицата; при общуване с възрастни.

«Вълшебни» думи и изрази за извинение:

извинявай	извини ме
извинявайте	извинете ме

А

Мързелан и орач

Отбил се мързелан при орача да си изпроси малко житце. Орачът почнал да го мъмри:

– Мързеливи сте вие, готованците! Не ви се работи. Гледате без труда да поминете. Я вижте как ние се мъчим над ралото!

– Какво се мъчите, бе братко? – отговорил Мързелан. – Вашето е лесно: ори, мели, яж. Нашето е мъчно: проси го, носи го, мели го, печи го и чак тогава яж – не се излиза наглава!...

Ран Босилек

- Какъв човек назоваваме с дума мързелан?

Б

Хвалил ми се Данчо

Хвалил ми се Данчо,

Данчо мързеланчо:

– Кой е като мен
чист и пременен!

Дрешките ми – прани,
прани са от лани.

Мил съм си главата
лятос на реката.

Ноктите не режа
да съм като ежа.

А носа за здраве
трия го с ръкави!

Хвалил ми се Данчо,
Данчо мързеланчо:

– Кой е като мен
чист и пременен!

Чули го момчетата,
чули го врабчетата,

чули го цветята,
чула го реката

и се смели, смели
цели три недели!

Асен Босев

- Как разбра, че написаното е текст? Колко са изреченията в текста А?
- За какво се говори в приказката и стихотворението? По какво си приличат двата текста?
- Кои думи се повтарят в приказката? А в стихотворението?

Текст – изречения, свързани по смисъл.

Ключови думи – назовават най-важното от съдържанието на текста: героите, главните им действия.

Ключовите думи можем да наречем опорни думи.

- Препиши ключовите думи от текста А. Преразкажи го устно, като се опираш на ключовите думи.
- Познай произведението по ключовите думи: приятели, гората, мечка, поктерил се, легнал, престорил се, подушила, опасност, шепна, беда.
- Разкажи приказката на приятелите си.

Опознаване на ключови (опорни) думи в текста

Опорни думи – най-важните и най-често използваните думи в текста. Те свързват изреченията в текста по смисъл.

1 Подреди изреченията в текст. Препиши текста правилно и красиво.

☐ Я вижте как ние се мъчим над ралото. ☐ Орачът почнал да го мъмри.
☐ Отбил се мързелан при орача да си изпроси малко житце. ☐ Мързеливи сте вие, готованците! ☐ Не ви се работи.

2 Кои думи не се отнасят за героя от стихотворението? Препиши ги в тетрадката. Състави изречения с тях.

хвалил

режа

не трия

3 Подреди думите, за да получиш пословици. Запиши ги.

а) е, здраве, чистотата;

б) човека, трудът, а, мързелът, краси, грози, го.

● Коя пословица се отнася за текстⒶ, коя за текстⒷ? От кои думи разбра?

4 Игра «Червената шапчица»

В кошничката на Червената шапчица стои листче с изречението «Сутрин ставам рано и...». Продължи го.

5 Прочети и подреди по смисъл разбърканите епизоди на руската народна приказка.

А. Поизмела бабата хамбара, поостъргала сандъка и събрала две шепи брашно.

Замесила брашното със сметана, направила питка, намазала я с масло и я сложила на прозорчето да изстива.

Б. Постояла що постояла питката на прозорчето и взела та се търкулнала. Търкаля се питката по пътя, а насреща ѝ – заекът.

– Питко-питчице, сега ще те изям!

– Не ме яж, Зайко, песничка ще ти изпея.

В. Имало едно време един дядо и една баба. Казал веднъж дядото на бабата:

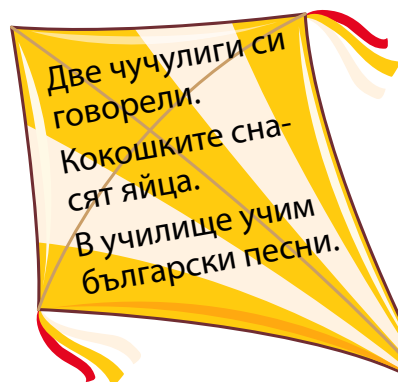
– Я иди, бабо, поизмети хамбара, поостържи сандъка, може и да събереш брашно за питка.

● Кои са опорните думи в текста? Напиши ги.

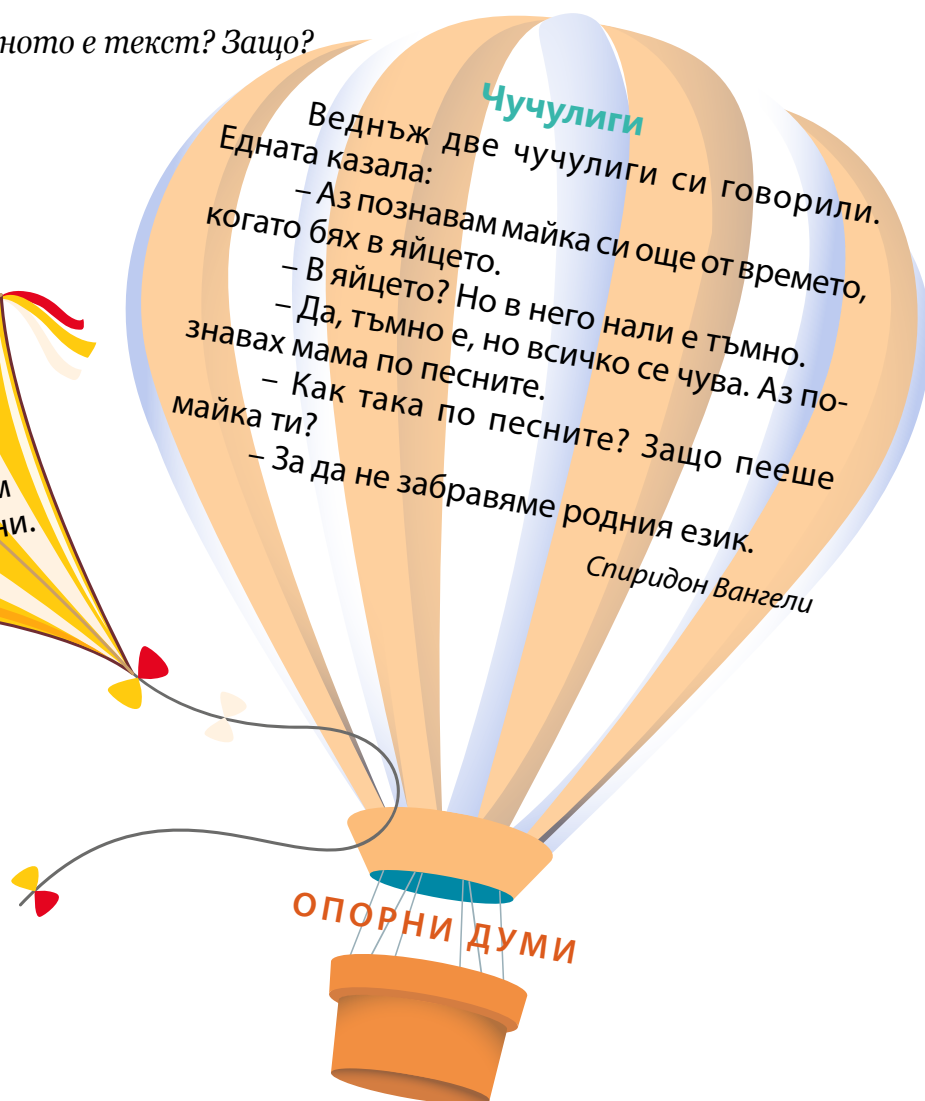
● Какво стана нататък? Разкажи.

● Кое от написаното е текст? Защо?

Две чучулиги си
говорели.
Кокошките сна-
сят яйца.
В училище учим
български песни.

Чучулиги
Веднъж две чучулиги си говорили.
Едната казала:
– Аз познавам майка си още от времето,
когато бях в яйцето.
– В яйцето? Но в него нали е тъмно.
– Да, тъмно е, но всичко се чува. Аз по-
знавах мама по песните.
– Как така по песните? Защо пееше
майка ти?
– За да не забравяме родния език.
Спиридон Вангели

ОПОРНИ ДУМИ

● Какво научи за родния език от приказката?

● Защо авторът свързва родния език с майката?

1 Запиши ключови (опорни) думи по текста.

2 Превърни речта на героите от текста «Чучулига» в реч на разказвача като продължиш изреченията:

Едната казала, че познава майка си още

Другата се учудила, че в яйцето

Първата отговорила, че е познала майка си по

Втората попитала защо е

Когато **разказваме текст** на автор, се стремим да предадем речта на героите като реч на разказвача.

Опознаване на текст и опорни думи

Упражнение

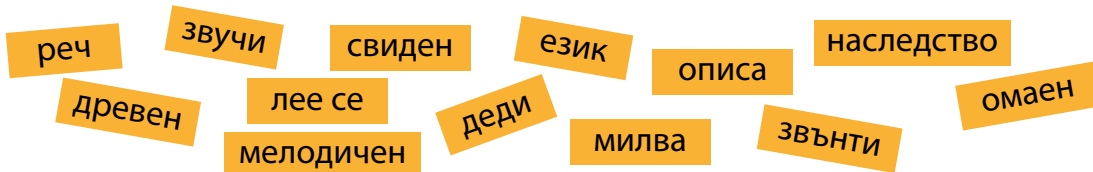
1 Разкажи текста с помощта на въпросите.

- Какво правели двете чучулиги?
- Какво казала едната чучулига?
- Защо се учудила другата чучулига?
- Какво отговорила първата чучулига?
- Защо пее майката на чучулигата?

2 Подреди думите в три колонки.

думи-предмети	думи-признаци	думи-действия
...	...	...

- Използвай думите като опорни и разкажи какво научи досега за своя роден език.

3 За кои празници хората си изпращат картички? Защо ги наричат «честитки»?

- Напиши поздравителна картичка за имения ден на свой близък.

4 Напиши поздравителна картичка за 24 Май.

Използвай и някои опорни думи от задача 2.

В поздравителната картичка има кратък текст, с който честитим празник. В нея пишем: – името на този, когото поздравяваме; – поздрав за празника; – пожелания; – своето име.

Дядо и внуче

Живял някога един старец. Той имал женен син и едно внуче. Веднъж старецът се разболял. Легнал. Заохкал. Синът и снахата му шетали до едно време. Сетне го изоставили нечист, неподреден. Лежал горкият старец и пъшкал.

– **Махни го от къщи, че пречи!** – казала веднъж невестата на мъжа си.

– **Да го махна** – съгласил се синът.

Взел той една кука, закачил баща си за пояса и го повлякъл. Извлякъл го на торището и го оставил там. Куката захвърлил настрана.

Внучето видяло всичко. Щом баща му хвърлил куката, то я взело.

– **Защо ти е тази кука?** – попитал бащата.

– **Трябва ми. Когато ти остарееш, с какво ще те извлека на торището?**

Бащата се засрамир. Върнал се назад, вдигнал стареца на ръце и го занесъл вкъщи. Накарал жена си да го облече в чисти дрехи. След това не давал дума да се каже за него.

Българска народна приказка

За вашия речник

повлякъл – дърпал по земята

торище – място, където се събира отпадъци от животни

- Прочетете приказката по роли. Предайте чувствата на всеки герой.

Отговори според това, какво научи от текста!

Четене с разбиране

1 Кои са главните герои в приказката?

- а) старецът, внучето, куката;
- б) синът, невестата, старецът;
- в) старецът, синът, внучето.

2 Какво направил синът за баща си:

- а) Не престанал да се грижи за баща си.
- б) Не давал дума да се каже за него.
- в) Завел го в друга къща и го оставил там.

3 Внучето взело куката защото:

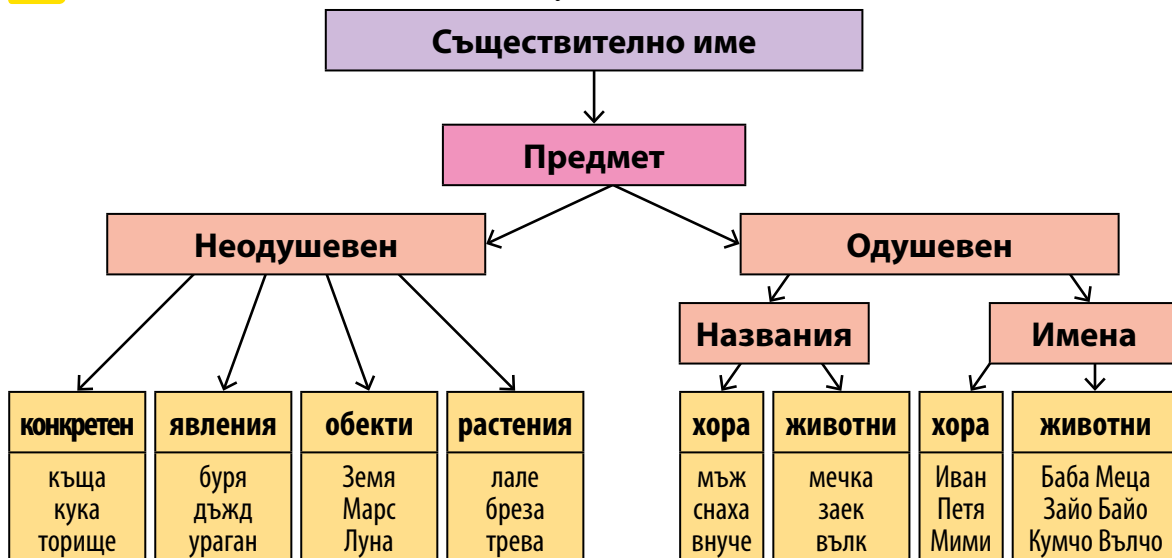
- а) искало когато остарее баща му да я върне;
- б) искало да си играе с нея;
- в) искало баща му да се засрами.

4 Защо се засрамир бащата? Запиши с пълно изречение отговора си в тетрадката.

5 Превърни думите на героите, които са подчертани в текста, в думи на разказвача.

Съществително име. Неодушевени и одушевени съществителни имена

1 Разгледай таблицата. Какво научи от нея?

Съществителните имена са думи, които означават конкретни предмети (определени), названия на животни, растения, явления, чувства, имена на хора, държави, градове, реки и др. Откриваме ги с въпросите:

Какво е това?

учебник, мисъл, дъга,
химикалка, радост, небе

Кой е това?

момиче, дете, ученик, слон,
акула, орел

2 Напиши съществителни имена, които означават:

**Първи
екип:**

растения,
конкретни предмети

**Втори
екип:**

животни,
чувства

3 Запомни как се пишат думите. Препиши ги. Образувай изречения с някои от тях по твой избор.

лейка лайка майка пейка шейна тайна

4 Препиши пет съществителни имена от приказката «Дядо и внуче». Задай въпрос към тях.

5 Кой ще напише най-много съществителни имена, които започват с буквите Д и В?

Кои от тях са неодушевени? Кои са одушевени?

Любопитната трохичка

Трохичката питаше. Хлябчо отговаряше.

– Бате Хлябчо, я кажи, защо аз съм слабичка, а ти – едър и силен?

– Защото си самичка, отделена от всички. А у мен са събрани и до една сдружени безброй много трохички.

– А защо са сдружени?

– Да са здрави и силни.

– Защо им е силата?

– Да си хранят юначе с накривено калпаче. Юначето ще расне. Орач ще си порасне, ще разоре нивята.

– Защо му са нивята?

– Да засее зърната.

– Защо му са зърната?

– Да му родят класове.

– Защо му са класовете?

– Да пожъне пшеница.

– Защо му е пшеница?

– Да си мели брашънце.

– Защо му е брашънцето?

– Да си меси хлебчета.

– Защо му са хлебчета?

– Да нахрани орачи, да нагости сеячи, ранобудни жетвари, работливи вършачи, сладкодумни мливари, бързоръки хлебари. **Да нахрани момченца със звънливи гласчета, девайчета мънички с работливи ръчички. Да се трудят всичките, да пълнят главичките с ум и разум, с наука, да постигнат сполука!**

Ран Босилек

● Между кого се води диалогът?

● Запиши със свои думи защо трябва да се трудят всички.

Единствено и множествено число на съществителното име

1 Разгледай картината към приказката «Любопитната трохичка».

- Запиши от картината думи-съществителни имена.
- Кои от написаните съществителни имена означават един предмет? Има ли такива, които означават много предмети?

Съществителни имена, пред които може да се постави една от думите: **един, една, едно** означават един предмет.

Съществителни имена, пред които може да се постави думата **много**, означават много предмети.

2 Запиши други съществителни имена към думите:

един: хляб, ... една: трохичка, ... едно: калпаче, ... много: трохички, ...

Съществителни имена, които означават един предмет, са в единствено число (ед. ч.).

Съществителни имена, които означават много предмети, са в множествено число (мн. ч.).

3 Назови със съществително име.

- По какво се различават съществителните имена?

4 Напиши в тетрадката думите в множествено число.

жетвар

вършач

мливар

хлебар

- С помощта на речник или в интернет открий какво означават думите. Запиши изречения с тях.

5 Определи числото на съществителните имена от подчертаните изречения в текста. Запиши ги в две колонки.

6 Състезавайте се по отбори. Ученикът от единия отбор назовава дума съществително име в единствено число. Ученикът от другия отбор образува множествено число на думата.

Вариант: същата задача по верижка.

Четири желания

След като се напързая с шейничката по заледената планина, с кънки по замръзналата река, Митко дотърча вкъщи зачервен, весел и каза на баща си:

– Колко е весело през зимата! Бих желал да бъде все зима.

– Запиши си желанието в моя бележник – рече бащата.

Митко го записа.

Настъпи пролетта. Митко до насита се натица подир пъстрите пеперуди по зелената ливада, набра цветя, дотърча при баща си и викна:

– Колко е красиво през пролетта! Бих желал да бъде все пролет!

Бащата пак извади бележника си и поръча на Митко да запише желанието си.

Настъпи лято. Митко и баща му отидоха на сенокос. Цял ден момчето се весели: лови риба, набра ягоди, премята се в ухаещото сено, а вечерта каза на баща си:

– Днес мога да кажа, че се повеселих до насита. Бих желал лятото да няма край!

И това желание на Митко беше записано.

Настъпи есента. В градината беряха плодове – червени ябълки и жълти круши.

– Есента е най – хубавото време!

Тогава бащата извади бележника и показа на момчето, че е говорило същото и за пролетта, и за зимата, и за лятото.

Константин Ушински

За вашия речник

напързая се – навóзи се с шейнá, ски, кънкý;

дотърчá – дотýча;

премýта – хвýрля

- *Защо авторът е озаглавил текста «Четири желания»?*
- *Защо Митко е весел през зимата:*
а) лови риба; б) бере ябълки; в) пързая се на кънки.
- *Какви плодове бере Митко през есента?*
а) грозде и круши; б) ябълки и круши; в) дюли и ябълки.
- *Запиши защо Митко харесва лятото.*
- *Нарисувай картина, която показва кой сезон харесваш ти.*

Род на съществителното име

1 Изброй сезоните, които харесва Митко. Названията на сезоните съществителни имена ли са? Имат ли множествено число?

2 Свържи съществителните имена с подходящата дума (от написаните в червено).

един	баща	ливада	момче
една	лято	бележник	река
едно	възторг	желание	зима

Съществителни имена, които се свързват с думата **един** са от **мъжки род (м.р.)**.

Съществителни имена, които се свързват с думата **една** са от **женски род (ж.р.)**.

Съществителни имена, които се свързват с думата **едно** са от **среден род (ср.р.)**.

Съществителното име е или от мъжки, или от женски, или от среден род. Родът се определя с думите **един, една, едно**.

един мъж

една жена

едно дете

3 Препиши последното изречение от текста на К. Ушински.

Извади от изречението всички съществителни имена. Определи техния род и число.

4 Прочети думите като следваш посоката на стрелките. Определи рода им.

лак топ бук бор сач
↔ ↔ ↔ ↔ ↔

5 Кой ще напише най-много съществителни имена от мъжки род, женски род и среден род?

6 Работете по екипи. Препишете думите съществителни имена като ги разпределите в колони по образец на зад. 2.

Що е то?

Всяка зима тя се връща
отдалече в нашта къща.
Има рокля от иглички
и подаръци за всички.

Лъчезар Станчев

Кои от тях можеш да свържеш с една от думите: **един, една, едно**?

Определи рода на тези съществителни имена.

Трудът на село

Януари е суров,
за студа бъди готов!
Февруари, щом е тук,
пригответи машини, плуг!
В март завършвай оранта
и засявай с пролетта!
През април на лозе ти
цял ден мъжки работи!
В слънчевия месец май
пак напръскай, прекопай!
В юни работи по здрач,
на ливадата косач!
В юли ден и нощ дъни,
овършей и подметни!
В август обери поред
плодове и слънчоглед!
През септември в ранен час
почва гроздобер по нас.
Хлад в октомври ли повей,
есенни посеви сей!
В ноемврийските мъгли
за зимъс брашно смели!
А в декември с мил другар
тръгвай рано на пазар!

Елисавета Багряна

- Сравни стихотворението с приказката «Четири желания». По какво си приличат двата текста? А по какво се различават?
- Разкажи какво правиш през различните сезони, как помагаш на семейството си?
- Проучи какво означават думите:
здрач **плуг** **вършитба**
- Открий изреченията, в които се говори: за зимните месеци; за пролетните месеци; за летните месеци; за есенните месеци. Работете по екипи.
- Разгледай картината. С кой откъс от стихотворението ще я свържеш? Прочети го.
- Как разбираш поговорката:

Ако искаш да вземаш, научи се да даваш.

Съществително име. Число и род

Упражнение

1 Препиши текста.

Добрият старец

Един старец сядял ябълки. Видели го и му казали: «Защо ти са тия ябълки? Дълго ще чакаш от тях плод, но няма да изядеш една ябълка». Старецът казал: «Аз няма да изям, но други ще изядат и на мене „благодаря“ ще кажат».

Лев Толстой

- Извади от текста всички съществителни имена. Определи техния род и число.

2 Препиши съществителните имена в три колонки според рода им.

Българче, прародина, майка, род, спортист, машина, ливада, брашно, лекар, граничар, пиле, труд, село.

3 От дадените съществителни имена от мъжки род образувай съществителни имена от женски род.

учител, спортист, градинар, лекар, ученик, артист, художник.
Образец: писател – писателка.

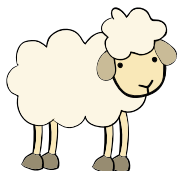
4 Разпредели продуктите от менюто.

Краставица, картоф, брашно, масло, маруля, мляко, яйце, патладжан, маслина, домати, фасул, репичка.

Мъжки род	Женски род	Среден род
гювеч	салата	реване
...	...	...

5 Колко думи прочете?

- По какво си приличат всички думи?
- Съществителни имена от кой род липсват?
- Напиши думите с правописни особености. Обясни правописа им.

През южната степ

Пролетта вече е дошла... Струваше ми се, че тя е нещо живо и прилича на младо конче, което цяла зима е прекарало в обора на едно място...

Измита, чиста, усмяла се е срещу слънчевите лъчи... «Защо е така? – мислех си аз, гледайки навън през прозореца. – Може би защото е ранна сутрин – слънцето не я припекло още, през пътищата не е плувнал прахолякът и тя, като млада булка не е успяла още да се умори! Може би!»

Момчето ми, Ването, ме побутна:

– Ти с кого си говориш бе, татко?

– ...Я виж! Погледни навън през прозореца. Не! Не си виждал в града такава шир полска, буйна, зелена вълшебница... Това е Буджашката степ!...

По Иван Вълков

За вашия речник

обор – помещение за животни

прахоляк – много прах по земята

- Как авторът е описал Буджашката степ?
- Какви чувства вълнуват автора? Как ги изразява?
- Направи албум със снимки от твоето родно място. Разкажи за него.

- С какво е сравнена ранната сутрин:
 - а) младо конче;
 - б) зелена вълшебница;
 - в) млада булка;
 - г) слънце.
- Действието в текста протича през:
 - а) пролетта;
 - б) зимата;
 - в) лятото;
 - г) есента.

Съществителни собствени и съществителни нарицателни имена

1 Прочети изреченията.

Кишинев е столица на Република Молдова. Моята прародина е България.
Най-високата планина в България е Рила.
Щефан Велики е национален молдовски герой.

- Кои думи в изреченията са написани с главна буква? Защо?
- Какви имена са те?

Съществителните имена са два вида: съществителни нарицателни и съществителни собствени.

Съществителни нарицателни имена означават названия на предметите (молив, река, зима, куче, лиса, орел).

Съществителни собствени имена означават имена на хора, държави, градове, села, планини, реки, улици, животни и т.н. (България, Кишинев, Щефан Велики, Кумчо Вълчо, Викторовка)

Съществителните нарицателни имена се пишат с малка начална буква.

Съществителните собствени имена се пишат с главна начална буква.

2 Прочети стихотворението.

Има в цветните градинки
ружи, рози и латинки.

Често имат и децата
имена като цветята.

- Защо едни и същи съществителни имена са написани с малка и главна буква?

роза	теменужка	лилия	ясен
Роза	Теменужка	Лилия	Ясен

- Обясни значението на съществителните имена от колонките.
- Състави изречение с две от думите.

3 Запиши имената на своите съученици.

- Състави с някои от тях изречения, които да завършват с въпросителен знак.

4 **Свържи думите от първата колонка с думите от втората колонка. Разбра ли по какъв принцип да ги свържеш?**

Щефан Велики	български борец за свобода
Леда Милева	автор на «Пепеляшка»
Васил Левски	е бесарабски поет
Шарл Перо	молдовски господар
Георги Барбаров	българска детска поетеса

- Препиши образуваните изречения. Оцени работата си.

5 **Игра:** «Град-предмет». Водещият казва буква. Играчите казват име на град и название на предмет, които започват с нея.

Баба Меца и Зайо Байо

...Нарамила Баба Меца торба с круши. Тръгнала из гората. Срещнал я Зайо Байо.

– Къде, Мецо?

– При човека. Диря го да ми гледа мечетата, кога отивам из гората.

– Какво ще му дадеш?

– Торба с круши.

– Дай ги на мене. Аз по-добре ще ти пазя мечетата.

– Можеш ли?

– Как да не мога. И хората все мене търсят да им заигравам децата.

– Умееш ли?

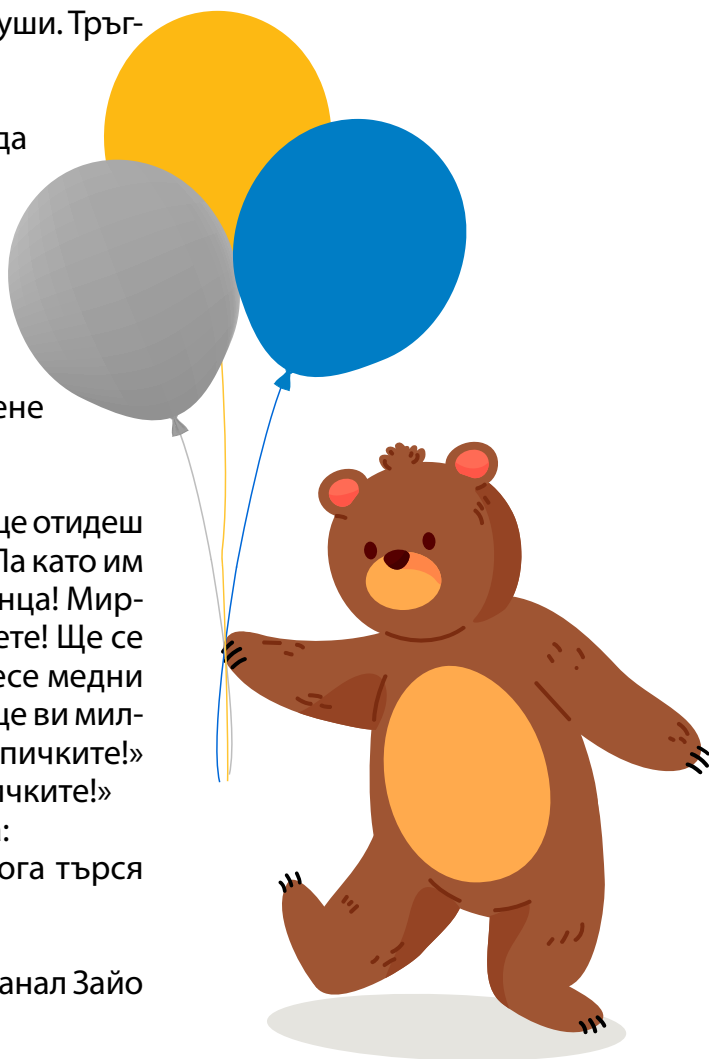
– Ако аз не умеея, кой ще умее. Ти ще отидеш в гората. Ще остана с малките мечета. Па като им заприказвам: «Ох, мили батъови меченца! Мирничко стойте! Не се борете! Не се хапете! Ще се върне майка ви от гората. Ще ви донесе медни питки и сочни ягоди. Вие ще ядете. Тя ще ви милва по главичките, по гръбчетата, по лапичките!» И ще ви дума: «Ох, мамините, ох, миличките!»

Зарадвала се Баба Меца и рекла:

– Жив да си ми, Зайо Байо! Откога търся такъв бавач като тебе.

И тя го завела в мечата дупка.

На сутринта отишла в гората. Останал Зайо Байо при мечетата.

– Мечета! – викнал Зайо Байо. – Скоро навън! Да ви науча да прескачате. Излезли на полянката при малкото благо.

– Мечета! Вижте как ще прескочи бате ви Зайо!

И Зайо прескочил една кална локва.

– Мечета! Хайде сега вие да прескочите! Едно, две! Кое то прескочи най-добре, мед и круши ще яде!

Скочило първото мече и цоп – в локвата. Скочило второто – пак в локвата. Скочило третото – цамбурнало и то при другите. Окъпали се и трите в тинята.

– Мечета! Наредете се едно подир друго! Към дупката тръгнете! За шетане и ядене се пригответе! Едно, две, едно, две! Който крачи най-добре, той най-много ще яде!

Влезли в дупката. Изяли крушите. Скочили в кацата с мед. Разровили огнището. Търкулнали се в сухата шума. Заприличали на таралежи.

Върнала се мечката. Хванала се за главата.

– А бре, синковци! Кой ви изкаля като малачета?

– Наш бате Зайо.

– Кой ви окъпа в медената каца?

– Бате ни Зайо.

– Кой ви направи на таралежи?

– Пак бате Зайо.

– Тъй ли? Чакай, Зайо, да те науча аз тебе!

Ала де го Зайо...

Ран Босилек

- Установи правилния ред на събитията в приказката:

- ☐ Търкулнали се в сухата шума.
- ☐ Влезли в дупката.
- ☐ Скочили в каца с мед.
- ☐ Разровили огнището.
- ☐ Върнала се мечката.
- ☐ Заприличали на таралежи.
- ☐ Изяли крушите.

- Определи главните случки в текста. Запиши план на текста.

Приказката «Баба Меца и Зайо Байо» може да се запише и прочете по роли – на разказвача, на Баба Меца, на Зайо Байо и на мечетата. Може да ѝ бъде направена **драматизация** – преработване на приказка или разказ за игра на сцена. Драматизацията на приказката «Баба Меца и Зайо Байо» ще ти се удаде лесно – приказката е кратка. Убеди се сам!

Съществително собствено и съществително нарицателно име. Упражнение

1 Кои са главните герои в приказката «Баба Меца и Зайо Байо»?

● *Защо имената им са записани с главна буква?*

2 Напиши имената на приказните герои. С каква буква ще ги напишеш?

Снежканка

Червената шапчица

Котаракът в чизми

3 Препиши пет съществителни нарицателни имена от приказката. Определи рода и числото им.

4 Кой е героят в гатанката?

Пухкав Мечо от небето
лее сълзи над полето.
Що е то?

● *Защо облачето е с име Мечо? Може ли да има и други имена? Защо мислиш така?*

● *А ти какво име ще дадеш на щурчето, зайчето, лисицата? Запиши ги.*

● *Състави и запиши изречения с тези имена. Ще ти помогнат приказките, които знаеш.*

5 Прочети думите. Напиши ги по групи: държави, реки, планини, градове. Дунав, Кишинев, България, Карпати, Тараклия, Англия, Молдова, Витоша, София, Прут, Рила, Днестър.

6 Състави въпросителни изречения към приказката, които да започват с думи: Накъде ...? Какво ...? Кого ...?

7 Попълни пропуснатите букви в изреченията.

Нашата прародина е __ългария. Река __ария е на четвърто място по дължина сред българските реки. Най-високата планина в __ългария е __ила.

8 Попълнете изреченията:

Аз се казвам Живея в град Моята къща се намира на улица

Славейчето

Един господар хванал веднъж славейче и искал да го сложи в клетка. А птичката му заговорила:

– Пусни ме, ще ти дам добър съвет, може да ти послужи някога.

Богаташът се съгласил да го пусне.

А славейчето му дало такъв съвет:

– Никога не съжалявай, господарю, за нещо, което не може да се върне.

И втори съвет:

– Не вярвай на празни приказки.

Чул господарят тези съвети и пуснал славея. Литнало птичето и му рекло:

– Ех, излъга се ти, дете ме пусна. Само да знаеш какво съкровище имам!

Нося под крилцето си един скъп, огромен бисер. Ако го беше взел, щеше да станеш по-богат.

Като чул това, господарят започнал горчиво да съжалява и подскочил – искал отново да хване славея.

Погледнал го славеят и пак заговорил:

– Сега разбрах, господарю, че си алчен и глупав човек. Съжаляваш за нещо, което не можеш да върнеш. И повярва на празните ми приказки! Виж колко мъничко птиче съм. Как може да има под крилцето ми огромен бисер.

Изрекло славейчето тези думи и отлетяло.

Украинска народна приказка

За вашия речник

бисер – скъпоценен камък

алчен – ненаситен за богатство

- Кой герой от приказката харесваш? Защо?
- Преобразувай думите на славейчето в думи на автора: «Славейчето казало на господаря, да ...».

1 Коя от трите пословици е поука от приказката?

Пословици:

Бой се от тиха вода.

Ум и разум с пари не се купуват.

По дрехите посрещат, по ума изпращат.

2 Сравни двойките думи. По какво се различават те?

славей – славейче

птица – птичка

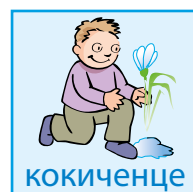
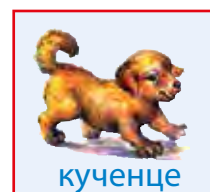
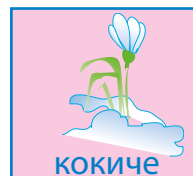
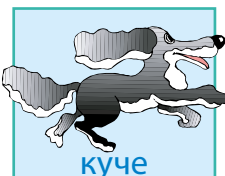
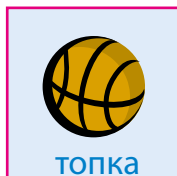
приказка – приказчица

бисер – бисерче

човек – човече

Кои съществителни имена са умалителни. Защо се употребяват

1 Разгледай картинките. Прочети думите под тях. Какво ново откри?

Съществителните имена **топчица, кученце** назовават малки предмети. **Те са умалителни** съществителни имена.

Съществителните имена **бебенце, кокиченце** назоват малки предмети и изразяват чувство към тях (нежност, обич). Те също са **умалителни** съществителни имена.

Умалителните съществителни имена означават малки предмети (масичка, книжка). С тях се изразява и нашето отношение към предметите: обич, нежност (майчица, краченце, бебенце).

2 Открий умалителните съществителни имена в приказката «Славейчето». Запиши изречения с тях.

3 Към дадените думи запиши умалителни съществителни имена.

котка

село

пиле

трева

крило

4 Допълни стиховете с подходящи умалителни съществителни имена.

Сънчец ходи из ...,
води Бебчо за ...,
и го води, и му пее,
и го с две ръце люлее.

– Спи ми, спи ми, сладко бебе,
таз ... е за тебе,
да те гледа, да ти свети,
да пораснеш като цвете.

Думи за прибавяне:
звездица, ръчица,
горица.

Дора Габе

Горделивото борче

Когато мъничкото борче излезе над рохкавата пръст и погледна ясното светло небе, то разпери радостно нежните си листенца.

– Ай, колко е хубаво! – рече то.

Но тутакси се стресна. Наблизо премина глух шум. То разтвори още повече листенцата си и ококори зелените си очички.

– Яаа! Какво е това? – изплашено запита то.

– Гора! – рече едно стройно дърво.

Малкото борче растеше. Но си растеше самичко, настрана, не се вслушваше нито в песните на птичките, нито в шума на вековните дървета.

– Опасно е да се развиваш така, младо! – рече веднъж един стар бук.

– То не е твоя работа – отвърна троснато борчето.

На третата година борчето се извиси, но стъблото му беше тънко и крехко. То се гледаше, усмихваше се и си думаше:

– Какъв съм строен! Бор и половина!

– Почакай, почакай! – повтаряше старият бук.

Неговите предупреждения не бяха напразни.

Налетя страшна буря. Запищя старата гора. Заогъваха се клони и листа. Яки бяха стъблата на дърветата, притискаха се едно о друго, подпираха се, помагаша си.

Премина бурята, премина страшната нощ. Изгря слънцето, поздрави окъпаната гора, птичките запяха сладкогласно. Не беше издържало само тънкото, самотното и горделиво борче. То беше пречупено по средата. От тежката рана струяха гъсти, лепкави сълзи. Стройният му връх лежеше на мократа земя, изцапан с кал.

Георги Караславов

За вашия речник

ро̀хкава – мека

тро̀снато – сопнато

крѐхко – слабо

- 1** Как расте борчето (според текста):
а) самичко; б) бързо; в) усмихнато.
- 2** Запиши три качества на борчето (според текста).
- 3** Напиши със свои думи харесваш ли борчето. Обясни избора си.
- 4** Коя поговорка отговаря на текста:
а) Лъжецът и сам себе си лъже.
б) Сговорна дружина планина повдига.

Съществително име

Обобщение

- 1** Свържи по смисъл написаните думи и образувай изречения. Напиши ги. Подчертай съществителните имена.

се, клони, заогъваха, листа, и
гора, запищя, старата
дърветата, на, стъблата, помагаха, си
издържало, не, само, беше, борче, горделивото

- 2** От текста «Горделивото борче» извади по три съществителни имена от всеки род. Запиши ги в колонки.

мъжки род м. р.	женски род ж. р.	среден род ср. р.
...	...	...

- 3** Запиши думите в единствено число.

- Колко от думите са съществителни умалителни имена?

- 4** Игра: «Въздух, земя, вода»

Наредете се в кръг. Когато водещият каже една от думите – въздух, земя или вода и хвърли топката към теб, ти трябва да назовеш едно съществително, което обитава посочената среда.

- 5** Прочети думите:

риба, медуза, октопод, морско конче, рак, делфин, кит, акула.

- Към кой вид животни се отнасят те? Какво знаеш за тях?
- Фантазирай и мислено се пренеси на морското дъно. Напиши кратък разказ.
- Определи числото и рода на съществителните имена.
- Помоли свой съученик да прочете и провери текста, който си написал. Помоли друг да провери правилно ли си определил числото и рода на съществителните имена.

Тест (I група)

1 Със съществително име назоваваме:

- а) действие на предмета;
- б) признак на предмета;
- в) предмет.

2 Съществителното име се открива с въпросите:

- а) Какво е това?
- б) Какъв? Каква? Какво? Какви?
- в) Какво прави? Какво правят?

3 В коя колона са записани само съществителни имена:

а) зима	б) добър	в) река
зимен	море	Днестър
зимува	лети	вятър

4 В кой ред съществителните имена не са от среден род:

- а) слонче, конче, гълъбче;
- б) слон, кон, гълъб;
- в) пате, море, куче.

5 Коя дума няма единствено число:

- а) къщи;
- б) очила;
- в) деца.

6 В кой ред съществителните имена са от мъжки род:

- а) тетрадка, книга, чанта;
- б) молив, пергел, учебник;
- в) гума, химикалка, чин.

7 В кое изречение няма съществително име:

- а) Иван ще пътува.
- б) Заваля дъжд.
- в) Искам да ям!

8 В кой ред съществителните имена не са от женски род:

- а) роза, теменужка, лилия;
- б) книга, маса, врата;
- в) кон, куче, петел.

9 При кое умалително съществително име е допусната правописна грешка:

- а) рибка;
- б) гъбка;
- в) влагче.

Тест (II група)

- 1** Със съществително име назоваваме:
- а) предмет;
 - б) действие на предмета;
 - в) признак на предмета.
- 2** С кой въпрос не се открива съществително име:
- а) Какво прави?
 - б) Какво е това?
 - в) Кой е това?
- 3** В коя колона са записани само съществителни имена:
а) лято	б) коте	в) риба
слънчево	радост	София
Борче	Ясен	люлее
- 4** В кой ред всички съществителни имена са от женски род:
- а) гора, трохичка, учителка;
 - б) елха, хляб, жена;
 - в) елхичка, хлебче, момиченце.
- 5** Коя дума няма множествено число:
- а) дърво;
 - б) вятър;
 - в) захар.
- 6** В кой ред съществителните имена не са от мъжки род:
- а) пън, бук, чин;
 - б) клон, бор, лист;
 - в) папагалче, бухалче, моливче.
- 7** В кое изречение няма съществително име:
- а) Мога да пея!
 - б) Ясен чете.
 - в) Слънцето изгря.
- 8** В кой ред съществителните имена са от женски род:
- а) роза, теменужка, лилия;
 - б) кон, петел, врабец;
 - в) конче, петле, врабче.
- 9** При кое умалително съществително име е допусната грешка:
- а) лотчица;
 - б) корабче;
 - в) влакче.

Най-хубавите ръце

Край една река седали три богати жени. Те се хвалели една на друга с нежните си ръце.

Край тях минала една старица.

– Коя от нас има най-хубави ръце, бабо? – попитали я жените.

– Ей онази жена има най-хубави ръце – казала старицата и посочила една селянка, която копаела в нивата си. Хубави са само тези ръце, които се трудят.

Българска народна приказка

Четене с разбиране

1 Прочети внимателно въпросите и избери верния отговор.

- Колко са били жените в приказката?
а) пет; б) две; в) три.
- Къде седали жените?
а) край гора; б) край езеро; в) край река.
- С какво се хвалели трите жени (според текста).
а) с богатството си; б) с нежните си ръце; в) с трудолюбието си.
- Кои ръце са хубави според старицата:
а) нежните; б) трудолюбивите; в) чистите.

2 Защо ръцете, които се трудят са хубави? Запиши.

3 Препиши изречението. Постави пропуснатите думи.

... са само тези ..., които се ...

- Думи за попълване:
ръце, хубави, трудят.

4 Свържи думите, които са близки по значение.

Богати

работят

хубави

показала

посочила

поле

нива

заможни

трудят се

красиви

5 Препиши пословицата вярно и красиво.

Най-хубавите ръце са трудолюбивите.

Прилагателно име. Защо се употребява

1 Разледай картините. Прочети изреченията.

Сашко подари на мама красив букет.

Какъв букет подари Сашко на мама?

красив

В моя град има високи жилищни блокове.

Какви жилищни блокове има в моя град?

високи

Димитър и Васил си купиха червена топка.

Каква топка си купиха Димитър и Васил?

червена

Евгени е добро момче.

Какво момче е Евгени?

добро

- Какво означават думите:
красив, червена, добро, високи?
- Кои думи поясняват те?
- На кои въпроси отговарят?
- Състави диалози по картинките.
Разиграй ги със съучениците си.
Работете по двойки.

Дума, която означава признак на предмета се нарича прилагателно име.

Прилагателното име се открива с един от въпросите: Какъв? Каква? Какво? Какви? Чий? Чия? Чие? Чии?

Признаци на предметите са:

цвят – бял, червен, зелен ...

размер – широк, висок, нисък ...

качество – умен, добър, лош ...

други признаци (материал, вкус) – дървен, кисел, сладък ...

2 По изброените признаци отгатни животните:

шарен, перест, златоперест _____ ;
сив, дългоух, страхлив _____ ;
пъргава, дългоопашата, игрива _____ .

3 Прочети текста.

Дойде пролет. Птиците се завърнаха от юг. Слънцето огря земята. Цъфнаха цветята.

- *Опитай се да обогатиш текста с дадените по-долу прилагателни имена. Запиши новия текст. Кой от тях ти харесва повече? Защо?*

Думи за попълване: прелетните, пролетните, китна, яркото.

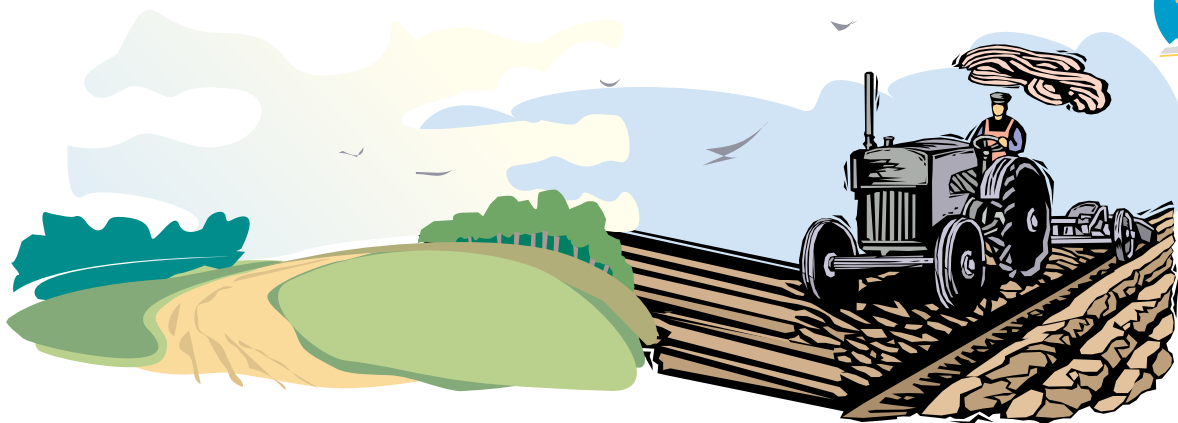
Прилагателните имена се употребяват, за да бъде устната и писмената реч по-богата, по-ясна.

4 Отгатнете гатанките. Кой са прилагателните имена?

На зелено дръвце – бяла камбанка.
Мъничко, червеничко – царя от пътя отбива.
Сиво, живо, свито – със игли набито.

- *Прочети гатанките без прилагателните имена. Разбра ли за какво се говори?*

5 Състави текст по картината. Използвай съществителни и прилагателни имена.

6 Игра: Познай кой е това.

Намисли името на свой съученик. Изброй три негови качества като използваш прилагателни имена. Останалите трябва да познаят за кого от класа говориш.

Иска ми се

Иска ми се да отида
горе на Балкана,
да достигна до върха му
и там да застана.

Да погледна отвисоко
тая земя мила,
тая земя, която е
всички ни родила.

Тия хубави балкани
и гори зелени!
Тия ниви преорани
и с пот напоени.

Иска ми се със очи си
всичко да обгърна,
ако може България
цяла да прегърна!

Иван Вазов

За вашия речник

Балкán – сега Стара Планина
балкáни – планини

- Коя е родината на поета? Какво изпитва той към нея?
- Какво е за теб България?
- Препиши думите, които описват балканите и горите.
- Научи стихотворението наизуст.

Използване на прилагателните имена

Упражнение

1 Прочети двата текста.

1. Слънцето плахо се показва зад едно облаче. Лъчите му погалиха земята. Тя отвори очи, отхвърли одеалото си и също се усмихна.

2. Пролетното слънце плахо се показва зад едно пухкаво облаче и се усмихна. Нежните му лъчи погалиха измръзналата земя. Тя отвори очи, отхвърли снежното си одеало и също се усмихна.

● С кой от двата текста описанието е по-образно? На какво съ дължи това?

С употребата на прилагателните имена се обогатява описанието. Те са необходими, за да си представиш точно и живо картината, която е описана.

2 Прочети стиховете.

Възпявам	дървета зелени,
вас, облаци сини,	вас, огнено слънце,
вас, нежни треви,	блед месец и кошер
и вас, песъчинки,	звезди!
вас, птици пернати,	

Емануил Попдимитров

● Препиши съществителните имена заедно с прилагателните към тях.

● Кои съществителни имена са употребени без прилагателни? Кои прилагателни имена можеш да напишеш към тях?

● Защо поетът в едни случаи е използвал прилагателни имена, а в други – не? Кое е основното, което казва той на читателя?

Прилагателните имена се използват само когато е необходимо.

3 Направи описание на птица, която много харесваш. Използвай прилагателни имена, където е необходимо, за да опишеш птицата най-добре.

4 Напиши прилагателните имена тежък, рязък, сладък, близък в женски и среден род и в множествено число. Различават ли се изговорът в правописът им?

5 Напиши думи с противоположно значение. Обясни правописа им.

дебел –	грозен –	стар –	болен –
умен –	къс –	десен –	бавен –

- 6 Прочети пословиците. Извади словосъчетанията от прилагателни и съществителни имена. Определи рода и числото им. Открий прилагателни имена с правописна особеност.**

Сиромаш човек – жив дявол.

Бърз кон се стига, бърза дума не може.

Тежка рана заздравява, лоша дума не се забравя.

Оттука почва обичта

Обичаш своя дом рожден,
градинката му малка.
И в нея ореха зелен
и малката люшкалка.

Край нея цветната леха
и двете пейки стари,
и гости весели – смеха
на твоите другари.

Любима майка и баща
и обично сестриче,
което с ленти и цветя
косичките си кичи.

И стаичката – твойт рай, –
и в ъгъла – креватче,
де спи и с котката играй
по-малкото ти братче.

И още многото неща
из стаята и в скрина...
Оттука почва обичта
към твоята родина.

Христо Радевски

За вашия речник

люшкálка – люлка

скрин – дървен сандък за дрехи

Четене с разбиране

- Към кого се обръща авторът?
- Как изглежда родният дом (според текста)?
- Защо обичта към родината започва от родния дом? Обясни.
- Какво изпитваш ти към своя роден дом?

Род и число на прилагателните имена

Какъв?

рожден ден

мъжки род

Каква?

цветна леха

женски род

Какво?

малко креватче

среден род

Какви?

весели другари

множествено число

1 Запиши какви са според стихотворението «Оттука почва обичта».

дом – ...

ореха – ...

леха – ...

гости – ...

градинка – ...

люшкалка – ...

пейки – ...

майка – ...

Определи рода и числото на прилагателните имена, които записва.

2 Напиши в мъжки род прилагателните имена:

малка

зелена

цветна

стара

весела

любима

3 Реши кръстословицата. Кое прилагателно се получи в цветните квадратчета?

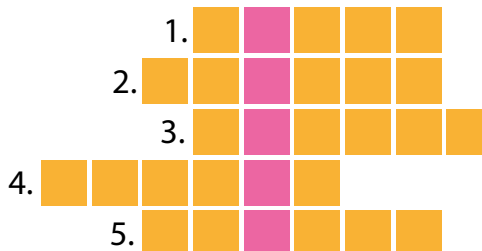
1. Множествено число на прилагателното «малък».

2. Среден род на прилагателното «зелена».

3. Множествено число на прилагателното «весело».

4. Женски род на прилагателното «цветен».

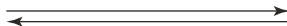
5. Мъжки род на прилагателното «красива».

● Какво означава получената дума?

● Прочети като следваш посоката на стрелките:

АЛЕНА ФАНЕЛА

4 Образувай прилагателни имена от съществителните.

род

дом

майка

баща

орех

градина

5 Свържи съществителните с подходящи прилагателни имена. Образувай изречения и ги включи в текст.

свиден

стая

весели

дни

уютна

грижа

спокойни

игри

майчина

дом

щастливо

детство

Левски

Дяконът беше безстрашлив, до явно рискуване на живота си.

В Сопот, в стаята на учителя, имаше комитетско тайно събрание. Ненадейно се озова един гост, познат като турски шпионин, и сяда. Всички мълчат, но гостът не си отива. Левски кипи, става и залепя плесница на това досадно лице, като му изревава:

– Навън! Подлец!

– Как! С кое право удряш! – попита зашеметеният господин.

– Навън! Иди ни предай на турците. Аз съм Левски!

Цялото събрание потрепера от ужас при тия думи.

– Не се бойте! – каза той спокойно, когато гостът си излезе: – Аз съм уверен, че тоя мазник нищо не ще смее да направи.

И продължиха разискванията си.

Никой не дойде да ги обезпокои.

Иван Вазов из «Немили – недраги»

За вашия речник

мазник – лицемер, подлец
разисквания – обсъждане

1

Защо шпионинът не е предал на турците Левски?

2

Какво друго знаеш за Дякона? Разкажи.

Песен за Апостола

Над Родината издига
стан хайдушкия Балкан –
неговия ръст достига
Левски – дивен великан!

Левски – верен вожд народен
смел апостол и храбрец,
предан, чист и благороден,
за правдив живот борец...

Асен Босев

Ако спечеля, печеля за цял народ.
Ако загубя – губя само мене си.

Васил Левски

Съгласуване на прилагателни и съществителни имена. Словосъчетание

1 Прочети «Песен за Апостола» от Асен Босев. Изброй три качества, с които е описан Левски в стихотворението.

2 Постапи към всяко съществително име прилагателното «висок».

мъж	мъже
жена	жени
дете	деца

● Определи рода и числото на съществителното име и на прилагателното име, което го пояснява.

Съществителното име **мъж** е от мъжки род, единствено число. Затова и прилагателното име **висок** е от мъжки род, единствено число.

Прилагателното име **висок** се съгласува (става еднакво по род и число със съществителното име **мъж**).

3 Съгласувай прилагателните имена със съществителните. Определи рода и числото им.

	гимнастика		радост
	празник		игри
спортен	облекло	пролетен	ден
	училище		време
	комплекс		разходка

● *Защо прилагателното име се променя?*

Когато съществителното се съгласува с прилагателното име по род и число и образува израз със свой смисъл казвам, че е образувано **словосъчетание**.

Словосъчетанието е част от изречението. Изречението показва завършена мисъл за разлика от словосъчетанието.

4 Каква е разликата между словосъчетанието «хайдушки Балкан» и първия куплет от стихотворението «Песен за Апостола»?

5 Образувай подходящи словосъчетания от прилагателно и съществително име:

добър	цвете
студен	вятър
жарко	слънце
пролетно	другар

6 Отгатни.

Черен чичо Бежко
с дървена дрешка.
Где с нослето драсне
буквичка порасне.

Що е то?

● *Кои думи ти помогнаха да откриеш отговора? Защо? Към кои съществителни имена се отнасят те?*

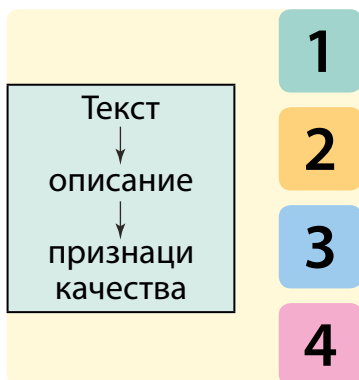
● *Препиши гатанката. Подчертай прилагателните имена. Определи рода и числото им.*

Описание на любима играчка

1 Прочети описанието на тема «Моята любима играчка». Частите в този текст са разместени. Подреди ги така, че да се получи пълно описание на играчката.

2 Свържи отделните части на текста с правилния номер

Моята любима играчка

1 Най-много ми харесва мечето с това, че мога да го натисна по нослето и то започва да пее весела песничка.

2 Моята любима играчка е плюшеното мече.

3 Вечер споделям с мечето всичко, което ме е зарадвало през деня. После го гушкам и заспивам сладък сън.

4 То е малко, оранжево и много пухкаво. За очи и носле има три черни копчета.

● *Препиши текста, като спазии подредбата на частите в текста.*

● *Открий в текста прилагателните имена и ги запиши с думите, към които се отнасят. Добави още по едно прилагателно към всяко съществително име.*

● *Когато описваме животно, предмет или растение:*

- представяме външния му вид;
- разказваме какво знаем за него;
- описваме с думи своята оценка;
- стремим се да използваме повече прилагателни имена.

Писане на описание

- 1** Избери подходящо заглавие.

Примерни заглавия

Моята играчка

Моята любима играчка

Новата ми играчка

- 2** Опиши своята любима играчка. Помогни си с въпросите:

- Коя е любимата ти играчка?
- Как изглежда?
- Какво в нея ти харесва?
- Какво правиш с играчката си?

Съвети:

Използвай подходящи прилагателни и умалителни съществителни имена.

Отдели всяка част на нов ред.

Пиши правилно и красиво.

Читателят трябва да види това, което си видял и ти.

- 3** Създай текст описание. Работи по план:

1. Представяне на предмета.
2. Основни признаци (размер, форма, цвят).
3. Твоята оценка, твоето отношение към предмета.
4. Твоето заключение (извод).

- 4** Въпроси за самопроверка.

1. Ясно ли е коя е твоята любима играчка?
2. Разбира ли се какво харесваш в играчката?
3. Става ли ясно какви чувства изпитваш към играчката?
4. Използвани ли са подходящи думи-прилагателни имена и умалителни съществителни имена?
5. Правилно ли са подредени изреченията?
6. Направи ли проверка на правописа?
7. Писа ли четливо и красиво?

Внимавай, да няма повторения.

Тобулток

Това се случи на Великден. Цялата църква беше осветена със свещи, вървеше богослужение. До стената, зад всички, стоеше бедно облечена жена, с бледо и измъчено лице, вперила поглед в земята. Малко болно момиченце беше до нея.

Тобулток попита жената, защо е толкова тъжна в тази свята нощ.

Жената тежко въздъхна и със сълзи на очи разказа на хайдутина своята печална история: преди две години мъжът ѝ се удавил в Днестъра, а тя останала с куп деца без пари. Цялото семейство гладувало и мръзнело.

Тобулток разпита жената къде се намира къщата ѝ и излезе от църквата. Тичаше през цялото време, докато стигна до края на селото. Яхна коня си и се понесе към болярската къща, която се намираше далеч от селото.

Когато наближи, кучета се нахвърлиха върху него. Той ги отпъди и влезе в осветената със стотици свещи зала. Там, на празничната трапеза, седеше стопанинът и се веселеше с гости.

– Аз съм Тобулток – каза застрашително той, – но не се страхувайте от мен. Вашата маса е препълнена и аз искам да я поизпразня.

Той взе една покривка и почна да слага в нея от всичката храна. Накрая взе десетина свещи и излезе на двора. Седна на коня и се отправи към къщата на бедната жена. Влезе вътре, разпали свещите и сложи масата. Децата се събудиха и не можеха да се нарадват на неочакваната гощавка.

След службата в църквата нещастната вдовица и дъщеря ѝ побързаха за вкъщи.

Когато влязоха в стаята, видяха на столчето до масата да седи непознатият мъж, с който майката говори в църквата. Той хранеше най-малкия ѝ син. Останалите деца се тълпяха около него и също се гощаваха от празничната маса.

Молдовска легенда

Четене с разбиране

1 Кое описание се отнася за жената (според текста):

- а) весела и усмихната;
- б) с бледо и измъчено лице;
- в) с големи, тревожни очи.

2 Откъде взе храна Тобулток:

- а) от болярската къща; б) от църквата; в) от съседите.

3 Каква е за бедните деца гощавката от Тобулток:

- а) очаквана; б) неочаквана; в) празнична.

4 Какъв е Тобулток? Разкажи, защо мислиш така.

Правопис на прилагателното име

1 Прочети прилагателните имена. Докажи, че са написани правилно.

Децата мечтаят за красив папагал и пухкав котарак.

Има прилагателни имена, които се различават по изговор и правопис. Затова трябва да правиш проверка. Например: здра(в\ф) – здрави, бо(з\с) – боси.

2 Направи проверка и запиши правилно.

Г или К

дълъ_
тънъ_

З или С

бли_ка
къ_

Д или Т

сла_ка
гор_

Ш или Ж

те_ка
ло_

П или Б

сла_

тъ_

- С някои от прилагателните образувай словосъчетания със съществително име.
- С две от словосъчетанията състави и запиши изречения.
- Има ли прилагателни имена от дадените, които можем да използваме, за да опишем Тобулток?

3 Във всяко изречение е допусната една правописна грешка. Поправи, препиши изреченията вярно.

Т-Д

Т – Д Най-слатката съдба е да даряваш.

$\Phi - B$

Ф – В	Тобулток не е страхлиф.
-------	-------------------------

K – Γ

К – Г Пътят до господарската къща е дълък.

Ш - Ж

Ш – Ж Съдбата на вдовицата е тешка.

C - 3

С – 3 Конят на Тобулток е бърс като вятъра.

П – Б

П – Б Слап лъч надежда озари лицата на децата.

4 Провери правописа на прилагателните имена в речник.

а
м-глив
ь

О
успешен

ч_ие рвен

г_v^о рчив

5 Зачертай всички букви «о». Кои две прилагателни свързани с Тобулток откри?

обоезосотороашоеоноспороавоеодолюов

6 На кой ред всички прилагателни са написани правилно?

а) сто ден, весел, строк;

б) зелен, работлив, горд.

Гатанки

I. Гатанка

Палаво зверче игриво
с рунтава опашка сива,
с черни лъскави очички,
с остри зъбчета теслички.

Има къщичка на бора,
цял ден скача без умора:
сбира лешници, шишарки,
вкусни гъби манатарки.

Веся Паспалеева

II. Що е то?

Бяло момиче по риза
рано напролет излиза.

Николай Соколов

III. Гатанка

Разум раздава,
всички поучава,
на добро ни учи,
всеки да сполучи.
Който я разтвори,
ще му заговори.
Затова децата
вредом по земята
много я обичат.

Атанас Душков

За вашия речник

сполу́ка – успех
врѐдом – навсякъде

- 1 Кои прилагателни имена ти помогнаха да откриеш отговора на първата гатанка?
 - Препиши ги. Определи рода и числото им.
 - Направи кратко описание на катеричка, като използваш прилагателните имена от гатанката и добавиш свои.
- 2 С кого е сравнено кокичето? Защо?
- 3 От третата гатанка извади съществителните имена и образувай от тях прилагателни. С едно от образуваните прилагателни имена състави изречение и го запиши.
- 4 Сподели какво научи от книгите. Направи интервю със съучениците си коя е тяхната любима книга.
- 5 Измисли гатанка, като използваш прилагателни имена. Нарисувай я, ако можеш.

Правопис на прилагателните имена

Упражнение

Проверка при съгласни звукове:

игри**в**

игри**ви**

Проверка при гласни звукове:

учебен

учен

- Опиши със свои думи правописното правило. Добави други примери.

1 Екипна игра.

Разделете се на три отбора. Разпределете по една гатанка на отбор. Състезавайте се кой отбор ще запише повече прилагателни имена за определено време, свързани с отговора на гатанката.

2 Определи думата за проверка на всяка пропусната буква. Напиши правилно думите.

пала...

си...

мр...зовит

сла...ко

палавчо

Сивушка

мразовити

сладки

палаво

Сивчо

мраз

сладък

3 Редактирай допуснатите грешки в прилагателните имена. Запиши вярно.

чодесен,

гурделив,

усложлив,

санлив,

стръхлив,

марзелив.

- Запиши за всяко прилагателно име дума за проверка, която да е съществително име.

Образец: чодесен – чуден.

4 От съществителните имена образувай прилагателни имена.

Умора – уморен

приказка – ...

дом – ...

хлад – ...

дъжд – ...

рев – ...

5 Подбери за всяко прилагателно име дума с противоположно значение от скобите.

стар, крив, бавен, грозен, плитък, мек, сладък

(красив, бърз, прав, млад, горчив, твърд, дълбок)

6 Редактирай текст на чужденец, като съгласуваш прилагателните имена със съществителните по род и число. Запиши редактирания вариант.

Ходих днес в градското Зоопарк. Там видях рядко животни и птици с пъстър перушина в здрава клетки: кротък камила, хищна лъвоове, бърбиво папагали, бял и голям мечка.

(Думи за проверка: бърбиви, голяма, градския, здрави, рядки, пъстра, бяла, кротка, хищни)

Народните будители

- 1** Използвай текста от Иван Вазов и опиши външния вид на Христо Ботев.

Христо Ботев

Той беше висок, едър – почти исполин, с черни пламенни очи. Челото му – високо, благородно. Високият му ръст, гордият му и смел ход го отличаваха от множеството, в сред което вървеше замислен.

Иван Вазов

- 2** Прочети описанието на Левски, направено от Иван Вазов.

Васил Левски

... Левски имаше ръст среден, тънък и строен; очи сиви, почти сини; мустаци червеникави, коса руса, лице бяло, кръгло; весел поглед... Носеше късичка синя блуза, сини широки панталони...

По Иван Вазов

- Опиши своя приятел/ка

- 3** Прочети текста за Иван Вазов.

Още от дете Иван Вазов харесва писането, родната реч, българските приказки, пословици и поговорки. Вазов чете книги на руски език, учи гръцки, турски, румънски и френски езици. Проявява интерес към литературните занимания. Житейският път на Вазов минава през пет войни. Писателят възпява в своите произведения победите на българските войски и националната съдба на Родината си.

Силен, ярък и непреклонен, Иван Вазов е истински гений на българската литература. Олицетворява величието на България.

- Състави въпроси към текста, като използваш думите: какви? какво? какъв? Работете по двойки или в екип.

За вашия речник

революционер – бунтовник, въстаник
гений – творчески надарен човек.

Христо Ботев – български национален герой, поет, революционер.
Васил Левски – български национален герой, борец за свобода на своето Отечество.
Иван Вазов – български поет, писател.

Прилагателно име

Упражнение

1 Препиши прилагателните имена от текста на Иван Вазов за Христо Ботев. Определи от кой род са записаните прилагателни имена? Защо?

2 Огради излишните думи във всяко изречение.

● Васил Левски е висок, строен, рус и тъмнокос.

● Ботев е едър, дребен и прилича на исполин.

● Вазов е известен и познат български автор.

3 Напиши думи с противоположно значение. При кои букви може да се сгреша в получените прилагателни имена?

стар – ... бавен – ... къс – ...

4 Образувай множествено число на дадените прилагателни имена. В кои думи отпада буквата ъ? В коя сричка е тя?

тежък кротък бодър близък ласкав

Когато в множествено число гласната от последната сричка отпада – това означава, че в единствено число в крайната сричка се пише «**ъ**»

тежки → теж**ъ**к

Ако в множествено число гласната от последната сричка не отпада – тогава в единствено число в крайната сричка се пише «**а**»

ласкави → ласка**в**

5 Напиши прилагателните имена *тежък*, *рязък*, *сладък*, *близък* в женски и среден род и в множествено число. Различават ли се изговорът и правописът им?

6 Прочети пословиците. Извади и запиши словосъчетанията от прилагателно и съществително име. Определи рода и числото им. Открий прилагателни имена с правописна особеност. Как ще ги провериш?

Сиромаш човек – жив дявол.

Бърз кон се стига, бърза дума не може.

Тежка рана заздравява, лоша дума не се забравя.

7 Отгатни:

Бели, бели главички
със зелени очички,

с тънки, тънки вратлета
и кафяви крачета.

Що е то?

● Кои думи ти помогнаха да отгатнеш гатанката?

Мама ми я оплете

Имал Златко шапчица. Майка му я оплете. Целичка червена. Сложил си я един ден, тръгнал да се разхожда.

Задало се насреща къдрокосо съседче. Дялкало си с ножценце. Спряло Златко. Рекло му:

– Вземи това ножценце! Дай ми своята шапчица!

Но Златко му отвърнал:

– Шапката си не давам!

– С това ножче, братленце, десет шапки ще взема!

– Може и сто да вземеш, но моята не давам. Мама ми я оплете.

И Златко си заминал. Срещнал момък с маймунка.

– Хей, момченце, почакай! – извикал му момъкът. – Вземи тая маймунка. Дай ми своята шапчица!

– Шапката си не давам!

– Простичко си, момченце! Аз за тая маймунка двайсет шапки ще взема.

– Може и двеста да вземеш, но моята не давам. Мама ми я оплете.

Златко пак си заминал. Срещнал рибар по пътя. Носел риба в торбичката. Спрял той Златко. Казал му:

– На ти рибка живичка. Дай ми своята шапчица!

– Шапката си не давам! Мама ми я оплете.

Погледнал го рибарят. Погледнал и рибката. Погалил я. Рекъл:

– Златоперке батюва, нека тука да дойде най-добрата плетачка с най-чудните шапчици.

Не бил издумал, явила се плетачка. Златно кошче държала с пъстроцветни шапчици. Най-личната избрала, на Златко я подала:

– Златко, златно момченце, дай ми своята шапчица, а ти сложи моята. Виж колко е хубава! С нея ставаш юначен.

– Хубава е, леличко, и своята шапчица, но от тази, що нося, по-хубава не зная. Мама ми я оплете!

Усмивнал се рибарят. Засмяла се доволно хубавата плетачка. Прегърнала момчето.

– Ти си добро момченце. Честита е майка ти, че така я обичаш. Запази си шапката, но вземи и моята!

Взел я Златко доволен и радостно извикал.

– Да си жива, леличко, с юнашка шапчица голям юнак ще стана. Но ще си пазя цял живот и моята шапчица, че мама ми я оплете!

Ран Босилек

За вашия речник

дядкало – леко рязало с нож
най-личната – най-добрата
честита – щастлива

Четене с разбиране

- 1 Кои са героите в приказката. Изброй и запиши.
- 2 Запиши две думи, които описват шапката на Златко (според текста).
- 3 Допиши изреченията, които отговарят на илюстрацията «Спряло Златко. Рекло му ...».
- 4 Какво предлага момчето с маймунката:
а) двадесет шапки; б) маймунка; в) приятелство.
- 5 Какво предлага рибарят:
а) жива рибка; б) торбичка; в) чудна шапчица.
- 6 Защо според плетачката майката на Златко е честита:
а) защото го обича; б) защото е добра; в) защото Златко я обича.
- 7 Запиши, защо Златко не си дава шапката.
- 8 Кой герой най-много ти харесва? Защо? Докажи с примери от текста.
- 9 Разпределете се по екипи и драматизирайте приказката. Направете:

Тест (I група)

- 1** Прилагателните имена са названия на:
а) действия на предметите; б) признаци на предметите; в) предмети.
- 2** Кое е най-пълното и вярно твърдение:
а) Прилагателните имена се съгласуват по род и число със съществителните имена;
б) Прилагателните имена се съгласуват по род със съществителните имена.
- 3** В коя колона са записани само словосъчетания от прилагателно име и съществително име:
а) весела песен б) слънчев ден в) умен отговор
весело пее грейна слънце интересна книга
- 4** В кое от изреченията няма прилагателно име:
а) В гората живеели седем джуджета;
б) В гъстата гора живеели седем джуджета;
в) В гората живеели весели джуджета.
- 5** В изречението: «В едно омагьосано царство имало една чудна градина» има:
а) две прилагателни имена;
б) три прилагателни имена;
в) четири прилагателни имена.
- 6** В кой ред думите не са прилагателни имена:
а) лист, пола, чорап;
б) шарен, червен, бял;
в) голям, малък, дребен.
- 7** На кой ред прилагателното име не е съгласувано със съществителното:
а) пъстър килим; б) пъстри шапки; в) пъстър перо.
- 8** При кое от прилагателните имена има разлика между изговор и правописа:
а) жълт; б) млад; в) сляп.
- 9** Словосъчетанието «стройна топло́ла» е от:
а) мъжки род, ед. число;
б) среден род, множ. число;
в) женски род, ед. число.
- 10** На кой ред прилагателните имена са написани вярно:
а) ловък, гладък, груб;
б) сънлиф, корав, скъп;
в) кръгал, мъдър, пъргав.

Тест (II група)

- 1** С прилагателните имена назоваваме:
а) предмети; б) действия на предметите; в) признаци на предметите.
- 2** Кое е най-пълното и вярно твърдение:
а) Прилагателните имена се съгласуват по число със съществителните имена;
б) Прилагателните имена се съгласуват по род и число със съществителните имена.
- 3** В коя колона са записани само словосъчетания от прилагателно и съществително име:
а) сладкопойна чучулига б) слънчева усмивка в) весела девойка
сладкопойна песен слънцестоене весело играе
- 4** В кое изречение няма прилагателно име:
а) Ботев и Левски са двама български герои;
б) Ботев и Левски са двама герои;
в) Ботев и Левски са храбри борци за свобода.
- 5** В изречението «В народните приказки добрите герои побеждават» има:
а) едно прилагателно име;
б) две прилагателни имена;
в) няма прилагателни имена.
- 6** В кой ред думите не са прилагателни имена:
а) червен, радостен, смел;
б) голям, сладък, дребен;
в) Баба Меца, Ежко-Бежко, Кума Лиса.
- 7** На кой ред прилагателното име не е съгласувано със съществителното име:
а) млад мъж; б) смело момче; в) хубаво песен.
- 8** При кое от прилагателните имена има разлика между изговор и правопис:
а) къс; б) здрав; в) умен.
- 9** Словосъчетанието «народна песен» е от:
а) мъжки род, ед. число;
б) женски род, ед. число;
в) женски род, мн. число.
- 10** На кой ред прилагателните имена са написани вярно:
а) грапъв, малак, дълаг;
б) кораф, млат, шерок;
в) кръгъл, мъдър, пъргав.

На какво ни учат басните

Орел, рак и щука

Орел, рак и щука
не зная по каква сполука,
такваз им работа дошла
да теглят наедно кола.

И ето те се впрягат,
напъват се, напругат,
ей тъй, че ще се пукнат чак,
а пустите кола не мръдват пак.

Те можеха подкара
най-лесничко товара,
но на! Орелът кат крилат
все теглел нависоко.

Кир Рачо теглел нанаяд,
а щуката – в дълбоко.

Кой крив, кой прав – не знам,
товарът и до днес е там.

Несговорна дружина
не могат си почина.

Петко Р. Славейков

За вашия речник

сполу́ка – успех (тук: случайност)
на́едно – за́едно

- 1 Кой трябвало да теглят заедно кола?
- 2 Какво правел орелът? А ракът и щуката?
- 3 Защо не успели да помръднат колата?

Басните се появили от приказките за животни. Герои са животни, предмети, растения. Чрез техните постъпки се разкриват човешки черти. Басните са кратки и поучителни.

- 4 Препиши поуката от баснята «Орел, рак и щука».
- 5 Какво трябва да умеем, за да работим в екип и да имаме сполука?

Два съда

Златен съд зърнал глинена стомна и си казал:

– Каква нищожна вещ! Защо му е на някого да държи у дома си такава грозотия?

Чула стомната това и отговорила:

– Да! Грозна съм! Но ходя всеки ден на чешмата и след това утолявам жаждата на хората! А ти все хубавееш, все светлееш: никой обаче никаква полза от теб не вижда!

Аз съм част от живота, а ти си вън от него!

Петко Славейков

- Какви други герои, освен животни, може да има в една басня?
- Каква полза на хората донася глинената стомна? А златният съд?
- Каква е поука? Намери в текста и прочети думите, които според теб я изразяват.

1 Попълни изречението, като превърнеш думите на стомната в думи на автора. Запиши.

Стомната казала, че макар да е, но всеки ден на чешмата и след това жаждата на хората, а златният съд все,, но никой никаква от него не

(Думи за попълване: хубавее, утолява, полза, грозна, вижда, светлее, ходи)

2 Прочети пословиците:

Добро се постига със задружни усилия.

Сговорна дружина планина повдига.

- За коя от двете басни се отнасят те: «Орел, рак, и щука» или «Два съда»?

3 Помисли и отговори на въпросите от таблицата.

Название на баснята	«Орел, рак и щука»	«Два съда»
Кои са героите?		
Баснята стихотворение ли е или приказка?		
Кои човешки недостатъци се осмиват?		
Кои качества трябва да има човек според всяка басня?		

Паун и врана

Птиците решили да си изберат цар. Паунът предложил себе си да го ръкоположат заради хубостта му. Като го избрали и го предпочели всички други птици, враната рекла:

– Но когато царуваш ти, ако се намени орелът да ни гони, как ще ни избавяш?

Трябва да избираме по ум, а не по хубост хората, които ни управляват.

Петко Славейков

- 1** **Защо паунът бил избран за цар?**
- 2** **Кой не бил съгласен с това? Защо?**
- 3** **Според теб кой е прав? Кой трябва да си вземе поука от баснята?**
- 4** **Отговори (според текста) на въпросите:**
 - *Какво правели птиците?*
 - *Какво направил паунът?*
 - *Какво направила враната?*
- 5** **Препиши баснята като преобразуваш думите на враната в авторова реч.**

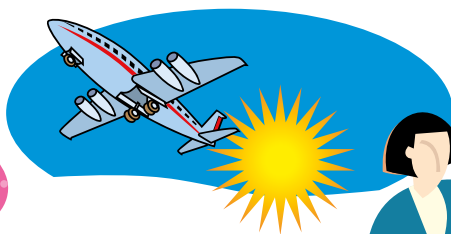
Преди да прочета края на баснята, опитвам се сама да разбера поуката.

Аз пък първо чета края с поуката, за да разбера по-лесно цялата басня.

Глагол

1 Разледай картините.

- *Отговори на въпросите с изречения.*
- Какво прави детето?
Какво прави самолетът?
Какво прави слънцето?
Какво правят децата в клас?
- *Кои думи назоват действия? Как се наричат? Запиши изреченията.*
-

Дума, която назовава действие или състояние на предмета, се нарича глагол.

Глаголът се открива с въпросите:

Какво правя? – чета
Какво правиш? – четеш
Какво прави? – чете

Какво правим? – четем
Какво правите? – четете
Какво правят? – четат

- 2** Подчертай глаголите в преписа на баснята «Паун и врана».
- 3** Състави колкото можеш повече изречения по схемата и ги запиши.

Каква?

Какво прави?

птица

- 4** Препиши стихотворението на Кирил Назъров като поставиш обърканите глаголи на местата им.

Щъркел хърка,
дядо хвърка.

мишка мърка,
котка църка...

Всичко се обърка.

Гълъбицата и мравката

Една изжадняла гълъбица с бели пера потапяше човка в бистър ручей, когато мравка падна от един клон във водата. Клетата мравка напразно се мъчеше да се измъкне от тая водна лента, която в нейните очи изглеждаше цяло море.

Гълъбицата я видя, съжали я и ѝ протегна от брега стръкче трева. Мравката се хвана с крачетата си за него и бързо излезе на сухо.

– Благодаря ти, гълъбице! – каза мравката с тънък глас. – Няма да те забравя!

Но гълъбицата дори не чу тия благодарности, защото хвъркна веднага. Тя кацна на един клон, който се оглеждаше в ручея, и остана неподвижна. Беше радостна, че е извършила едно добро дело.

Един немирник я видя и се приближи безшумно до дървото. Опъна прашката си, за да удари с камък прелестната птица, която не забелязваше опасността. Ала малката мравка я забеляза и бързо ухапа момчето по петата.

– Ах! – извика то и изтърва прашката си.

Гълъбицата литна високо в небето, но и оттам достигаха думите на песента и.

– О, колко хубаво е да правиш добро!

А през това време мравката, поела отново пътя край ручея, си казваше:

– Какво хубаво цвете е признателността, която се ражда от стореното добро!

Лафонтен

1 Помисли и избери верния отговор.

● С кое от значенията е употребена в баснята думата **немирник**?

а) който не се задържа на едно място; б) пакостник; в) палав.

● Защо гълъбицата не чу благодарностите на мравката?

а) защото била неблагодарна; б) защото не чака благодарност; в) защото е невнимателна.

● Какво е **признателността**?

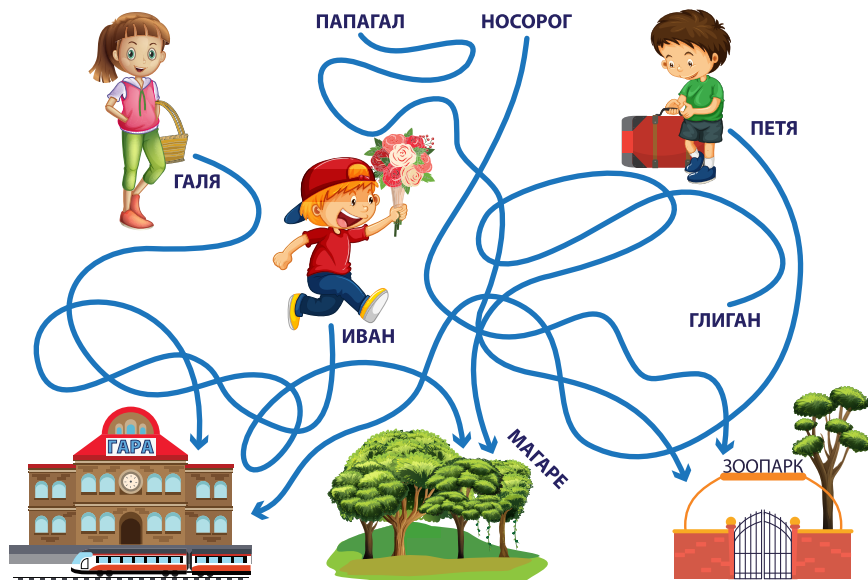
а) уважение; б) почитание; в) благодарност.

2 За какво си мислят в края на баснята гълъбицата и мравката? Прочети думите им с вярна интонация. Препиши изреченията и подчертай глаголите.

Глагол

Упражнение

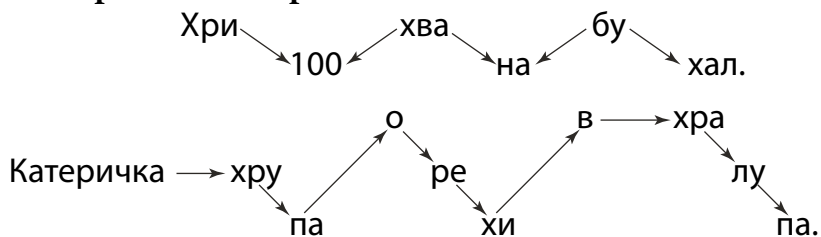
- 1 Какво правят децата? Какво правят животните? Кой къде отива?

- 2 Допиши изреченията:

Глаголите са думи, които назовават ... или ... на предмета.
Откриваме ги с въпросите: ...

- 3 Прочети изреченията. Препиши глаголите.

- 4 Кой ще напише най-много глаголи, които да отговарят на въпрос: *Какво правя в час по български език?* Работи в екип.

С един от глаголите състави изречение и го запиши.

- 5 Образувай глаголи от съществителните имена.

сън – сънувам глад – ... тъга – ... път – ... студ – ...

С един от глаголите състави изречение и го запиши.

- 6 Напиши глаголи с противоположно значение.

говоря – мълча съблича – ... излиза – ... приспива – ...

Три умни глави

Натежали дългите години на една стара върба. Тя клюмнала и се навела безпомощно над дълбоката река.

По пътя минали трима шопи – три умни глави. Видели върбата, спрели се и се замислили:

– Що ли мисли тая старица над тая бистра водица?

– Трябва за вода да е жадна!

– Хайде да я напоим!

– Няма кофа, братя, как ще я напоим?

Най-умният рекъл:

– Ще се хвана аз за клоните и – ще увисна, ще се хване друг за краката ми – ще увисне, ще се хване третият за неговите и той ще увисне. Ще натегнем, ще наведем върбата над водата и ето ти – станала добрината.

Рекли и направили го.

Хванал се най-умният за клоните и увиснал. Вторият увиснал за краката му, а третият увиснал за краката на втория.

Натежали тримата и върбата почнала да се навежда. Но ръцете на първия почнали да се изплъзват и работата станала опасна.

– Дръжте се, братя – извикал той, – да си плюя на ръцете!

Хванали се яко те, а той откачил ръце, за да плюе на тях.

И... хоп – цамбурнали тримата умници във водата...

Елин Пелин

1 Помисли и избери верния отговор.

● Какво означава в текста изразът «Натежали дългите години»?

а) тежки години живяла; б) тъжни години живяла; в) клоните много пораснали.

● Как разбираш израза «Плюя си на ръцете»?

а) намокрям ръцете; б) залавям се за работа; в) мия си ръцете.

2 Какво помислили тримата мъже?

3 Как умниците решили да помогнат на върбата?

4 Как завършава случката?

5 Пряк или преносен смисъл носи заглавието на приказката? Докажи с примери от текста.

Единствено и множествено число на глаголите

1 Разгледай картинката и отговори на въпросите.

- Какво направил първият умник?
- Какво направили другите двама мъже?

Глаголът се променя по число: единствено, множествено.
Когато един предмет (лице) върши действието, глаголът е в единствено число (ед.ч.).
Когато два или повече предмета (лица) вършат действието, глаголът е в множествено число (мн.ч.).

единствено число

Какво правя?	казвам
Какво правиш?	казваш
Какво прави?	казва

множествено число

Какво правим?	казваме
Какво правите?	казвате
Какво правят?	казват

2 Препиши глаголите в две групи според числото им – единствено или множествено.

Натежали дългите години на една стара върба.
Тя се навела безпомощно над дълбоката река.
По пътя минали трима мъже.
Най-умният рекъл да наведе върбата.

- Промени числото на всеки глагол и го запиши в съответната колона.

3 Промени числото на глаголите: живеем, гледам, четем, пиша, мълчим, пея.

- Напиши изречения с два глагола по избор.

4 Препиши подчертаните изречения от приказката «Три умни глави». Подчертай глаголите. Определи числото им.

5 Подвижна ролева игра. «Всеки герой притежава различни умения».

Играч 1: «Аз съм герой от приказка... Какво мога да правя?»

Играч 2: « Можеш да...» (назовава действие). Играч 1. трябва да покаже действието с движения. Играта продължава по същия начин.

Отишла баба за дренки

Отишла баба за дренки. Тъкмо баба на дряна и Мецана под дряна.

– Бабо-о, слез да те изям!

– Не ме, баби, изядай! Аз съм дърта дъртуша. Ела нощес у дома. Имам внучки хубави. Едната е Мекушка. Другата е Здравушка. Най-малката – Разумка. Ще избереш от трите, която ти харесва.

Отишла си Мецана. Слязла баба от дряна. Като млада хукнала. Чак вкъщи се спряла. Прибрала си внучките. Подлостила вратата.

Среднощ дошла Мецана. Захлопала отвънка.

– Бабо-о, дай ми Мекушка!

– Мекушка ме-еко постлала и сладичко си заспала.

– Бабо-о, дай ми Здравушка!

– Здравушка здраво подпряла и при Мекушка заспала.

– Бабо-о, дай ми Разумка!

– Разумка умна-разумна. Тя на ум баба научи да си подлости вратата. И да не ходи за дренки сама самичка в гората.

Българска народна приказка

За вашия речник

дрѐнки – плода на дряна

подлѐстила – подпряла

дѐрта – стара

хѹкнала – побягнала

1 Помисли и избери верния отговор на въпросите към приказката.

● *Къде отишла баба?*

а) на нивата; б) на реката; в) в гората.

● *Какво отишла да бере баба?*

а) малини; б) къпини; в) дренки.

● *Какво растение е дрянът?*

а) трева; б) високо дърво; в) дребно дръвче.

● *В кой ред са подредени вярно имената на внучките?*

а) Здравушка, Мекушка, Разумка; б) Разумка, Мекушка, Здравушка; в) Мекушка, Здравушка, Разумка.

2 Намери в текста дума с противоположно значение на думата **млада**.

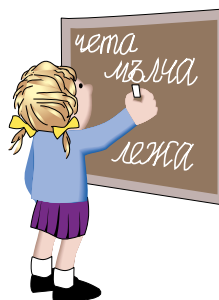
3 Какво направила всяка една от внучките? Изброй поред.

4 Прочети само думите на Мецана с подходяща интонация. Кои думи се повтарят, а кои се променят?

5 Участвай в драматизация на приказката.

Как изговарям и пиша глаголите

1 Разгледай картините. Какво научаваш от тях?

● Прочети глаголите.

чета – четат

пиша – пишат

давам – дават

лежа – лежат

мога – могат

бягам – бягат

мълча – мълчат

кажа – кажат

гледам – гледат

● При кои глаголи ударението пада на последната сричка? Какъв извод правиш?

а или ъ?

Когато ударението пада на последната сричка, се пише **а** (чета, лежа, мълча), но се изговаря **ъ** (четъ, лежъ, мълчъ). Тези глаголи се различават по изговор и правопис.

Когато ударението не пада на последната сричка, се пише **а** и се изговаря **а** (мога, могат, кажа, кажат и т.н.). Тези глаголи не се различават по изговор и правопис.

2 Прочети изреченията. Запиши ги и подчертай глаголите.

В урока по роден език децата пишат съчинение за своята прародина.

От зоопарка се чуват лъвовете, които ръмжат силно.

● При кои от глаголите има разлика между изговор и правопис? Обясни защо.

3 Прочети думите по двойки. Кой е крайният звук в първата двойка в единствено и в множествено число? Как завършва втората двойка глаголи в единствено и в множествено число?

Аз

ние

Аз

ние

Пиша

пишем

тичам

тичаме

пея

пеем

плувам

плуваме

м или ме?

Правописът на глаголите в множествено число зависи от това, как те се пишат в единствено число.

Ако в единствено число глаголът завършва на -а, -я (аз чета, аз ходя, аз пиша), то в множествено число се изговаря и се пише -м (ние четем, ние ходим, ние пишем).

Ако в единствено число глаголът завършва на -м (аз гледам, аз искам, аз скачам), то в множествено число се изговаря и се пише -ме (ние гледаме, ние искаме, ние скачаме).

4

Приложи правилото и постави глаголите в множествено число.

аз мета – ние ...

аз хвърлям – ние ...

аз шия – ние ...

аз готвя – ние ...

аз обичам – ние ...

аз рисувам – ние ...

5

Запиши глаголите в единствено число. Използвай правилото.

ние мечтаем – аз ...

ние лепим – аз ...

ние гледаме – аз ...

ние растем – аз ...

6

Поправи грешките в глаголите.

Ще откъснем кокичета. Ще ги занесем на мама. Тя е в болница. Ще и купим плодове – много ги обича. Ще я погалим и ще и ги дадем. Тя ще се усмихне щастливо и ще ни прегърне. След това ще си тръгнем, а на душата ще ни бъде по-леко.

● *Обясни на съучениците си как откри грешките и как ги поправи.*

7

Прочети текста. Препиши го.

Сутрин ставам рано. Правя гимнастика. Оправям леглото си. Измивам се. Закусвам. Отивам на училище.

● *Подчертай глаголите, като обърнеш внимание как завършват: на -а, -я или на -м.*

● *Промени текста така, че глаголите да отговарят на въпроса «Какво правим?» Обясни правописа им. Напиши новия текст.*

8

Прочети обявата. Препиши я като поправиш грешките. Напиши своя обява.

Можеме да чистиме и миеме. Обадете се на тел. 069 32 56 87.

Животворна пролет е дошла

Легенда за мартеничката

Живяло едно време нежно цвете с бели като сняг листчета. Това било Кокичето. То пораснало на припека, когато златното слънце напекло, пробивайки тъмните мрачни облаци. От лютия Мраз го спасила добрата и нежна фея – Пролетта. Но ето, че излязъл от своя снежноледен дворец свирепият Мраз, нахвърлил се на храбреца, който посмял да стъпи в леденото му царство.

В силната си ярост Мразът измъкнал от земята един трън, хвърлил го върху неканения гост и наранил кутрето на милата и кротка Пролет. Бликнала алената и гореща кръв на феята, намокрила листчетата на Кокичето. **Кръвта и стоплила и върнала към живота Кокичето. То радостно вдигнало белоснежната си главица. Над хълмове и долини зазвънял неговият глас:**

– Хора, радвайте се! Пролетта иде с мен! Тя води Слънцето и Живота.

Молдовска легенда

За вашия речник

кутрé – най-малкият пръст на ръката
блiкнала – потекла силно изведнъж

Легенда – разказ, в който действителността се преплита с измислица. Нарича се още **сказание, предание**.

1

Помисли и отговори на въпросите към легендата.

Колко са героите в приказката? а) три; б) четири; в) пет.

Какъв цвят са листчетата на Кокичето? а) червени; б) бели; в) сини.

Къде пораснало Кокичето? а) в двореца; б) в долината; в) на припека.

Какво измъкнал от земята Мразът? а) трън; б) тояга; в) стрела.

Какво наранил Мразът? а) листчетата; б) палеца; в) кутрето.

2

Запиши героите по реда, в който те се появяват в легендата. С каква буква ще запишеш имената им? С какви думи още е названо Кокичето? Потърси в текста.

3

Обясни значението на думите *свирепият, ярост*.

Глагол Обобщение

1. Глаголите са думи, с които се назовават действия или състояния на хора, животни, предмети.
2. Глаголите се откриват с въпросите: *Какво прави? Какво правят?* и други.
3. Глаголите се променят по число.

- 1 Състави кратък разказ по картината. Запиши кои глаголи ще използваш.

- 2 Препиши подчертаните изречения от легендата. Подчертай глаголите.
- 3 Запиши глаголи, близки по значение на глаголите *хвърлил*, *бликнала*.
- 4 Как се върнало към живота кокичето? Запиши.

Вече знам

ПИШЕ СЕ
-а, -ат, -я, -ят
ИЗГОВАРЯ СЕ
-ъ, -ът

ПРАВИЛНО
ед. ч. -ам, -ям
мн. ч. -ме

ПРАВИЛНО
ед ч. -а, -я
мн. ч. -м

- 5 Напиши глаголите в множествено число.

гледам – гледаме

уча – ...

рисувам – ...

чета – ...

пея – ...

- 6 В легендата има само един глагол в множествено число. Открий го.

- 7 На кой ред всички глаголи са написани правилно?

- а) растъ, пееме, закачае;
- б) раста, пеем, закачае;
- в) раста, пееме, закачае.

Излет

Драги ми Смехурко,

Зимата се мина. Топло слънце грейна. И заскача лудо моята дружина.

– На излет, на излет, горе в планината! Че там са по-сладки смехът и играта!

Баба Цоцолана тоя зов подхвана и рече засмяна:

– Права дума думат моите юнаци. Сред планински въздух, сред китни дъб-
рави и стройни букаци човек подмлядава. Затуй още утре излет ще направим.
Ядене ще вземем и път ще поемем къмто планината.

– Бабо, да си жива! – викнаха децата.

На сутринта рано тръгнахме със песен. Отначало пътят бе равен и лесен.
Лъхаше ни вятър, пееха ни птички. И леко, и бодро подскачахме всички.

Поспряхме за малко. Похапнахме сладко. Поехме отново.

– Хайде, патиланци! С подновени сили да вървим нагоре! Оттука начева
вече стръмнината.

Баба Цоцолана тихо проговори:

– Дали ще ме слушат краката нагоре?

– Бабо, не плаши се! – отвърна ѝ Дана. – Туй въже защо е тука във торбата?
Нали е за помощ? Ние да сме здрави!

А Панчо добави:

– Трябва сега още нещо да направим, та да не оставим насред пътя баба. От
товара трябва да ѝ се отнеме. Бабо, дай да нося двата козунака с едрите бадеми!

И малката Мика и тя утеша я:

– Пък аз ще ти нося жълтата кесия с дребните бонбони, гдето разхлаждат.
Когато си морна, и те натежават.

Вървахме, вървахме и стръмна пътека отстрани поехме. Но скала висока
пътя ни препречи. Баба Цоцолана се запря и рече:

– Тука ще остана. По таз стръмна урва, който сила има, нека да се качи.

Патилана Дана, Гана, аз и Данчо възлязохме тоз час горе на скалата. Оттам
Дана хвърли въжето на баба. Тя се върза здраво. С две ръце го хвана. Дръпнахме
въжето и викнахме гръмко:

– Хайде, хайде, бабо! Сетен напън дай си! И ще се изкачиш!

Ала нито стъпка баба не прекрачи.

– Не мога, не мога! – вика и не мърда.

Настана тревога. Дръпнахме отново. Пак викнахме всички: „Хайде, хайде,
хайде!“ Стреснахме в гората животни и птички, но баба не мръдна.

Патиланчо Панчо тогаз чудо стори. Зад баба той скочи и викна високо:

– Гущер, гущер, бабо! Лази из тревата! Бягай на скалата!

И за миг чак горе баба се намери. И към върха хукна като младо яре. Със
голяма мъка стигнахме я горе. Аз ѝ заговорих:

– Право казваш, бабо! Тука планината чудесии прави. Млади подлудява,
стари подмладява.

Прихна да се смее цялата дружина. И в смях и закачки разходката мина.

Ядохме, играхме, пяхме и се смяхме и по късна вечер в града се прибрахме.
Поздрав най-сърдечен, драги ми Смахурко!

Твой приятел вечен: Весел Патиланчо

Ран Босилек

За вашия речник

излет – екскурзия

козунак – вид сладкиш

бадем – ядка от плодно дърво

морна – уморена

урва – стръмнина

лудория – тук. веселие,

повишено настроение

За приключенията на Патиланци и баба Цоцолана можеш да прочетеш в книгата «Патиланско царство» от Ран Босилек.

1 Помисли и отговори на въпросите по съдържанието на разказа.

- През кой годишен сезон патиланската дружина решава да отиде на излет?
а) през зимата; б) през лятото; в) през пролетта.
- Къде решават да отидат на излет приятелите?
а) в гората; б) в планината; в) на полянка.
- Кога тръгват патиланци?
а) през нощта; б) през деня; в) рано сутрин.
- Кой предложи на баба Цоцолана да носи двата козунака?
а) Дана; б) Панчо; в) Данчо.
- Кой хвърли на баба Цоцолана въжето?
а) малката Мика; б) Гана; в) Дана.
- Кой уплаши баба Цоцолана?
а) Панчо; б) Данчо; в) Патиланчо.

2 Подреди озаглавените епизоди. Определи границите на всеки епизод.

- ☐ Панчо стори чудо.
- ☐ Спряха да похапнат.
- ☐ Висока скала.
- ☐ Решение за излет.
- ☐ Решението пред стръмнината.

3 Прочети с кои думи започва писмото на героя към Смахурко, с кои думи завършва.

4 Кое е забавното в тази история?

5 Прочети разказа по верижка и по роли.

Глагол. Тест (I група)

- 1** Глаголът е название на:
а) признаци на предметите;
б) действие или състояние на предметите;
в) предмети, явления, обекти.
- 2** В коя колона всички думи са глаголи:
а) гледат б) решават в) играят
вчера събрание режат
пролетен ще тръгнат мечтаем
- 3** Глаголът се открива с въпросите:
а) Какъв? Каква? Какво? Какви?
б) Какво е това? Кой е това?
в) Какво прави? Какво правят?
- 4** В изречението: «Ирина взе прахосмучката и я включи в контакта» глаголите са:
а) в единствено число;
б) в множествено число;
в) единият е в единствено число, а другият в множествено число
- 5** В кой ред думите са глаголи:
а) ветровит, духа, вали; б) цъфти, расте, лежи; в) вятър, цъфтеж, валеж.
- 6** В кой ред са записани глаголи, при които има разлика между правоговор и правопис:
а) текат, плета, греша; б) беше, ходиш, пиша; в) крача, гледам, мия.
- 7** В кое изречение глаголът е с правописна грешка:
а) Ние бягаме по росната ливада.
б) Ние копаеме бащиното лозе.
в) Прибрахме се късно в града.
- 8** В колко от написаните глаголи има правописни грешки:
ръмжъ, плетат, грабнъл, изнесъл, пера, пишем, гледаме, четеме
а) три б) четири в) пет
- 9** Образувай глаголи от думите:
игра – рисунка –
храна – път –
- 10** Кои думи се крият във верижките? Напиши ги отделно.
дасезапознаем – усмихвамсе – несевълнувай –

Тест (II група)

- 1** Глаголът е название на:
а) действие или състояние на предметите;
б) признаци на предметите;
в) предмети, явления, обекти.
- 2** В коя колона всички думи са глаголи:
а) пишат б) играят в) пеят
мечтаят спорт пролет
бягат ще уча възшебен
- 3** Глаголът се открива с въпросите:
а) Какво е това? Кой е това?
б) Какъв? Каква? Какво? Какви?
в) Какво правиш? Какво правите?
- 4** В изречението «Усмихна се слънцето и небето засия» глаголите са:
а) в единствено число;
б) в множествено число;
в) единият е в единствено число, а другият в множествено число.
- 5** В кой ред думите са глаголи?
а) слънчев, свети, пере; б) мие, чист, грее; в) духа, вали, спи.
- 6** В кой ред са записани глаголи, при които има разлика между правоговор и правопис:
а) крача, гледам, мия; б) текат, плета, грешат; в) беше, ходиш, пиша.
- 7** В кое изречение глаголът е с правописна грешка:
а) Ние пееме българска песен.
б) Ние разглеждаме изложба.
в) Четем интересна книга.
- 8** В колко от написаните глаголи има правописни грешки:
четеме, гледаме, пишеме, пера, изнесъл, грабнъл, плетат, ръмжъ
а) три; б) пет; в) четири.
- 9** Образувай глаголи от думите:
песен — танц —
чистота — обич —
- 10** Кои думи се крият във верижките? Напиши ги отделно.
дасесъбудя —
неситръгвай —
засмейсе —

Венци

Вила мома три венци зелени
първи вила от росен ми здравец
втори вила от бяла пшеница,
трети вила от червен трендафил.
Тоз, що вила от росния здравец,
него го е по село хвърлила –
да е село весело и здраво
Тоз, що вила от бяла пшеница,
него го е по поле хвърлила –
да е поле плодно, плодородно.
Тоз, що вила от червен трендафил,
него го е на глава носила –
Да е мома румена, червена.

Българска народна песен

- Какви желания на момата е изразил народният певец в песента?

У Недини слънце грее

У Недини слънце грее,
върбо ле, върбо върбице!
То не било ясно слънце,
най ми била сама Неда,
с черни очи еленови,
с дълги клепки босилкови,
с бели зъби бисерови,
с тънка снага самодивска.

Българска народна песен

- С какво се сравнява Неда? Защо?
- Към кого се обръща народният певец в песента?
- Кои думи се повтарят в песента «У Недини слънце грее»?
- Направи рисунка към една от народните песни.

«От всичко писано на български език, обичам и ще обичам нашата дивна народна песен и всичко, що е откърмено от нея».

Пенчо Славейков

За вашия речник

Самодиви – неземно красиви женски горски духове.

Народна песен

Народните песни водят началото си от далечни времена. Те са създавани в продължение на години от много хора. Предавали са се от човек на човек. В народните песни се разказват случаи от живота на хората. Описват се преживявания. В тях се срещат остарели думи и изрази, които днес рядко използваме.

1 По какво можеш да познаеш, че текстът «У Недина слънце грее» е народна песен?

2 Извади и препиши от народните песни остарели думи. Открий тяхното значение.

● Направи си тетрадка речник на непознатите думи.

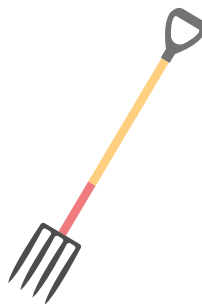
В народните песни често има:

- повторения «върбо ле, върбо, върбице»
- изброяване «първи вила... втори вила...»

3 Открий значението на думата.

вила

вила

вила

● В кое значение думата е глагол?

4 Препиши повторенията от народната песен «Венци».

5 Препиши описанието на Неда от песента. Подчертай прилагателните имена. Разкажи как си представяш Неда.

6 Избери песен по желание и научи текста ѝ наизуст.

7 Работете по екипи. Проведете интервю със своите близки какви народни песни знаят. Запишете песните и направете табло.

Вълшебното дърво

В една градина растеше вълшебно дърво. Щом някой застанеше под него и си пожелаеше каквото и да било, то мигновено се сбъдваше.

Стопанинът на градината, възрастен мъж на име Уилям Смит, никак не обичаше деца и не им позволяваше да се доближат до вълшебното дърво. Но понеже те тайно прескачаха през оградата, един ден той се провикна високо: «Искам всички съседски деца да отлетят на Луната!» Вълшебното дърво изпълни желанието му, разбира се.

Вече нямаше кой да безпокои господин Смит. Но пойните птици в градината, които обичаха децата, спряха да пеят. «Голяма работа!» – рече си злият старец. Една лястовичка обаче долетя при него и сърдито изписука: «Искам децата да се върнат от Луната!» Господин Смит се разсърди и измърмори: «Искам...» Лястовичката го изпревари и добави: «Искам господин Смит да стане добър човек!»

И стана чудо. Господин Смит изведнъж стана добър и любезен човек, дори се усмихна: «Искам децата още тая секунда да се върнат от Луната. Каня ги на чай вкъщи. Ще ги почерпя с ябълков кекс и други сладкиши...» Щом чува това, птичките в градината пак запяха. С песни посрещнаха децата от Луната.

И слънцето пак позлати вълшебното дърво, чиито листа непрекъснато шепнеха: «Пожелай си нещо!»

Английска народна приказка

● *Какво бихте си пожелали под вълшебното дърво?*

Къде расте вълшебното дърво?

- а) на Луната;
- б) в гората;
- в) в градината на Уилям Смит.

Защо Уилям Смит изпраща децата на Луната?

- а) защото децата искат;
- б) защото той обича децата;
- в) защото не иска децата да го безпокоят.

Защо лястовичката поискала Уилям Смит да стане добър човек?

- а) защото я помолили децата;
- б) защото я помолили родителите на децата;
- в) защото лястовичките обичали децата.

Определяне и вярно записване на предлози

1 Препиши изречението.

По заповед **на** злия старец всички деца отлетяха **на** Луната.

Думите **ПО** и **НА** са предлози.

Предлозите не се изменят. Те стоят пред съществително или прилагателно име и се пишат разделно от тях.

Например: по заповед, на злия.

2 Прочети изреченията. Открий предлозите. Пред кои думи те стоят? Напиши думата с предлога.

1) Веднъж един човек отишъл на кладенеца за вода. 2) Единият от страх се покатерил на близкото дърво. 3) Враната отнесла рака в гората, искала да го изяде с удоволствие. 4) Птичките в градината с радост посрещнаха децата от Луната.

Най-често употребяваните предлози са:

на, от, до, в/във, за, под, пред, зад, към, с/със, през, край, върху, между.

3 В или ВЪВ? Напиши изреченията като правилно употребиш предлога.

1) Вълк в/във влак се вмъкна. 2) В/във фирмата се зарадваха на новия сътрудник. 3) Мечката живее в/във бърлога. 4) Моята приятелка живее в/във Варна.

Прелогът **във се пише, когато следващата дума започва с буквите **в** или **ф**: във вагона, във Варна, във фермата, във фургона.**

Предлогът **в се пише, когато следващата дума не започва с **в** или **ф**: в автобуса, в парка, в книгата, в гората.**

4 С или СЪС? Напиши изреченията като правилно употребиш предлога.

1) Обичам да пътувам с/със самолет. 2) Сашко беше облечен с/със зимно палто. 3) На пейката седеше старец с/със бяла брада.

Предлогът **със се пише, когато следващата дума започва с буквите **с** или **з**: със сила, със страх, със Соня, със заека. Предлогът **с** се пише, когато следващата дума не започва със **с** или **з**: с приятел, с телефона, с чанта, с нас.**

Братче до прозорчето

Раду отдавна чака гост. И вчера татко му донесе малко дръвче. То беше съвсем мъничко, още бебе.

– То е като мен – зарадва се Раду. – Ще ми бъде като братче.

Раду засади дръвчето до своя прозорец. Даде му да пие водича от своята чаша, а крачето му огъна със затоплена в юмручето пръст. Вечерта донесе цяла кана вода и още веднъж напои госта.

През нощта дръвчето укрепна и сутринта вече можеше да се поклаща.

Раду отвори прозореца.

– Кой те клати, нали няма никой до теб?

– Сам. Покланям се на този, който ми даде вода и ме прие в своя двор – сякаш искаше да каже малкият гост, но още не можеше да говори.

Скоро той се разлисти и сърцето на Раду скачаше от щастие: неговото братче до прозореца облече зелена премяна.

Спиридон Вангели

1 Докажи с думи от текста, че Раду е добро момче.

2 Знаеш ли други разкази, приказки или стихотворения, в които се говори за добротата. Прочети, разкажи!

Брезичка

Вече пеят птички
в нашата горичка,
пуснала листенца
малката брезичка.

Пуснала листенца,
сърчица зелени,
още много малки,
тънки, разредени.

През листата виждам
облаче в небето,
радостно ми стана,
трепна ми сърцето.

Че ми е връстница
младата брезичка,
насади я мама,
като бях мъничка.

А сега я гледам
как е оживяла
и на нейно клонче
птиченце запяло...

Дора Габе

3 В двете произведения определи:

- кои са героите;
- каква е темата;
- диалог или монолог е.

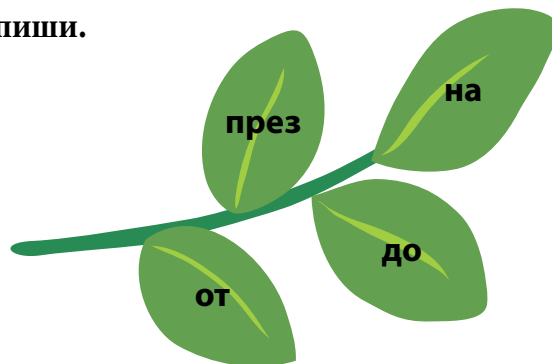
Определяне и вярно записване на предлози

1 Сравни разказа «Братче до прозорчето» и стихотворението «Брезичката». По какво си приличат?

2 Препиши куплета от стихотворението на Дора Габе, в който има два предлога.

3 Попълни правилните предлози. Запиши.

Раду засади дръвчето ... своя про-
зорец. Даде му да пие водица ...
своята чаша. ... нощта дръвчето
укрепна. Покланям се ... този, кой-
то ми даде вода. Сърцето ... Раду
скачаше ... щастие.

4 Подреди думите в изречение. Запиши правилно предлозите. Спазвай правилата за правопис и краснопис.

1) пътуват, с/със, учениците, авто-
бус; 2) в/във, Света, бяхме, с/със,
зоопарка; 3) слама, с/със, огън,
не, се гаси; 4) в/във, Пепеляшка,
файтон, седна; 5) в/във влака,
пасажири, се, качват; 6) премяна,
с/със, стои, брезичката, зелена.

5 Състави изречения по картинката като използваш предлози.

6 Прочети внимателно текста, написан от една второкласничка. Поправи грешките. Напиши текста вярно и красиво.

На разходка

Отидохме с Зоя в парка. Срегнахме се със Таня. Седнахме на една пейка. Във езерото пред нас рибките се гонеха с слънчевите лъчи.

● Ти вярно се справи със заданието, ако намери 4 грешки.

7 Свържи вярно според правилата всеки предлог с прилагателното име.

в	високите	в	зелените
във	силните	във	планинските
с	новите	с	огромни
със	красивите	със	философски

● Състави и запиши изречения с две от тях.

Лазарка

Лазарчице-китчице,
тропни дважди за мене,
да ми станат китчици
двете бузки червени!

Лазарчице-китчице,
тропни дважди за кака,
да ѝ дойдат сватове
мама да ги дочака!

Лазарчице-китчице,
тропни трижди за мама,
да ми гледа весело,
като расна голяма!

Дора Габе

За вашия речник

двѣжди – два пъти

трижди – три пъти

1

Какви са желанията на детето?

2

Научи от възрастни хора как се празнува Лазаровден.

Лазаруването е български народен обичай.

На Лазаровден пременени девойки обхождат домовете, играят, пеят лазарски песни и събират яйца. Празнува се една седмица преди Великден.

Великденски борец

Аз съм писан хубавец,
аз съм истински борец.
На Великден – славен ден,
не излизат вълн без мен!

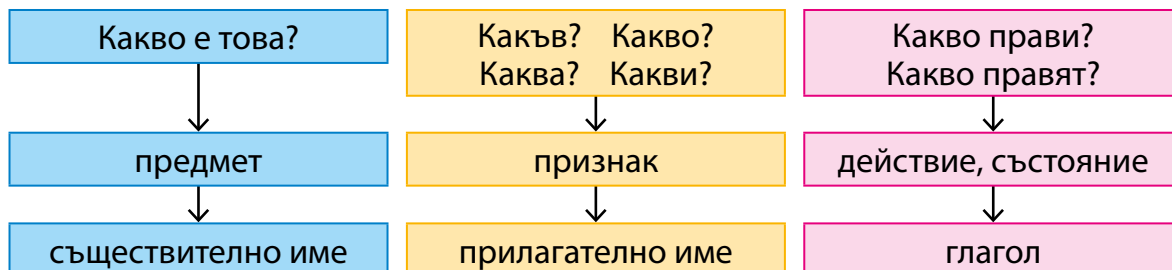
Лъчезар Станчев

Съществително име. Прилагателно име

Глагол. Обобщение

1 Разгледай схемата. Какво си припомни от нея?

2 Прочети текста.

След полунощ бурята напегна всички сили, блъсна стогодишния дъб и го изкърти от земята. Дъбът падна върху тревите и цветята. Бурята се опита да направи същото и с горските дървета, но не успя. Те останаха невредими.

- Извади в три колонки думи: съществителни имена, прилагателни имена, глаголи.

3 Подбери и групирай правилно всяко съществително нарицателно име с подходящо съществително собствено име.

Куче, овца, катеричка, баба, река, град, планина, държава, момче; Ваклуша, Елена, Кики, Прут, Тираспол, Иван, Молдова, Рила, Шаро.

4 Думата в скобите превърни в прилагателно име. Съгласувай го със съществителното име.

Момчето влезе в (клас) стая.
(Пролет) дъждове напоиха земята.
Вървя по красива (планина) пътека.

5 Запиши вярно. Провери.

пъст(ъ/а)р – сла(д/т)ко – бод(ъ/а)р – г(о/у)ра – плов(ъ/а)к – д(ъ/а)рво –

- Намери и запиши към дадените прилагателни имена подходящи съществителни имена, а към съществителните – подходящи прилагателни.

6 Напиши вярната буква. Устно направи проверка на думите. Запиши текста под диктовка.

Ли(д/т)ка има бра(д/т)че. Казва се Лю(б/п)чо. Още не може сам да си обува нито панто(в/ф)ките, нито обу(в/ф)ките. Ли(д/т)ка му помага. Води го на разхо(д/т)ка в бли(з/с)кия парк. Купува му шокола(д/т) и кни(ж/ш)ки. Чете му прика(з/с)ки. Нали е по-голяма!

- Подчертай глаголите.

Великденска свещица

Ти свети, свети свещице,
грей ми, восъчна звездице!
Бог те прати от небето
да те нося във сърцето,
та със тебе да порасна
светла, хубава и ясна.
Няма радост по-голяма
и за татка, и за мама,
твойта вяра да ме грее,
божа птичка да ми пее,
както пеят тез камбани
и дечицата засмяни,
и разнасят благовест:
– Бог Исус възкръсна днес!

Йордан Стубел

За вашия речник

вóсъчна – направена от **восък**
благовéст – добра вест

- 1 Научи повече за този голям християнски празник от възрастни хора.
- 2 Как би искал(а) да изглежда твоето Великденско яйце?

Празнуването на Великден се свързва с боядисването на яйца. Първото боядисано яйце е винаги червено. Вярва се, че то има магическа сила. С него се търкат бузките на децата, за да са здрави и румени.

Великден

Ех, какъв тържествен ден!
Сводът в слънце озарен.
Бият празнично камбани.
Идва батко и ме кани
да се чукнем от сърце
със великденско яйце.

Димитър Спасов

- Изразяват ли стиховете празничното настроение?
- Каква радост ти носи Великден?

Самостоятелна работа

- 1 Препиши текста вярно и четливо. Оцени работата си.

Ането

Ането е послушно момиченце. Тя шета: мете къщата и малкото дворче, мие паниците. Когато шета, тя си препасва чиста бяла престилка. На престилката има едно малко кученце, ушито със сини конци.

- Подчертай в текста съществително собствено име.
- Подреди още по три думи от текста по образеца:

Съществително име
момиченце

Прилагателно име
послушно

Глагол
шета

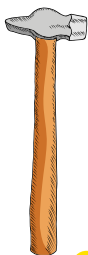
- 2 Свържи всяко прилагателно с подходящо съществително. Запиши получените изрази. Определи рода и числото им по образеца.

ярко	вятър
висока	мляко
студен	слънце
прилежно	липа
прясно	баница
счупен	дете
вкусна	молив

Образец: ярко слънце – ед. ч., ср. р.

- С едно словосъчетание състави и запиши изречение.

- 3 Отгатни и запиши трите думи отговори.

С «б» отпред в гора раста
на прохладните места.
С «л» ме готвят и ядат –
хайде сладък ни обяд!
С «ч» съм тежко сечиво,

но не казвам ви какво.
Вещ една не съм, а три,
те кои са – разбери!
Малко ще подсказа тук –
Всяка свършва в края с «ук».

Асен Босев

- Състави с всяка дума изречение.

- 4 Към всяко съществително име напиши по две думи-действия, които то извършва.

Реката ...,

Тревата ...,

Морякът ...,

Захарното петле

Кри-кри, кри-кри... – подсвирна тихичко откъм огнището гласът на щурчето. – Кри-кри, кри-кри, спиш ли?...

Ванката наостри уши, дигна глава от възглавницата и нетърпеливо се обади:

– Хайде де!... Откога те чакам! Как ще спя, нали тая вечер ще ми разпразяш?...

– Кри-кри, още малко!... – отвърна щурчето. – Ей сега, нека приспя другите. Още малко. Ти почакай!

Отвън надничаше есенна нощ. Дъждът тихо тракаше по покриви и стъкла. Къщата се смълча. Угасиха лампите. Ванката притвори очи и заслуша. И щурчето почна бавно и тихичко своята вечерна приказка:

– Имаше веднъж малко панаирско петле. Смешно петле от червена захар. От ония лъскави, набучени на пръчици и наредени по сергиите петлета. Ей на, също такава, само че съвсем очукано и смешно: нито гребенът му гребен, нито опашката – опашка, а клюнът му досущ като на гарга. То знаеше това и умираше от срам, сбутано между лъскавите алени хубавци, които сякаш току ще почнат да кукуригат.

– Ама че петле, а! Същинска чавка! – смееха се децата и се трупаха около другите наперени петлета.

И скоро върху широкия тезгях остана да стърчи само малкото смачкано петле. Никой не пожела да го купи. То стоеше на единствения си дървен крак и сърцето му се свиваше от мъка, защото малкото смешно петле имаше сърце. То виждаше засмените лица на децата, които отнасяха неговите хубави братя, и тежко въздъхна:

– Няма ли и аз да зарадвам някого? Защо тогава съм се явило на света?

Падна нощта. Панаирът опустя. Заръмя дъжд... Изведнъж петлето усети, че нещо меко и пухкаво се долепи до гърба му.

Бяха му израсли истински крила. То веднага се издигна и понесе из въздуха – вълн от дюкяна, над покрива, над града.

И заедно с мокрия вятър малкото захарно петле се вмъкна в счупения прозорец на схлупена обущарница. Ръждиво газениче мъждукаше в средата. В калта лежеше малко сираче и гореше в треска.

Ф-р-р-р! – тупна петлето до главата на болното дете. То отвори очи – и изведнъж цялото светна от радост!

– Моето петленце! Моето петленце! – прошепна то и простря ръце да го пипне. – Хем същото! Същото, гдето днес го гледах и нямах пари да си го купя!

Малкото петле примираше от щастие. Най-после и то можа да зарадва някого. Но детето не смееше да го доближи до устата си – от страх да не го счупи. А бузичките му побеляваха от треската. Устните му се напукаха, ненаквасени. Петлето разбра, че детето не ще посмее да го досегне и да разкваси уста с неговата киселка захар. Малкото му щастливо сърце изведнъж се изпълни с такава обич към чирачето, че не можа да издържи повече и се пръсна. Чу се малък трясък – и грозното захарно петле стана на няколко късчета. А детето вече сънуваше, унесено от треската и от радост. Без да се помни, то смучеше късчетата от счупеното захарно петле. И на заранта бузичките му бяха бодри и заруменели от кръвта на червеното смешно петле.

– Спиш ли?... Спиш ли?... Спиш ли?... – подсмихна се щурчето.

– Слушай! – разтри сънено очи Ванката. – Май не ми се вярва мене това... за петлето...

– Тъй ли? – засмя се щурчето. – Кри-кри, кри-кри!... Щом има щурчета да разправят, защо да няма и такива петлета? Кри-кри, кри-кри, кри-кри!...

Константин Константинов

За вашия речник

панайр – голям пазар, който става веднъж в годината

сергия – маса за продажба на открито

тезгях – маса за продажба в магазин

дюкян – магазин

газениче – газена лампа

досущ – съвсем

- 1** Обясни с помощта на учителя следващите думи и изрази от приказката:
Съвсем очукано; сбутано между; същинска чавка; наперени; заръмня дъжд;
схлупена; устните му се напукаха ненаквасени; унесено от треската и от радост.
- 2** Намери в текста описанието на петлето. Прочети.
- 3** На кого са тия думи? Потърси ги в текста. Прочети ги с вярна интонация.
– Същинска човка! – Моето петленце! – Откога те чакам!
– Спиш ли? – Няма ли и аз да зарадвам някого?

В художествен текст отделните случки наричаме *епизоди*.

- 4** Подреди озаглавените епизоди. Определи границите на всеки епизод и номерирай ги.
_Смешното петле на панаира. _Приказката започва. _Полетът на петлето. _Ванката не заспива. _Болното дете оздравява. _На петлето израстват крила.
- 5** Сравни, как се вълнува захарното петле на панаира и как при болното дете.

ПЪТУВАНЕ В СТРАНАТА НА ДОБРОТО

ИЗРЕЧЕНИЕ – СЪСТАВНА ЧАСТ НА ТЕКСТА

Изречение

Думите се свързват в словосъчетания и изречения.

малкото му сърце
щастливо сърце
изведнъж се изпълни
изпълни се с обич
бедното сираче

Малкото му щастливо
сърце изведнъж се
изпълни с обич към
бедното сираче.

- 1** Попълни пропуснатите думи във всяко изречение. Запиши получените отговори. Помогни си с текста на приказката «Захарното петле».

(Кой?) Смешното страдаше.

(Къде?) На смешното страдаше.

(Защо?) На смешното страдаше, защото му се

Можем да разменим местата на думите в изречението, но само ако се запази смисълът му.

- 2** Подреди думите в изречения по различен начин. Запиши ги.

Бузичките му побеляваха от треската.

- 3** Добави подходяща дума или предлог в изреченията. Помогни си текста «Захарното петле».

Няма ли и аз ... зарадвам някого?

съм

Защо тогава ... се явило на света?

да

Нещо меко и пухкаво се долепи ... гърба му.

до

- 4** Открий скритата народна мъдрост и я запиши.

добротосдобросезаплаща

Слънцето и облакът

Слънцето пътувало весело и победоносно върху своята огнена колесница из небето. То хвърляло лъчи по всички посоки за голямо неудоволствие на един облак с буреносен характер, който мърморел:

– Прахосник, разсипник, хвърляй, хвърляй на вятъра лъчите си и да видим накрая колко ще ти останат!

Всяко зърно, което зреело в лозята, си открадвало по един лъч на минута или дори два. И нямало стръкче тревичка или паяк, или цвете, или водна капка, които да не вземали от лъчите, колкото им трябвало.

– Оставяй, оставяй да те ограбват всички! Ще видиш как ще ти се отблагодарят, когато няма да има какво повече да ти откраднат.

Слънцето продължавало весело своето пътешествие. То подарявало лъчи с милиони и милиарди, без да ги брои.

Чак на залез преброило лъчите, които му оставали. Не му липсвал нито един лъч! Облакът от изненада се превърнал в град и се изсипал. Слънцето весело се гмурнало в морето.

По Джани Родари от «Приказки по телефона»

● *Защо слънцето не изгубило нито един лъч?*

Джани Родари е италиански детски писател. Пише стихотворения и приказки. Те отвеждат децата в чудния свят на небивалиците.

За вашия речник

мърмóрел – упреждал на глас
гмúрнaло се – хвърлило се
небúвалици – измислици

Разпознавам съобщителни изречения

Думите в изречението се свързват по смисъл. Изречения, с които съобщаваме за нещо се наричат **съобщителни**. Те завършват с точка.

- 1** **Образувай съобщителни изречения с думите. Запиши ги.**
а) весело, продължавало, Слънцето, пътешествие, своето;
б) от, изненада, превърнал, се, Облакът, град, в, и, изсипал, се;
в) весело, гмурнало, се, Слънцето, морето, в.
- 2** **Подреди думите в изречения. Запиши изреченията.**
здраве, и, Желая, ти, късмет
много, различни, Аз, бонбони, обичам
топлите, на, Птичките, лъчи, се, слънчеви, радват
- 3** **Подреди словосъчетанията в три изречения:**
в небето изгря, ситен дъждец, силен вятър;
ярко слънце, задуха над гората, намокри тревите.
- 4** **Прочети изреченията. Какво се променя в тях? В кое изречение смисълът е изразен най-ясно?**
Мишо чете една интересна книжка.
Интересна книжка една чете Мишо.
Чете Мишо интересна една книжка.
Книжка една интересна чете Мишо.
- 5** **В това изречение се крият две съобщителни изречения. Отдели ги едно от друго и ги напиши.**
Слънцето весело пътувало из небето то хвърляло своите лъчи по всички посоки.
- 6** **Допълни изреченията с предлозите в/във, с/със.**
Слънцето пътува ... огнената си колесница.
Облакът изтрещял ... сила.
Един облак ... буреносен характер мърморел.
... висините грее ярко слънце.
- 7** **Отдели думите в изречението и прочети народната мъдрост. Как я разбираш?**
Направидоброигохвърливморето.
- 8** **Намери в текста «Слънцето и облакът» изречение, което отговаря на следния модел:**
_____.

Защо усмихват се...

Защо усмихват се звездите?
Повика ли ги весел звън,
изпращат те от висините
вълшебството на твоя сън!

Защо усмихват се цветята?
Със живи багри и лъчи
те блясъка на красотата
изпращат в твоите очи!

Защо усмихват се децата?
Във погледите им чета –
с усмивката на добротата
разхубавяват те света!

Йордан Друмников

1 Отговори на въпросите.

Какви чувства изпиташ, когато се усмихваш?

2 Обясни как разбираш думите:

висини, багри

● Потърси в тълковния речник близкозначни думи – синоними

3 С какво децата разхубавяват света? Избери верния отговор:

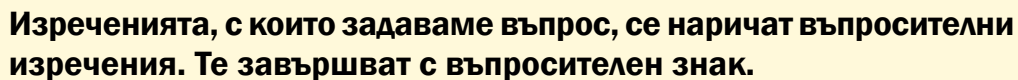
а) с песни; б) с игри; в) с усмивката на добротата.

4 Защо детската усмивка разхубавява света?

5 Работа по двойки. Прочети с вярна интонация:

- само въпросителните изречение от стихотворението;
- само възклицателните изречения от стихотворението.

Разпознавам въпросителни изречения

_____?

- ## 1 Кои думи ще добавиш?

... правят децата, звездите, цветята?

**Какво?
Кой?**

... разхубавява света?

... изпращат цветята?

От ... звездите изпращат възшебството?

Къде? Защо?

- 2** Препиши изреченията. Подчертай думите, с които са образувани въпросителните изречения.

Как се казваш?

Имаш ли домашен любимец?

На колко си години?

Какво обичаш да правиш в свободното си време?

Коя е твоята любима играчка? Къде живееш?

- 3** Превърни съобщителните изречения във въпросителни като използваш «ли».

Ръми ситен дъжд.

Орелът лети над планината.

През пролетта цъфнаха красиви цветя.

- 4** Задайте въпроси към картинките, които да имат дадените отговори.

Учителката пише на дъската.

Шофьорът кара автобус.

Коў ...?

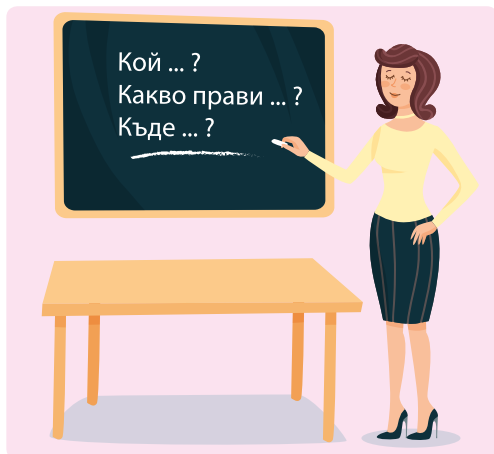
Кой ...?

Какво прави ...?

Какво ...?

Къде ...?

Какво прави ...?

Двете приятелки

През една късна есенна нощ задухал силен вятър. Появила се буря. Студени ледени капки удряли листенцата на двете брезички. Вятърът се издигал високо нагоре, а после с цялата си сила се спускал върху двете дървета.

Брезичките се борели юнашки. Но по-голямата започнала да отмалява. Клоните ѝ се огъвали постоянно и тя чувствала силна болка.

– Не мога повече! – отчаяно заплакала тя.

– Не се плаши! Аз съм с теб – казала по-малката брезичка. – Опитай се да заплетеш клоните си в моите! Така заедно ще бъдем по-силни и вятърът няма да ни победи!

Послушала я по-голямата брезичка. Студеният вятър не успял да ги надвие.

На сутринта, когато всичко утихнало, по-голямата брезичка отместила встрани своите клончета, за да може утринното слънце да напече и клоните на малката ѝ приятелка.

Димитър Никленов

За вашия речник

отмалявам – изгубвам силите си
да надвйя – да побежда

- 1 Какво се случило през нощта? Прочети от текста.
- 2 Как се чувствали брезичките?
- 3 Как се спасили?
- 4 Подреди и номерирай озаглавените епизоди. Определи границите на всеки от тях според текста.
 - _Малката брезичка предлага помощ.
 - _Внезапна буря през нощта.
 - _Утринното слънце.
 - _Отчаянието на голямата брезичка.
- 5 Преразкажи приказката.

Разпознавам възклицателни изречения

1 Препиши възклицателните изречения от приказката «Двете приятелки». Какво изразява с тях писателят?

2 Какъв препинателен знак ще напишеш в края на изречението, ако:

• недоволстваш

– Как да се справя

•
•
•

• питаш

– Как да се справя

● Прочети изреченията със съответна интонация.

3 Кой какво е казал в текста на Д. Никленов? Прочети и запиши.

Не мога повече!

Вятърът няма да ни победи!

Аз съм с теб!

Ще загина!

малката
брезичка

голямата
брезичка

4 С помощта на облачетата състави и запиши по едно изречение. Какво постави в края на всяко изречение? Какъв знак за означаване края на изречението не използва? Защо?

5 От думите на всеки ред състави и запиши съобщително изречение. Превърни го във възклицателно.

• вятър, задуха, студен

• по-силни, заедно, бъдем, ще

6 Изречението «Добрата дума цена няма!» е:

а) съобщително;

б) въпросително;

в) възклицателно.

Изреченията при общуване

- 1 Състави устни диалози, като използваш изразите за учтивост.

Моля...
Благодаря...
Извинявай...
Ако обичаш...
Не съм съгласен...
Моля ви, бихте
ли ме изслушали?

- Запиши получените изречения.

- 2 Кой са пропуснатите думи и изрази за учтивост в диалога? Запиши текста.

Моля те...
Извинявай, но ...
Съжалявам, но...
Имаш право ...

– ..., кажи ми къде да взема приказката «Козлета и вълк»?
– ..., но сега трябва да довърша разказа си и после ще ти покажа!
– ..., но много бързам!
– ..., няма да загубя много време!

- 3 Запиши изразите за учтивост. Припомни си как ги използваш вечер вкъщи и устно състави изречения. Състави изречение.

Добър вечер!

Как мина денят ти?

Лека нощ.

- 4 Работи по двойки или в екип. Направи една кратка обява за своите съученици. Започни по един от посочените начини. Запиши обявата на албумен лист.

Скъпи съученици,

Мили
съученици,

Съученици,

Не забравяй:
За кого?
За какво е?
Кога?
Къде?
От кого?

Изречение

Тест

- 1** Коя група от думи е изречение:
а) лъхна нощ вятър посред;
б) Петър, на, играят, слънце, децата, с;
в) Верният приятел в беда се познава.
- 2** В кое изречение словоредът най-ясно изразява смисъла:
а) Приятелите играят с волейболна топка;
б) С волейболна топка играят приятелите;
в) С волейболна приятелите топка играят.
- 3** В кой ред всички думи образуват въпросителни изречения:
а) ние, приятелите, искаме, този;
б) ах, колко, където, ох, толкова;
в) защо, кога, кой, къде, какъв, ли.
- 4** Възклицателните изречения завършват с:
а) въпросителен знак;
б) удивителен знак;
в) точка.
- 5** Със съобщителните изречения се изразява:
а) информация за нещо или някого;
б) молба към някого;
в) въпрос към някого.
- 6** Колко грешки са допуснати в изречението:
На прави добро и гозабрави.
а) една грешка;
б) две грешки;
в) три грешки.
- 7** Напиши възклицателно изречение към картината.

- Запиши изречението вярно.

Книжка-пъструшка

Много си ми мила,
мила като дружка,
моя белокрыла
книжчице-пъструшка.

Твоите бели листи
са крила на птица.
Буквите мъниста
нижат се в редица.

Цялата сияеш
с весели рисунки:
зайчета играят,
скачат си маймунки...

Щом като разтворя
твойта шир
прекрасна,
ти ми заговаряш
простичко и ясно.

Много те обикнах –
мила бърборичка.
С теб нали привикнах
да чета самичка!

Калина Малина

- 1** С кои думи детето се обръща към книжката?
- 2** Какво е нарисувано в книжката?
- 3** На какво се е научило детето с помощта на книжката?
- 4** Намери съответствия между думите от двете колони и ги запиши по двойки. Задай въпрос към всяка дума – определи какво назовава тя. С една от двойките думи състави изречение.

рисунки	мъниста
шир	бели
книжка	весели
листи	бърборичка
букви	прекрасна

Текст

Тема на текста. Заглавие на текста

1 За какво се говори в стихотворението от Калина Малина?

• за птиците

• за книгите

• за игрите

Тема на текста е това, за което се говори в него.

2 Какво се казва в стихотворението по темата?

Как разбираме, че детето обича книжките?

Как разбираме, защо детето харесва книжката?

3 Защо поетесата е озаглавила стихотворението «Книжка-пъструшка»?

Текстът има заглавие. Заглавието показва за какво се говори в текста (темата) или какво иска да ни каже авторът (главната мисъл).

4 Прочети и отговори, защо определяме като текст следващия откъс от разказа на Йордан Радичков «За да имаш приятели».

Не е чак толкова трудно да имаш приятели!

Едно дърво стоеше самотно край пътя и много тъгуваше, че няма приятели. Наоколо бе пусто, по полето скитаха ветрове, но никой не спираше при него. Прелитаха птици, но нито една не се скриваше в клоните му, защото беше голо.

Свързани по смисъл изречения

ТЕКСТ

тема на текста
заглавие
ключови думи

● За какво се говори в текста? Какво научаваме за него от всяко изречение?

5 Избери подходящо заглавие за двата текста. Обясни своя избор.

А) Борът е иглолистно растение. Това е вечнозелено дърво. Иглите на бора се разполагат по клоните му в снопчета.

Б) Борчето растеше само посред една полянка. То мечтаеше за приятели. Един ден една малка катеричка си направи в неговите клони къщичка. Заживяха дружно и весело.

Борчето

Борът

6 Напиши кратък текст със заглавие «Най-добрият ми приятел». Помогни си с въпросите Кой? Какъв? Защо?

Един лист от читанка

Едно първолаче бе разтворило своето букварче и си четеше урока.

Тъкмо когато беше стигнало до средата, нещо тупна върху кревата.

Погледна първолачето: хартийка, бяла, свита на фунийка.

– През прозореца е долетяла – рече си то и я разтвори.

А хартийката зашумя, заговори:

– Мило първолаче, аз не съм проста книжна останка, а лист от читанка. Една лоша ръка ме откъсна, та от болка щях да се пръсна. На фунийка ме сви, пхна ме в някаква си тръбичка и аз полетях насам като птичка. Искам при читанката пак да се върна, тя като майчица ще ме прегърне.

После листът се сви до една ваза и повече нищо не каза.

Очите на първолачето светнаха като мъниста. То се питаше:

– На кого ли е листа? Може би на Катето? А може и на Влади?

Грабна ютията и го изглади.

В училището го занесе, на вратата го бодна с карфички, та да го видят всички и засрамен, неговият стопанин или стопанка да върне листа пак на своята читанка.

Радой Киров

Четене с разбиране

1 Какво чете първолачето:

- а) книжка;
- б) букварче;
- в) енциклопедия.

2 Какво се случило докато четяло:

- а) тупнал лист;
- б) тупнала фунийка от лист;
- в) тупнала птичка.

3 Какво направило първолачето:

- а) изгладило листа;
- б) играло си с листа;
- в) написало съобщение.

4 Смяташ ли, че първолачето е постъпило добре? Защо? Запиши.

Врана и лисица

Намерила си врана някъде бучка сиренце и кацнала на едно дърво да си закуси. Видяла я лисицата, дошла под дървото и започнала да се умилка:

– Врано, вранчице, сестрице, колко си хубава! Какви лъскави черни крила, каква горделива стойка, какъв мил поглед! О, какъв ли сладък е пък гласът ти! Запей, миличка, дай да се насладя!...

Полъгала се враната от мазните думи на лисицата, отворила човка и запяла:

– Га, га!...

И сиренцето паднало от човката на враната и лисицата го изяла.

Една друга врана чула това нещо и си казала:

– Чакай, Кумичке Лисичке, аз ще те науча!...

И взела тая врана в човката си един голям бял камък, приличен на буца сирене, и кацнала на едно дърво.

Дошла Кума Лиса. Оттук се мазни, оттам се мазни и пак почнала да хитрува и на враната комплименти да прави:

– Каква си хубава, миличка Вранке! Какви пера! Какви очи! О, пък гласът ти! Колко сладък трябва да е той! Запей, миличка, запей, та сърцето ми да зарадваш!

И враната, «възхитена» от похвалите на лисицата, отговорила човка и запяла:

– Га, га!...

Протегнала се Кума Лиса за сиренцето, но то не било сирене, а тежък камък.

Тежко паднал той и счупил муцунката на кумицата-лисицата. Заболяло я и тя горчиво заплакала. Чули кокошките, навирили си опашките от радост.

1 Прочети текста. Подреди озаглавените епизоди. Определи границите на всеки епизод и номерирай ги.

_ «Тежката» поука. _Голям камък. _Бучка сиренце.

2 Опитай се да преразкажеш първия епизод от приказката като отговориш на въпросите.

Какво намерила враната? Къде кацнала? Кой дошъл под дървото? Какво казала лисицата? От какво се полъгала враната? Какво направила тя?

● Можеш да заменяш някои думи със свои думи:

Бучка – парче, полъгала се – излъгала се, га-га – гракнала

Ключови (опорни) думи

Упражнение

1 Кой са героите в баснята? Запиши в тетрадката.

- а) сиренцето и дървото;
- б) враната и лисицата;
- в) лисицата и сиренцето.

2 Какво намерила враната? Запиши.

- а) лисица;
- б) сирене;
- в) дърво.

3 Лисицата помолила враната да:

- а) полети;
- б) да се снима;
- в) да запее.

4 Кой наказал лисицата? Запиши.

- а) друга врана;
- б) кучето;
- в) ловецът.

5 Какво държала в човката си другата врана?

- а) сиренце;
- б) тежък камък;
- в) сочно грозде.

Ако си работил вярно, ти записва ключовите (опорни) думи в баснята «Врана и лисица».

**Думите на героите се преразказват със свои думи:
Лисицата казала на враната, че ...**

● *Защо записаните от теб думи са ключови (опорни) думи в баснята?*

6 Преразкажи цялата приказка «Врана и лисица».

7 Работи в екип. Открийте произведенията по ключовите (опорни) думи.

Първи екип:

шапчица, кошница, баба,
вълк, ловец

Втори екип:

кралица, ловец,
джуджета, ябълка

● *Изберете по екипи изучен текст от учебника и запишете опорните думи.
Нека другият екип открие този текст по опорните думи.*

Тема на текста. Заглавие на текста.

Ключови думи

Упражнение

- 1** Каква е темата на текста «Един лист от читанка».

- 2** Защо Радой Киров е озаглавил текста «Един лист от читанка»?

● Какво друго подходящо заглавие можеш да предложиш?

- 3** В коя колона са записани ключови думи от разказа на Радой Киров:

а) училище
книжка
учител
дъска
читанка

б) първолаче
лист
фунийка
ютия
карфички

в) легло
момче
хартия
молив
писмо

● Препиши ключовите думи. Състави нови изречения с тях. Дай на твой съученик да провери правописа на изреченията.

- 4** Определи броя на епизодите в разказа «Един лист от читанка»:

а) 3; б) 4; в) 5.

- 5** Прочети:

Затрака с човка – също кречетало,
бащата щърк над щъркелче заспало.
Назад-напред си шията извива
и все гълчи го да не се успива.
Назад-напред и после пак повторя,
ядосан дълго му се кара,
че няма вече жабки да му дава,
до късно сутрин щом се излежава.

Маргарита Костадинова

Свършиха лютите студове.
Задуха южният вятър. Стопи снего-
вете. Разцъфнаха пролетни цветя.
Усеца се ароматът на зюмбюлите
и люляците. Прелетните птици се
завърнаха от юг.

- Определи темата на двата текста. Сравни ги.
- Избери подходящо заглавие.
- Определи ключовите думи. Работете по двойки.

Съчиняване на приказка с предложени герои

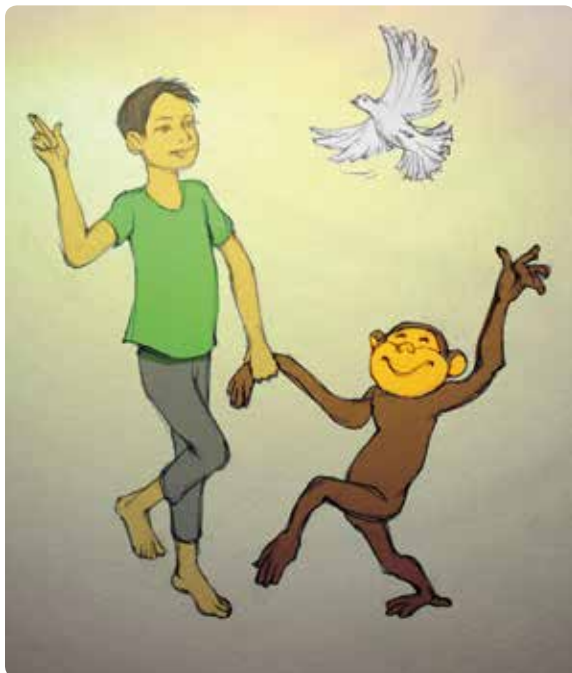
Пиша съчинение, съчинявам – пиша, съставям текст.

1

Измисли своя приказка, в която героят е момче на твоята възраст.

- *Разгледай последователно картините и отговори на въпросите към тях.*

1) Кого срещнало момчето?

3) Къде решили да отидат?

2) Станали ли те приятели?

4) Харесало ли им да се разхождат заедно? Защо?

- *Измисли края на приказката.*
- *Състави текст по всяка картина – това са частите (епизодите) на твоята приказка.*
- *Озаглави приказката.*
- *Разкажи целия текст.*

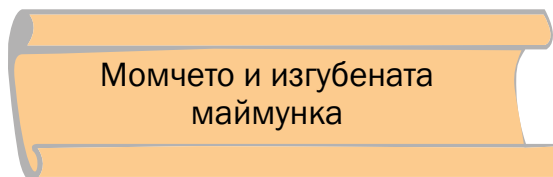
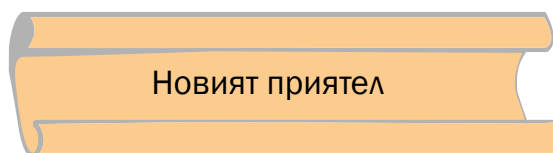
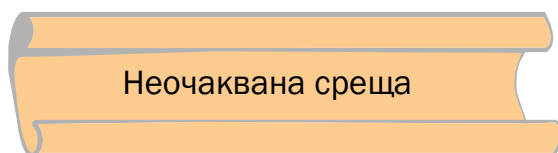
Как се прави съчинение

1 Съчини история като си помогнеш със задачите 1–4.

Примерен план:

- Разходка до гората.
- Неочаквана среща.
- Весели приятели.
- Новият дом.

2 Избери от предложените заглавия или съчини свое.

3 Подбери подходящи думи и изрази.

ново колело, близката горичка, неочаквана среща, изгубена майmunка, добри приятели, весела игра, безопасен дом, зоопарк, редовни посещения.

4 Думи с правописни особености.

колело близка гора майmunка
изгубена зоопарк

Когато пишете съчинението, текстът към всяка картина или на всеки епизод започва на нов ред.

- Разкажи същата приказка с други герои.
- Измисли своя приказка. Нарисувай епизодите към нея. Оформи я в малка книжка. Направете изложба на вашите оформени приказки.

Двама братя

Едно време имало двама братя. И двамата били женени. По-младият имал четири деца, а по-старият нямал. След смъртта на баща си те не разделил своите нивя, а ги засели заедно.

Нивята узрели, ожънали ги, овършали житото и си го разделили поравно.

Мръкнало се. Легнал си по-старият брат, ала не могъл да заспи. Мислел си той на ума: «Дали добре си разделихме житото? Брат ми има по-голямо семейство. Трябва му повече жито заради децата. Чакай да ида и да притуря от моето жито, ама тъй, че той да не знае!»

По-малкият брат се събудил през нощта и също така захванал да си премисля дали вярно са си разделили житото. «Ние с жената и двамата сме млади и здрави – мислил той, – ето че и децата ще почнат да ни помагат: има кой да работи и печели. А брат ми е самичък с жена си, пък е и по-слаб от мене: трябва да му дам от своето жито». И станал, отишъл и пренесъл от своето жито към братовия си дял.

През деня гледат – и двете части равни. Почудили се и двамата, но нищо не си казали.

На другата нощ направили същото, само че в различно време, затова не могли да се срещнат. Пак останали и двете части на житото еднакви.

Тъй си притурявали те един на друг няколко нощи, додето най-после се срещнали. Тогава разбрали и двамата защо е оставало житото им все еднакво. С радостни сълзи на очи те се прегърнали и решили заедно да живеят през целия си живот и във всичко да си помагат един на друг. И двамата били много честити.

Молдовска народна приказка

За вашия речник

ожънали – рязане на стъблата на житата

овършали – очукали зърната от класовете на житото

захванал – започнал

честити – щастливи

- Обясни как разбираш думите от текста:

Да притуря от моето жито; захванал да си премисля; с радостни сълзи на очи; били много честити.

- Избери вярната последователност според приказката:

разделили поравно; ожънали ги; засели нивата; овършали житото; нивята узрели.

Как се прави план на текст

1 Игра «Довърши изречението»

Текстът се състои от

Текстът се дели на.....

Текстът има

Епизодите са

Заглавието показва

Думи за попълване: епизоди; основни моменти в текста; темата или основната мисъл; изречения, свързани по смисъл; заглавие)

План, това е кратко представяне на основните моменти от съдържанието на текста.

Отделните моменти от плана не могат да разменят своите места.

2 Определи епизодите в народната приказка «Двамата братя».

Придържай се към следния ред на действия:

- прочети текста и открий героите**
- ориентирай се в действието и в последователността на събитията**
- отдели епизодите и ги озаглави.**

● *Отговори на въпросите към приказката:*

- Какво направили двамата братя след смъртта на баща си?
- Какво решил да направи със своето жито по-старият брат?
- Какво решил да направи със своето жито по-малкият брат?
- На какво се чудели двамата братя?
- Какво решили двамата братя след като разбрали какво става с житото?

● *Отдели епизодите като си помогнеш с изразите:*

- ...не разделили своите нивя, а ги засели заедно.....
- ...по-старият брат...мислел си на ума....
- ...по-малкият брат си премисля....
- ...останали и двете части на житото еднакви...
- ...решили да си помагат един на друг...

● *Подреди в правилен ред озаглавените епизоди.*

- _Решението на по-малкия брат
- _Решението на двамата братя
- _Частите на житото остават еднакви
- _Задружна работа
- _Решението на по-стария брат

3 Запиши получения план и го използвай за устен преразказ.

Лятно утро

Здравей, слънце! Вървим с Дорина към полето, към далечното поле, където трябва да помогнем на баба да прореди царевицата. Рано е още. Пътеките са тихи, росни, пеперудките не кръжат над полските цветя, а ние весело крачим, радваме се на щедрото лятно утро. Околността става все по-светла, по-чиста, изчезва мъглата над селската река. И огледалото разсипва толкоз отражения и лъчи! А ние вървим и се радваме на първите звуци, на чудните миризми...

По Георги Барбаров

- 1 Кои думи и словосъчетания ти помагат да си представиш ранното лятно утро?
- 2 Опиши с думи какво се отразява в селската река в лятното утро.

Лято е

Над далечната дъбрава
рано слънцето изгрява –
житни ниви необятни
трябва да направи златни.

Всеки плод върху клоната
с нетърпение го чака.
Че във всеки плод по ред
слънцето ще капне мед.
И по нашите градини
то навсякъде ще мине –
едри зелки да растат,
розите да разцъфтят.
Ще затопли и реката,
да се къпят пак децата.

Надя Кехлибарева

За вашия речник

необятни – големи, широки

- 3 Какво настроение създава слънцето. Защо?
- 4 Наблюдавай лятно утро в твоя роден край. Опиши го с думи - състави кратко разказче.

Текст. Обобщение

Когато разказваме или описваме, ние създаваме **ТЕКСТ**.
В него изреченията са свързани по смисъл.
Текстът има **заглавие**.

Интересно: Книгите също имат заглавия.

- 1 Подреди заглавията на книгите по азбучен ред.
- 2 Разгледай картините. Какво се е случило?

- Избери заглавие на своя текст.
- Избери име на главния герой.
- Състави план на своя текст. Запиши го.
- Подбери подходящи думи и изрази. Провери правописа им.
- Разкажи устно текста.
- Запиши текста.

- 3 По какво си приличат двата текста «Лятно утро» и «Лято е»? Каква е темата на текстовете? А по какво се различават?

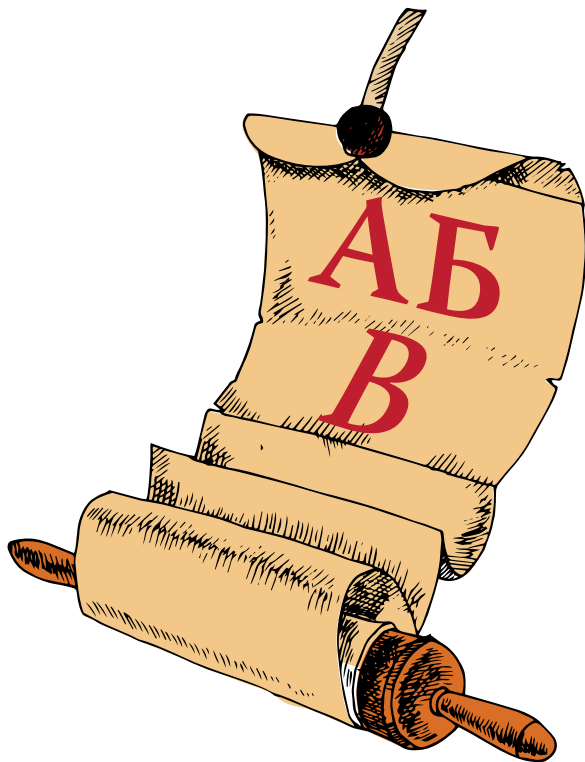
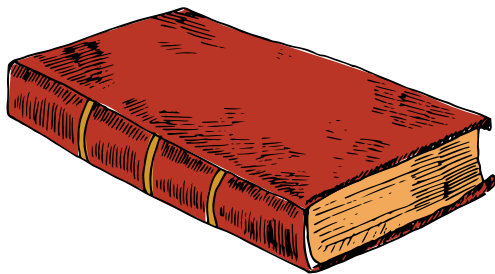
Светите братя

Един ден Бог свика ангелите на всички народи и ги попита на кой народ какво му трябва, за да му бъде добре.

Изредиха се ангелите. Всеки народ получи от Бога дар: един – власт, друг – богатство, трети – красноречие, четвърти – телесна хубост. Най-подир се яви пред Господа и ангелът на българите.

– А ти що желаеш? – попита го Всесилният.

– Моят народ, Господи, си има земя, колкото му трябва, и за повече не ламти. И сила си му дал: колкото има, стига му. Па и с ум си го надарил. Голямо богатство, наистина, той няма, но ти си го научил на трудолюбие: който обича да работи, и щастлив ще бъде, и имотен ще стане. Само едно трябва на българите: просвета.

– Добре- каза Бог. – Това ще стане. Похвалям те, мой пратениче, че не поиска за своя народ ни богатство, ни власт, ни земя, а пожела онова, което е вечно – духовна светлина. Затова ще надаря българите с още много други блага, но най-лично от тях ще бъде просветата: за дълги векове твоят народ ще бъде просветител и учител на цялото славянско племе.

Тогава Божият дух слезе над двама братя, българи от Солун – Кирил и Методий. И двамата бяха мъдри и свети мъже. Много книги бяха прочели, много езици знаеха.

Те стъкмиха славянската азбука.

Николай Райнов

- Какво искали от Бог ангелите на другите народи?
- Какво пожелал ангелът на българите? Защо?
- Как изпълнил Бог молбата му?
- Какво знаеш ти за Кирил и Методий?

Текст

Тест

1 Избери и препиши реда, в който изреченията образуват свързан текст.

- а) Лятото е хубаво! Имаш ли колело? Духа силен вятър.
- б) Лято е! Слънцето грее силно. Всички му се радват. Хубави са летните ваканционни дни!
- в) Имам нова лятна рокля. Батко е футболист. Заваля сняг.

2 Прочети и определи, кой от двата текста е художествен? Запиши го.

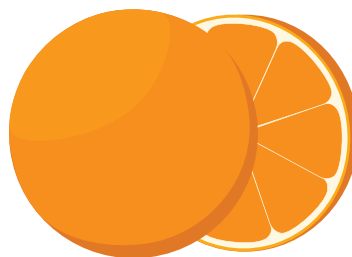
Портокалът е едър и сочен плод.

Пиеш ли ябълков сок?

Прочетох приказката «Сливи за смет».

Малка и зелена бях,
наедрах и узрях,
хванеш ли ме ти, дете,
сладък сок от мен тече.
Ябълката ми е дружка.
мойто име пък е ...

(крушка)

3 Избери подходящото заглавие за художествения текст от задача 2:

- а) Портокал
- б) Крушка
- в) Сладък сок

4 Епизод това е:

- а) основна случка в текста;
- б) изречения свързани по смисъл;
- в) заглавието на текста.

5 Съчинението по предложен герой не е текст:

- а) Да;
- б) Не.

6 Планът на текста показва:

- а) епизодите в текста;
- б) основната мисъл в текста;
- в) темата на текста.

7 Колко грешки са допуснати в текста:

Елата е планинско дарво. Тя живее над сто гудини. Младите дарвета имат светлосива кора, а старите светлока фява:

- а) 1;
- б) 2;
- в) 3.

Ваканция

Сбогом, класни и контролни!
Сбогом, времена глаголни!
За игра и за отмора
чака ни засмян простора.

Не тъжи ми, тебеширко –
белописко и немирко!
Не въздишай, мой пергелко –
дългокрачко, забоделко!

Кой от залив, кой от чука –
ние пак ще дойдем тука
и в притихналата есен
ще отекнат смях и песен.

Георги Авгарски

За вашия речник

отмóра – почивка

забодéлко – който се забобда
ще отéкнат – ще зазвучат

1 Какво е настроението в стихотворението? От какво е породено?

2 Какво ще пожелаеш за лятото на своя приятел/съученик? Запиши пожеланието си, сложи го в балон и изненадай приятеля/съученика си.

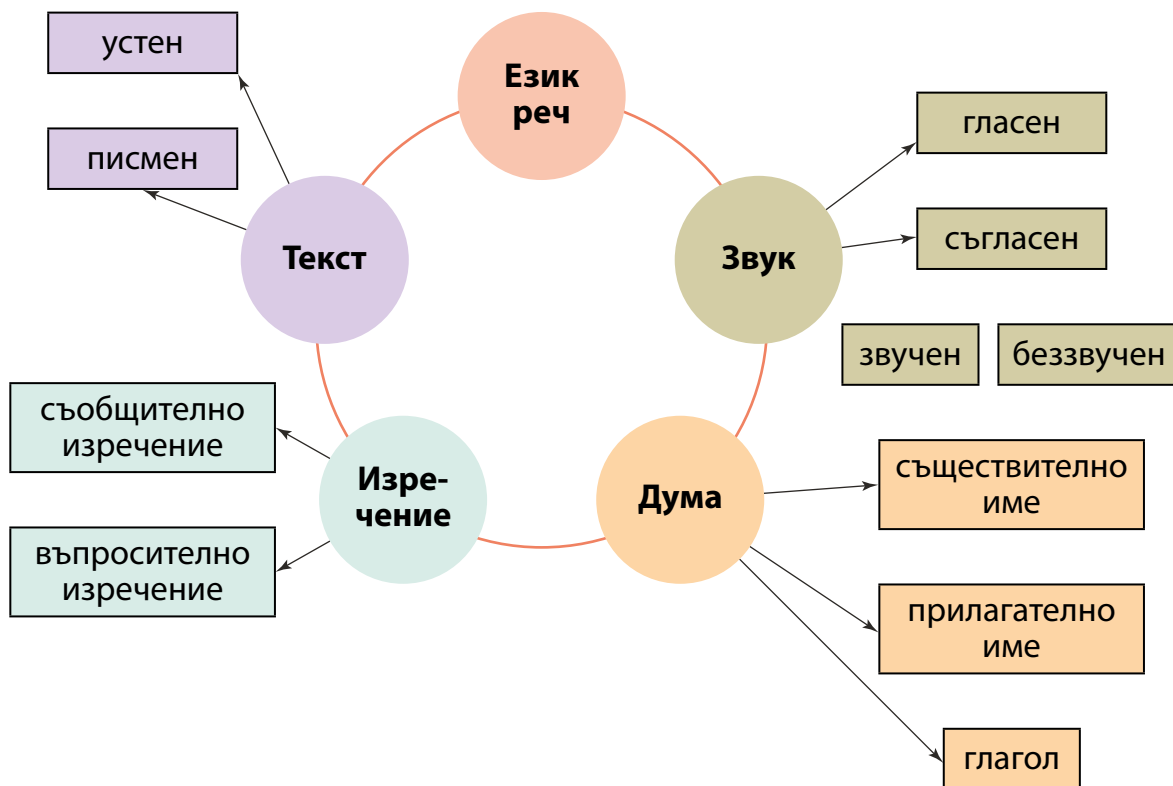

3 Запиши какво не трябва да забравяш през лятото. Обсъди със своите съученици.

ГОДИШЕН ПРЕГОВОР

Какво научих във втори клас

ГЛАСНИ
↓
САМОСТОЯТЕЛНИ ДУМИ

ГЛАСНИ
↓
ОБРАЗУВАТ СРИЧКА
НОСЯТ УДАРЕНИЕ

СЪГЛАСНИ
↓
ЗВУЧНИ
БЕЗЗВУЧНИ

Звуковете в българския език

- 1 Препиши гласните от поговорките.

Първа група

Който се учи, той ще сполучи.

Втора група

Без наука няма сполука

- Допиши гласните, които липсват.

- 2 Кои гласни в гатанката са думи?

Не е птица, а лети, не е бръмбар, а бръмчи. Що е то?

- 3 Определи броя на съгласните звукове в думите. Има ли разлика между броя на звуковете и буквите?

лайка

летище

гьол

гол

- 4 Открий грешките. Препиши изречението правилно.
Мрас штипе лецето на Влатко.

Думите в българския език

Какво ново научих за тях

Думи

съществително
име

прилагателно
име

глагол

1 Напиши по картината.

Първа група

съществителни
неодушевени имена

Втора група

съществителни
одушевени имена

2 Открий грешките. Препиши текста правилно.

Ас имъм сестра. Тя се казва юлка. Татко ѝ направи дървена люлка. Юлка в люлка се люлее и пее!

- Определи вида, рода и числото на съществителните имена.
- Определи числото на глаголите.
- Открий словосъчетание от прилагателно и съществително име.

3 Кой ще напише най-много съществителни умалителни имена? При кои думи може да се сгреша?

Глагол

ед. ч.	мн. ч.
-а, -я	-м
-м	-ме

уча – учим
тичам – тичаме

4 Запиши глаголите в множествено число.

чета рисувам
пиша играя пея

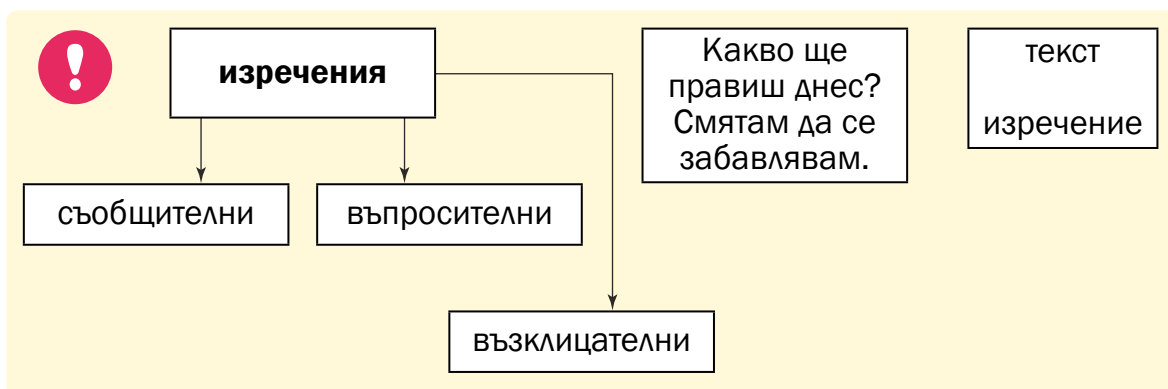
- Запиши изречения с глаголите.

ПРИЛАГАТЕЛНО
ИМЕ

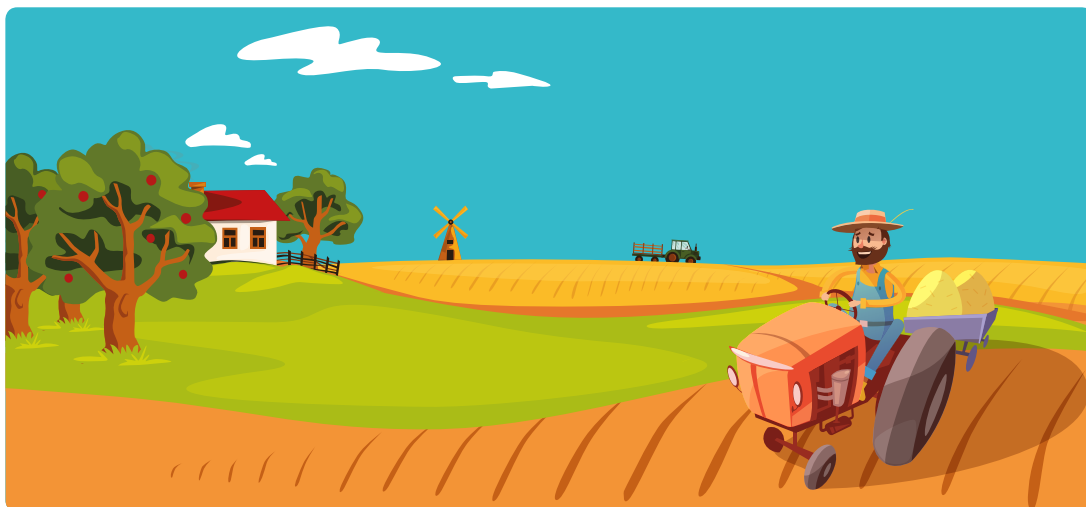
КАКЪВ? КАКВА?
КАКВО? КАКВИ?

РОД, ЧИСЛО
КАТО НА
СЪЩЕСТВИТЕЛНО-
ТО ИМЕ,
КОЕТО
ПОЯСНЯВА

Изречение. Текст

1 Напиши текст по картината.

- Подбери ключови думи. Състави с тях изречения. Свържи ги в текст.
- Отговори на въпросите: За какво говоря в текста? Какво съобщавам/описвам в текста?
- Подбери заглавие към текста.

2 Прочети текста. Кое буди смях?

– Браво, деца! Казаха ми, че вие много помагате вкъщи.
– Да, това е вярно! Аз, като най-голям, мия чиниите. Митко, най-малкият, ги избършва. А Милена събира парченцата с метла.

- Определи какво е по вид всяко изречение. Кой вид изречения липсва?
- Озаглави текста. Сравни със заглавията на твоите съученици.

Изходяща диагностика. Тест

1 Прочети текста и изпълни задачите.

Дъждът спря и въздухът стана свеж и приятен. Подухва топъл вятър. Пясъкът край морето е мокър и лъскав. Катя стъпва по него и водата плиска малките ѝ крака. До нея с наострени уши тича кучето Роки. Оглежа морските вълни и се заслушва.

● Напиши подходящо заглавие на текста.

● Текстът се състои само от:

- а) въпросителни и съобщителни изречения;
- б) въпросителни изречения;
- в) съобщителни изречения.

● Избери вариант и попълни таблицата с думите от текста.

I вариант

Глаголи

II вариант

Съществителни имена

III вариант

Прилагателни имена

2 Определи броя на буквите и звуковете в думите:

поща, асансьор, тюлен, пея, джинси, сряда.

3 Напиши пропуснатите букви и направи проверка:

блу.ка (з/с)	кни.ка (ж/ш)
вра.че (б/п)	джо.че (б/п)
дълъ. (г/к)	сла.ка (д/т)

4 Напиши правилно глаголите в изреченията.

а/ъ

-м/-ме

Розите раст.т през пролетта.

Играе . футбол всеки ден.

Децата глед.т през прозореца.

С Васил и Иван отива. на разходка.

5 Съгласувай по род и число прилагателните имена със съществителните имена:

(студен) сърце, (мокро) пясък, (вълшебен) огледало, (син) небе, (бяло) роза.

6 Подреди изреченията по смисъл, за да получиш началото на народна приказка. Напиши я красиво и четливо.

_____ Вrabчето се навело и започнало да жъне, а лисицата я домързяло и взела да дяволува.

_____ Узряло житото и отишли да жънат.

_____ Веднъж лисицата и vrabчето се сдружили да си посеят заедно жито, та да се прехранят.

● Оцени работата си.

2 БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Учебник за 2. клас

